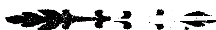
તારીખં

મકકા—મોઅઝ-ઝમા.

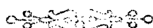

(ઉરદુ ઝબાન ઓર ગુજરાતી હરફોમે)

લીખનેવાલે

મુન્સી ગુલામમોહીયુદ્દીન મસલેહુદ્દીન
નિઝામી

અમદાવાદ.

છપાનેવાલા

મીયાં બદરૂદ્દીન હુસેનુદ્દીન નીઝામી
બુકસેલર એન્ડ પબલીશર

ઠે. ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

પહેલી વાર પ્રત ૫૦૦.
૧૩૩૭ હીજરી. સને ૧૯૧૯.

કીમત રૂ. ૦-૧૨-૦

અમદાવાદ પા. ઝારના નાકે મનહર પ્રી. પ્રેસમાં મોતીલાલ ગણપતરામે છાપ્યું.

૭૮૬

તારીખ

મક્કા-મોઅઝઝમા

ઉર્દૂ ઝબાન ઔર ગુજરાતી હરફોંમેં

છપાનેવાલે

મીયાં બદરૂદ્દીન હુસેનુદ્દીન નીઝામી

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર.

ઠે. ત્રણ દરવાજા અમદાવાદ.

પહેલી બાર   જીલ્દ ૫૦૦

સને ૧૩૩૬ હીજરી   સને ૧૯૧૮ ઈસ્વી.

કીંમત રૂ. ૦—૧૨—૦

અમદાવાદ પાનકોરને નાકે ચુડી ઓળમાં
આવેલા ધી મનહર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
મોતીલાલ ગણપતરામે છાપ્યું.

તારીખ

મક્કા-મોઅઝઝમા.

પહેલા બાબ.

મક્કા મોઅઝમા કે નામું ઓર ઉંસકી આબાદી ઓર શરફ ઓર બુઝુરગી કે બયાનમેં ઓર ઉસકો વતન બનાને ઓર ઉસકે મકાનુંકી બયએ ઓર કરાયે લેનેકે બયાનમેં ઓર ઇસમેં છે ફસલહેંહે.

(ફસલ અવ્વલ અસમા કેબયાનમેં)

અવ્વલ નામ મક્કાહે ઇસકી વજેહ તસમીયહ યેહેકે મક્કા મકસે નીકલાહે જીસકે મઆની ચુસને કેહેં ઓર ચુંકે ઇસ શહેરમેં પાની કમહે ઇસલીયે મક્કા નામ હુવા ઓર ઈસી વજેહસે હુસસનારા મોઅઝઝમા રખા ગયા યાને પ્યાસ લગાનેવાલા ઓર બઅઝને મકકેકી વજેહ તસમીયહ યે લીખી હેકે ગુનાહુંકો દુર કરતાહે તીસરા નામ હાતમહ હતમસે બમઆની તોડને કે યાની ઇસવજેહસે કે જાબરૂકી ગરદન તોડતાહે ચોથા નામ બીસ્સહ સીન મેહમલાકી તશદીદસે મુશતક બસસેહે જીસ મઆની હલાક કરનેકેહેં યાની મુલહદુ ઓર બેદીનુંકા હલાક કરનેવાલા પાંચવાં નામ નાશતહ યાની કુફ્રઓર નીફાક વાલુંકા લેનેવાલા છઠ્ઠા ઉરઝ યાને ઝહુર સઆદાત વ કરામાત વ આસારે કુદરતે ઇલાહી કા મહલ સાતવાં નામ બલ્દ અમીયાની શહેરમાસું કયું કે જો ગુન્હેગાર યા વાજીબુલ કતલ ઇસમેં આંકર પનાહ લે-

તાહે તો જબતક ઉસમેં રહે ગીરફતાર હોને ઓર મારનેસે અમનમેં રહેતાહે ઓર મક્કા મોઅઝ્ઝમા કે બલદ ઓર કરયહ ઓર ઉમ્મુલકુરાબી કેહતેહેં કયું કે શરફ ઓરબુઝુરગી મેં સબ શહેરૂ ઓર કરયુંસે બડાહે. યા ઇસ વજેહસે કે ઝમી અવ્વલ ઉસકે નીચેસે બીછાઈ ગઈ ફીર દુસરી જગેહ બીછાઇ ગઈ ઓર ઉસકી એક નામ કોકી હે કયું કે કોકી જબલ કેકઆંકા એક હીસ્સાહે ઓર એક નામકારાં ઓર કેકઆંહે કયું કે ઉસ પહાડકા નામહે જો જબલ અબુકુબેસકે મુકાબીલહે ઓર અબુ કુબેસ હરમ શરીફ કે મુતસીલ રૂકન હુજરે અસવદ કે મહાઝીહે ઓર એક નામ મુકદ્દસા, ઓર કાદીસ બકસર હરદોવાલ મેહમલાહે કયું કે ગુનાહુંસે પાક કરદેતાહે ઓર એક નામ કુરરતુલ નમલ હે કયું કે ઉસ ઝમાને મેં ચીંટીંયાં ઉસ જગેહ બહોતથી ઓર વાદી ઓર જરમ ઓર અર્શ ઓર સલાહ બકસર હાતમી ઓર તૈયબભી ઉસકે નામહેં ઓર એક નામ મઆદહે ચુનાચે કુરાને મજીદમે ફરમાયાહે તરદોકા ઇલા મઆદીન યાને અલબત્તા ફેર લાયગ તુઝકો મઆદકી તરફ યઆને મકકેકી ઓર મજદદીન ફીરોઝ આબાદી સાહબે કામોસને એક રીસાલા અલાહેદહ અસમા મક્કા મોઅઝ્ઝમા કે બયાનમેં લીખાહે ઉસમેં ઓર બહોતસે નામહેં ઓર મક્કા મોઅઝ્ઝમાકે નામકી એકયે ખાસીયત હે કે અગર નકસીર વાલેકી પેશાની પર નકસીર કે ખુનસેયે ઇબારત લીખી જાયે અલમકકતા વસતુદ દુન્યા વલ્લાહો રઉફુન બીલઇબાદ તો નકસીરકા ખુન બંદ હો જાયગા દુસરી ફસલ મક્કામો અઝ્ઝમાકી આબાદીમેં જાનના ચાહીયે કે મક્કામો અઝ્ઝમાકી આબાદી ઝમાનું ઓર હાકમું ઓર ખોફ ઓર અમન ઓર ગીરાની ઓર અરઝાની કે ઇખતીલાફ કે બાએસ મુખતીફલ હોતી રહીહે બઆઝ અવકાત ઉસમેં ઇસકદર બે શુમાર આબાદીથી કે એક વલી ચાલીસ બરસ રાતો દીન મુતવી-

ઝર રહા કે બહુ શરકલ દુસરે શખ્સ કે તન્હા તવાફ કરે ચાલીસ બરસ કે ઇનતીઝાર કે બાદ મતાફકો ખાલી દેખકર ઉસને તવાફ શુરૂ કીયા તો દેખાકે ઇસ તવાફમેં એક સાંપણી ઉસકા શરીક હે ઉસવલીને ઉસ્સે કહા કે અય ખુદાકે મખલુક તુકોનહે ઉસને જવાબ દીયા કે મેં મુનતીઝરથા ઇસ બાતકા જીસકા તું મનતીઝરથા તુઝસે સો બરસ પહેલે યાની મતાફકે ખાલી હોનેકા ઇનતીઝાર કરતાથા ઉસ વલીને કહા કે તેરી શરકતકા કુછ મુઝાએકા નહીં મેરી નીયત પુરી હુઈ કે મેરે સીવા દુસરા બશર ઈસ ઈબાદતમેં શરીક નહીં ઓર બઅઝ વકતું મેં મકકે મો અઝઝામે બાશીન્દે થોડે હોતેથે ચુનાચે મુસનીફ કીતાબ અ અલામ ફકયહ કુતબુદીન મક્કીને અપની તારીખ મેં લી ખાહે કે મેંને અપને લડકપનમેં સુલતાન મુરાદખાન બીન સલીમખાંન બીન ઉસમાનખાનકી સલતનતસે પેશતર હરમઓર મતાફકો આદમીયું સે ખાલી પાયા ઓર કઈ બાર તન્હા મેંને તવાફ કીયા ઓર નેઝ ઉસને બયાન કીયા કે મુઝસે શેખ મોએમ્મર મક્કીને હીકાયતકી કે મેંને એક હરનકો દેખાકે કોહ અબુ કુબેસસે ઉતરકર બાબુ સફાસે હરમમેં દાખીલ હુવા ઓર ફીર ચલાગયા ઓર ઉસકાઆના ઇસી વજેહ સેથા કે હરમ આદમીયુંસે ખાલીથા ઓર ઉસનેયેભી કહા કે. હમ—સફા ઓર મરવહકે બાઝારકો ખરીદો ફરોખ્તવાલુંસે ખાલી પાતે ઓર કાફલું કો દેખતહેં ઘઉં મહીનાસે યઆને તાએફ કે મુતસીલ એક મવઝેસે લાતે ઓર મકકે વાલું મેસેં અયસું કો ન પાતે કે ઉનકા સબ ગલ્લા ખરીદલે ઓર અગર કરઝ બેચના ચાહતે જબ ભી કોઈ ન લેતા કયું કે આદમી કમ ઓર રૂપ્યા નાયાબથા ઓર સલતનત મુરદ ખાનકે ઝમાનેમેં આદમી બહોત હુવે ઓર આબાદીકી કસરતસે શહેર બઢ ગયા ઓર પાની ઝ-મઝમ કો ગયા કયું ઇસ સુલતાનકે આબા વ અજદાદને

નહેર ઝુબેદાકો દુરસ્ત કીયા ઓર બહોતસે ચશમુંસે ઉસકી મદદકી ઉસકા કીસ્સા ઇસ તરહ હે કે ઝુબેદા જો દુખતર જઆફર બીન મનસુર ઓર હારૂન રશીદકી મન કુહાથી વો એક નહેર હુનીનસે જો કરીબ તાએફ કે હે પહાડ ઓર પથ્થરૂં કો કાટકર મકકે તકલાઈ ઓર ઉસકે બનવાનેમેં એક કરોડ સાત લાખ મીસકાલ સોનેકે ખરચ કીયે ઓર ઇસ નહેરકે નીકલનેકી જગેહ તાએફકી રાહમેં જબલસી નામેંસે એક બુલંદ પહાડ કે ગઢમેંહે જીસકો તાવ કેહતે હેં ઉસ પહાડસે પાની નીકલકર હુનીનમેં આતાહે જહાં જહાં ગઝવહ પેગમ્બર (સલ૦) કા હુવાથા ઝુબેદાને હુનીનસે કારયઝી બનાઇ ઓર ચશમહાએ, ઝેલ ચઆને મકાશ વ મયમુન વ ઝઅફરાન પરદુ વતારકે વનકસીયા વ જરીબાતસે મદદ લેકર ઉનકા પાની હુનીનમેં લાઇ ફીર ઉસને હુકમ કીયા કે એક નહેરવાદી નેઅમાનસે નીકાલકર અરફાતમેં પહોંચાઇ જાએ યે નહેરભી એક કોહ બુલંદકી બોસે જો કરીબ તાએફ કેહે નીકાલી ગઈ ઓર વાદી નેઅમાનસે જબલ રહમત મેં આઈ જહાં અરફે કે રોઝ ખતીબ ખડા હોતા હે ઓર ઈસી જગેહ રસુલે ખુદા (સલ૦) હજ વીદા મેં ઠયરે થે ફીરયે નહેર જબલ રહમતસે અરફાતકે કરીબ એક હોઝમે ગીરતી હે ઓર ઉસમેસે નીકલકર મારતીનકો જાતી હે જો એક જગેહ અરફાત ઓર મુઝદલફાકે દરમ્યાન ઉસ પહાડકે પીછે હે જો ગઝુલફા કે પાસ જુનુબ કો કેવા કેહે ફીર મુઝદલફામેં આતીહે ઓર વહાંસે ઉસ પહાડ કે દામનમેં જો મીના કે પીછે હે હોકર બેરઝુબેદાકો જાતીહે ઓર લોગુંકોયે વહેમહેકે યે કુંવાં જીન્નુંકા બનાયા હુવા ખોફનાક મુકામહે પહેલે યે બીલકુલ મુનહદમ ઓર બંદ હો ગયાથા ઉસકોઇસ સરદાર આલ ઉસમાન સુલતાન મુરાદને બહોતસે દીનાર ખરચ કરકે દુરસ્ત કીયા ઓર પહેલે ઝમાનેમેં મકકે મોઅઝઝમા કે એક શહેર પનાહ મોઅલે કે

જાનીબ મસજીદ રાયે કે કરીબથી યે મસજીદવો જગેહ હે જહાં રસુલે ખુદા (સલ૦) ને ફતેહ મકકેકે દીન અપના નીશાન ઔર જબરીન મુતઅમકે પાસ ખડા કીયાથા યે શહેર પનાહ જબલ કરા રેહસે લેકર જીસકો લઅલઅ કેહતેહે ઉસ પહાડ તકહે જો ઈસકે મુકાબીલ સોકુલ લયલકી તરફ હે ઓર કહેતે હે કે શહેર પનાહકો શરીફ અબુઇઝ બીન કતાવહ બીન ઇદરીસ જીન્નીને બનાયાથા કે શરીફુકા દાદાથા ફીરજબ મક્કા મોઅઝઝમાકી આબાદી ઝયાદા હુઈ તો એક ચોડી શહેર પનાહ મોઅલા કે જાનીબયઆની મક બરે શરીફ ઉમ્મુલ મુઅમીનીન ખદીજે રદીઅલ્લાહો અનહાકી તરફ જબલ અબદુલ્લાબીન ઉમર (રદી૦)સે લેકર ઉસ પહાડતકકે ઉસકે મુકાબીલ હે બનાઇ ગઇ ઓર ઉસમે એક ફાટક લોહેકેપત્તરૂંસે જડા હુવા લગાયા ગયા જીસકો મુલુક હીંદને હકિમ મકકેકે લીયે તોહફેકે તોરપર ભેજાથા યે શહેર પનાહ ઉસ શબકા યઆની રાહકી તરફથી જો જીદદેકો જાતી હે દો પડાડું કે દરમ્યાન જો બાયક દીગર કરીબહેં જીદદહ વગયરા કે જાનેવાલે ઈનહી દોનું કે બીચમે હોકર જાતે હેં ઓર ઇસ દીવારકે ફાટકમેં દોકીવાડથે ઓર એક દુસરી દીવાર જીસકા નીશાન અબતક મઆલુમ હોતાહે પસ્તીકી જાનીબ બાબ માજન ઓર યમનકી રાહમેંથી માજન એક અવરતકા નામહે ઓર મરવી હે કે હઝરત ઉમર ફારૂક (રદી.) ને એક દીવારમડે પથરૂંકી મસજીદ હરામકી હીફાઝતકે લીયે દોઆ માગનેકી જગેહમેં બનવાઇ ઓર ઉસકા સબબયે હુવા કે આપને મદીના મુનવ્વરામેં સુના કે એક બડી રવ બુલંદી પરસે મસજીદમેં આઈ ઓર મુકામ ઇબ્રાહીમકો ઉખાડકર બહા લેગઈ યહાં તકકે પથ્થર મુકામે ઇબરાહીમકી પસ્તીમેં મીલા ઓર ઉસકી જગેહ નાબુદ હો ગઈ ઓર ઉસ પથ્થરકો કઅબેસે બાંધ રખાહે ઓર નીઝ એક અવરત ઉમ નેહસલ નામકો

બહાલે ગઇ જો કસીકી નસલમેસેથી ઉસકીલાશ ભી પસ્તી મેં મીલી તો હઝરત ઉમર (રદી૦) ગભરાકર સવાર હુવે ઓર માહેરમઝયાનમેં મકકે મોઅઝઝમામેં દાખીલ હુવે ઓર મુકામ ઇબરાહીમકી જગેહ તેહકીક મતલબ બીન અબીહદાઅ સેહમી (રદી૦) સેકી ઉન્હુંને અર્ઝ કીયા કે મુઝકો એક બાર યે બોફ હુવા કે મુબાદા ઇસપર કોઇ હાદેસા આવે ઓર જગેહ મોઇનનરહે તો મેંને ઉસકો બાબે હતીમસે પેમાયશકીયા ઓર નેઝઈસકા ફાસલા ચાહ ઝમઝમસે એક રસ્સીસે નાપા જો મેરે ઘરમેં મોજુદહે હઝરત ફારૂક (રદી૦)ને એહત્યાતકી બજેહસે ઉસકો અપને પાસ બીઠા લીયા ઓર દુસરે શખ્સકો ઉસકે ઘર ભેજા કે વો રસીલે આયા આપને દોનું ફાસલુંકી પેમાયશ કરકે મુકામ ઇબરાહીમકો ઉસકી જગેહ પર કાયમ કીયા ઓરતુલ મક્કા મોઅઝઝમાકા ઈસ તરહ હે કે ઝમીન બુંદ શરકીસે જીસકો મોઅલા કેહતેહેં ઝમીન પસ્ત ગરબી મોલદ અમીર હમઝા (રદી) કે કરીબ તકહે ઓર ઉસકા અરઝ જબલે અહમરસે જબલ અબુ કુબેસ તકહેયે અરઝ તુલકી નીસબત ઇસકે નીસ્ફસે કુછ ઝયાદાહે ઓર ઈનદોનું પહાડુંકો અખશબાંકેહતેહેં કે ખશબસે મુશતીકહે ઓર જબલ અબુ કુબેસ પરસેકોહે સફા નઝર આતાહે ઓર જબલ અહમર પરસે કયકઆઓર અબદુલ્લા બીન ઝુબેરકે મકાનાત સુઝતહેં ઓર કય કઆં પરસે અબુકુબેસ કે મુકાબીલ કર પહાડ દીખાઈ દેતાહે ઓર મોઅજમુલ બલદાંમેં લીખાહે કે કયકઆસે મક્કા મોઅઝઝમા મઆલુમ હોતાહે ઓર મુંહ અબુકુબેસકી તરફ કોહે ઓર મસજીદહરામ ઇન દોનું પહાડું કે બીચમેંહે ઓર ખાને કઆબા મસજીદ હરામ કે દરમ્યાનહે ઓર પહાડુકી કસરતસે સવાર જાનેવાલેકો મશરકકી તરફ રાહહેન ગરબકી જાનીબ નયમનકી તરફ ઓર શરકી જાનીબમે દોઆકી જગેહસે લેકર સફકી જગેહ તક ચાર

હઝાર સત્તર ગઝ અંગ્રેઝી ગઝકા ફાસલાહે હોઆકી જગેહ વોહ મુકામ સોક સંગીરમેં મેંહેજહાંસે પેશતર ખાને કઆબા સુઝતાથા ઓર અબ મકાનાતકે હોને ઓરરાહકે ટેઢે હાકલ હોનેસે નહીં દીખાઈ દેતા ઓર બાબે શરકીસે બાબે ગરબી તક ચાર હઝાર એકસોં નવ ગઝ હે ઓર મકકે મોઅઝઝમા કે કુરેશ કસી કે ઝમાને તક કે એક શખ્સ ઉનકે અજદાદ મેંસે થા દીનકો કઆબે કે ગીર્દ રેહેતે ઓર આખેર દીનમેં હલકો ચલે જાતે હલવોહ જગેહ હે જો હરમકી હદસે બાહેર હો ઓર હરમકી હદેં હર તરફમેં મુખ તલીફ હેં શીમાલો ગરબમેં સાડે તીન કોસ કે ફાસલેપર તનઈમ હે ઓર જીદ્દેકી રાહમેં હદબીયહ સાત કોસ ઓર જનુબકી તરફ હસતીયહ સાડે દસ કોસ ઓર શરકીકી તરફ અરફાત કે કરીબ મસજીદ નમરહ ઈતનેહી ફાસલે પરહે ઓર કીરન ઓર મલમીલમ દો મનઝીલપર ઓર હજફા તીન મનઝીલ પર ઓર ઝીલહલીફા દસ મંઝીલ પરહેં ઈન મકામાતકો મીકાત કેહતે હેં યે હરમસે બાહેર હેં ઓર મકકા મોઅઝઝમામેં ઘર બનાનેકી કીસીને જુરઅત નહીંકી સબસે પહેલે ઇસ શહેર મુકરરમમેં સઇદ ઉમર સેહમીને ઘર બનાયા ઓર જો કોઈ મકકે મોઅઝઝમામેં ઘર બનાવે ઉસકો યે મુનાસીબ હે કે અપના ઘરખાને કઆબાસે ઉંચા ન કરે કયું કે રસુલ ખુદા (સલ.) ને ઇસ અમરકો મકરૂહ જાનાહે ઓર બઆઝ ઓર અસહાબ રસુલે ખુદા (સલ.) ઉસ ઈમારત કે ડહાનેકા હુકમ ફરમાતે જો ખાને કઆબાસે ઉંચી હોતી બલ્કે કઆબાકી વજેહ તસમીયહ એક યે ભીહે કે ઇસકે મઆની બુલંદી કેહેં તો યે મતલબ હુવાકે કોઇ ઇમારત ઉસસે બુલંદ ન હો ઓર શીબહબીન ઉસમાન જીનકે પાસ ખાને કઆબાકી કુંજી રેહતીથી કે હતે હેં કે મેં ઝાંક કર દેખતા તો અગર કીસીકા ઘરખાને કઆબાસે ઉંચા નઝર પડતા તો ઉસકે ડહાનેકા હુમમ કરતા ઓર મરવી હે કે

અબ્બાસ બીન મોહમ્મદ બીન અલીબીન અબદુલ્લાબીન અબ્બાસ (રદી.) ને જબ અપના મકાન મકકે મોઅઝઝમામેં મસજીદ હરામકે મુકાબીલ બનવાયા તોં આપને લોગુંસે કેહદીયા કે ઇસ મકાનકો કઆબેસે ઉંચા મતરખના ઓર કઆબેકી બુઝુર્ગી કે લેહાઝસે ઇસ મકાનકી બુલંદી ઉસ્સે કમ રખના ચુનાચે તારીખ મકકે મોઆઝઝમામે કોઇ ઘર બડા યા છોટા અયસા નહીં બના કે કઆ બેસે ઉંચા હો ઓર મીસમાર ઓર વીરાન ન હો ગયા હો હાં આજ તક વહી ઘર જીસકો અબ્બાસબીન મોહમ્મદને બનાયાથા બદસ્તુર બાકી હે.

તીસરી ફસલ

મક્કા મોઅઝમા ઓર મદીના મુનવ્વરાંકી ફઝીલત બાહમીમેં

અકવાલ મુખતીલફહેં જમહુરાએમા બઅુઝ ઇમામ માલીક કે યે કેહતેહેં કે મકકે મોઅઝઝમા મદીના મુનવ્વરાકી નીસબત અફઝલહે ઉનકી દલીલ યે ઇરશાદ રસુલે ખુદા (સલ૦) કાહે જીસકો અહમદ વગેરાને રીવાંયત કીયાહે કે એક નમાઝ મેરી ઇસ મસજીદમેં દુસરી મસજીદુંકી હઝાર નમાઝુંસે અફઝલહે બઅુઝ મસજીદ હરામકી કે મસજીદ હરામકી એક નમાઝ દુસરી મસજીદુંકી લાખ નમાઝસે બેહતરહે ઓર મકકે મોઅઝઝમાકી શરફ ઓર બુઝુરગીમેં કુછ શક નહીં કયુંકે વો મુસલમાનુકા કીબલાહે ઓર ઉસમેં હજ હોતાહે ગુનાહુંકો હાજીયુંકે દુર કરતાહે ઓર ઉસમેં બદું અહરામકે દાખીલ હોના દુરસ્ત નહીં ઓર ઉસીમેં હમારે પેગમ્બર (સલ૦) પયદા હુવે ઓર હીજરત તક ઉસીમેં ઠયરે ઓર વહી ઉસીમેં ઉતરી ઓર કુરઆન નાઝીલ હુવા ઓર વોહી ઇસલામ ઓર ઇમાનકે ઝહુરકી જગેહ હે ખુલફાંએ રાશદીન ઉસીમેં પયદા હુવે ઓર ઉસીમેં હુજરે અસવદ ઓર મકામે

ઈબરાહીમહે ઓર ઈમામ માલીકકી દલીલ રસુલે ખુદા (સલ૦) કા યે ઈરશાદ મકકેસે હીજરત કરતે વકત હે કે ઈલાહી તું જાનતાહે કે કુરેશને મુઝનો અયસી જગેહસે નીકાલા કે સબ શહેર સે મુઝકો ઝયાદા મહબુબથી યઆની મકકેસે તો તું મુઝકો અબ અયસી જગેહમેં સકુનત ઈનાયત કરના જો તેરે નઝદીક સબ શહેરસે ઝયાદા મહબુબ હો રીવાયત કીયા ઈસકો હકમને ઇસ હદીસસે ઈસ્તદલાલકી સુરત યે હે કે આ હઝરત (સલ૦) કી દોઆ કબુલ હોના ઝાહેર હે ઓર અલ્લાહ તઆલા ને આપકો મદીના પાકમેં સાકીન ફરમાયા વો ખુદાકે નઝદીક સબ જગહુસે ઝયાદા મહબુબ મદીના મુનાવ્વરા ઠયરા ઇસી લીયે વો સબસે અફઝલ હુવા ઓર ઈમામ માલીકકી દલીલેં ઓર હદીસેં ઓરભી હેં ઓર કાઝી અયાઝને શફામેં લીખા હે કે કબર શરીફ આ હઝરત (સલ૦) કી જગેહ બીલ ઈત્તફાક સબ જગહુંસે અફઝલ હે ચોથી ફસલ મક્કેમોઅઝઝમાંકો વતન બનાનેમેં ભી અકવાલ મુખ્તલીફ હેં ઈમામ અબુહનીફા ઓર બઅઝ અસહાબ શાફઈ ઓર કુછ દીનકે મોહતાત લોગુંને મકકેકી અકામતકો મકરૂહ ઓર નાપસંદ કહા હે ઈસ વજેહસે કે વહાંકી અકામતસે હુરમત ઓર હયબત ઓર આદાબકા લેહાઝ કમ હોગા ઓર ઇસી જહતસે હઝરત ઉમર ફારૂક (રદી૦) હજકે બાદ હાજીયુંપર દુર્રહ લીયે ફીરતે થે. ઓર ફરમાતે કે અય યમનવાલો અપને યમનકો જાવ અય શામવાગો અપને શામકો ઓર ઈરાકવાલો અપને ઇરાકકો જાવ કે તુમ્હારે ચલે જાનેશે બુઝુરગી ઓર હુરમત તુમ્હારી રબકે ઘરકી તુમ્હારે દીલુંમે બાકી રહેગી ઓર અબુ ઉમર ઝજાજીને કહા હે કે જો શખ્સ હરમમેં રહપડા ઓર ઉસકા દીલ ખુદાકે સીવાકીસી ઓર ચીઝમેં ફંસ ગયા તો ઉસકી ઝયાં કારી ઝાહેરહે ઓર ખુદા રહેમ કરે ઉસ કોલકે કેહને વાલેપર જીસને યું કહાહે

કે બહોત લોગ અયસે હેં કે ખાને કઆબેસે દુર હે મગર અપની મુરાદકો પહોચ ગયે યઅની જો સઆદત ઓર તઝકીયહ આહેરો બાતીનકાં યહાં રેહનેસે હાસીલ હોતાહે વો ઉન્હુંને દુરસે હાસીલ કીયા ઓર બહોત લોગ અયસે હેં કે બઝાહીરે ઇસમકાન મુતબરીકકે કરીબ હેં મગર અપની નાકામી ઓર બે બેહરગીકે સબબસે હલાક હુવે ઓર ઇબ્ને મસઉદ (રદી૦) ને કહા કે કોઈ શહેર અયસાનહીં જીસમેં અમલસે પેશતર ફક્ત ઇરાદેપર મવાખીઝહ ઓર અકુબત હો બજુઝ મકકે મોઅઝઝમા કે યહાં સીરફ ઇરાદેપર મવાખીઝહ હુવાહે ફીર આપને યે આયત પઢી વમઈ યોરીદ ફીહે બેઇલહાદીન બે ઝુલમીન નોઝીકહો મીન અઝ બીન અલીમ યઆની ઓર જો જો શખ્સ મકકે મેં કજરાહી ઓર ઝુલ્મકા ઇરાદા કરે ઉસકો હમ ચખાઇંગે અઝાબ દર્દ દેને વાલા ઓર હઝરતં અબદુલ્લાબીન અબ્બાસ (રદી૦)ને તાએફ મેં આપની સંકુનત મુકરરકીથી ઓર કેહતેથે કે અગર મેં રકબામેં જો તાએફમેં એક જગેહ કાનામ હે સત્તર ગુનાહ કરૂ તો મેરે નઝદીક ઇસસે અચ્છા હે કે એક ગુન્હા મકકે મોઅઝમા મેં કરૂં ઓર બઅઝ ઉલમા ઇસ બાતકે કાઇલ હેં કેજયસે નેકીયા ઝમીન હરમમેં દો ચંદ હોતી હેં વયસેહી ગુન્હાભી હદ હરમમેં દો ચંદ હોતે હેં ઓર અબુ મોહમ્મદ હુરેરીને એક બરસ મકકે મોઅઝઝમામેં અકામતકી તો કીસી દીવારસે ન તકયા લગાયા ઓર ન સોએ ઓર બયઠેહી બયઠે સોજાતે ઓર અબુ ઉમર ઝજાજી સુફી ચાલીસ બરસ મકકેમેં રહે ઓર બોલ વ બરાઝ કભી હરમમે, ન કીયા બલકે હાજત બસરીકે રવા કરનેકો હલમેં જાતે ઓર ઈમામ અબુહનીફા રહમતુલ્લાહને મકકેમોઅઝઝામેં અપની અકામતકે અય્યામમેંભી અયસાહી કીય હે ઓર ઇબને અલવરદ મકકીસે રીવાયત હેકે ઉસને બયાન કીયા હે મેં એક રાત હતીમમેં નમાઝ પઢતાથા કે યકા-

ચક કઆબા ઓર ગીલાફ કઆબાકે દરમ્યાનસે એક આ-
વાઝ સુની યઆને ખાને કઆબા કુછ અપને ગીલાફસે કેહ
રહાથા મૈંને જો કાન લગાયા તો મઅલુમ હુવાકે વો યું
કેહ રહાહે કે યા અલ્લાહ મેં અવ્વલ તેરી તરફ ઓર
અય જીબરઇલ ફીર તુઝસે શીકાયત ઉસ આઝારકી કરતાહું
જો મુઝકો મેરે ગીર્દકે આદમીયુંસે પહોંચતાહે કે વો મઝા
ઉડાતે હેં ઓર કલામ લગો ઓર બે ફાયદેસે લઝ્ઝત ઉઠાતે
હેં ઓર દુન્યાકે હાલાત ઓર ગીબત ઓર દુન્યાકે અહ-
તમામકા ઝીકર કરતે હેં ઓર જો બાતેં ઉનકો શાયાં નહીં
ઉનમેં સઇ કરતે હેં બખુદા અગર યે લોગ ઇન કુલ
બાતોંસે બાઝ ન આઇંગે તો મેં દફઅત ન ટુટ જાઉંગા ઓર
મુજમેંસે હરએક પથ્થરકા ટુકડા જીસ પહાડસે કાટા ગયા
હોગા ઉસમેં જા લગેગા ઓર મુસનીફ અબદુર રઝાકમેં
હે કે અસહાબે રસુલેખુદા (સલ૦) હજ કરકે અપને મકા-
નાતકો ચલે જાતે ઓર ઉમરહ કરતે તબભી ચલે જાતે મકકે
મોઅઝ્ઝમામેં બુદોબાશ ન કરતે મેં કેહતાહું કે ઇસસે
યે મઅલુમ હુવા કે મકકેમેં બુદોબાશ ન કરતે રસુલે ખુદા
(સલ૦) ઓર આપકે અસહાબ ઓર અહબાબ ઓર અવ-
લીયા અલ્લાહકી સુન્નત હુઈ ઈસી વાસ્તે મકકે મોઅઝ્ઝમામેં
ઈન લોગુંકી કબરેં કમ દેખોગે ઓર બેઝાવીમેં હે કે રસુલે
ખુદા (સલ૦) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ હરમમેં એકમેં
વફાત પાવે યઅને મકકેમેં યા મદીનેમેં તો વો કયામતકો
અઝાબો અકાબસે મામુન ઉઠાયા જાયગા ઓર ઇમામ માલી-
કસે કીસીને પુછા કે આપકે નઝદીક હજ કરકે ચલાજાના
બેહતર હે યા મકકે મોઅઝ્ઝમાકો વતન બનાના ઉન્હુંને
કહા કે પહેલે લોગુંકા યેહી દસ્તુર થા. કે હજ કરકે અપને
મકાનુંકો ચલે જાતેથે ઓર જીસ કીસીને મકકેમેં ઠયરનેકો
જાઇઝ કહા હે ઓર ઉસકી ફઝીલત બયાન કીહે તો અકા-
મતસે વહી ઠયરના મકસુદ હે જીસમેં ઉસકી શરતુંકી રઆ-

ચત પાઇ જાવે જયસે ઇમામ અબુહનીફાકા હાલ ઓર અબુમોહમ્મદ હુરેરી ઓર અબુ ઉમર ઝજાજીકા કીસ્સા પહેલે ગુઝરા ઓર ઈમામ અબુ યુસુફ ઓર મોહમ્મદ ઓર શાફઈ ઓર અહમદ હંબલકે નઝદીક મકકે મોઅઝ્ઝમામે ઠયરના મુસતહબહે ચુનાચે ફીકહેકી કીતાબુમેં મઝકુર હે કે ઇમામ અબુ યુસુફ ઓર મોહમ્મદકે અકવાલકે બ મુજબ મકકે મોઅઝ્ઝમામેં અકામતકા કુછ મુઝાએકા નહીં ઓર ફતવા ઇનહી દોનુકે કોલપર હે ઓર રસુલે ખુદા (સલ૦) ને ફરમાયા કે જીસને મકકે મોઅઝ્ઝમાકી ગરમીપર સબર કીયા ઉસસે દોઝખકી આગ સો બરસકી રાહ દુર રેહતી હે ઓર સઇદબીન જુબેરસે મરવીહે કે જો શખ્સ મકકેમેં એક દીન બીમાર હુવા ઉસકે લીયે વો અમલ સ્વાલેહ લીખે જાતે હેં જીનકો વો હાલત સહતમેં સાત બરસ કરતા ઓર અગર વોહ શખ્સ મુસાફીર હોતો યે અઅમાલ ઉસકે હકમેં મુઝાઅફ કીયે જાતે હેં જો ખારે કઆબાકે હકુક યઅને તઆઝીમ ઓર હયબતકા લેહાઝ રખે ઓર ઉસકી ઝયારતસે સેર ઓર મલુલ ન હો ઓર બુરાયયુંકા મુઝાઅફ હોના મકકેમેં બઅઝ ઉલમાકા મઝહબ હે ઓર ઈસમેંભી શક નહીં કે અબદાલકી આમદો રફત રેહતી હે ચુનાચે બઅઝ આસારમેં વારીદ હુવા હે કે અબદાલ મકકે મોઅઝ્ઝમામેં જુમ્અકો ઓર અવકાત મુતબરકામેં હાઝીર હોતે હેં ઓર હરબરસ હજ કરતે હેં જીસ કીસીને ઉનમેંસે એકકો દેખ લીયા વો સઆદતકો પહોંચા ઓર ઇસી તરાહ વો શખ્સ જાસકો ઉનમેંસે કીસીને દેખા હો ઓર હદીસ શરીફમેં આયા હે કે રમઝાનકા ઉમરહ હજકે બરાબર હોતા હે, ઓર સાત ફેરુંકા તવાફ ખાનેકઆબાકે ગીર્દ બુરદે આઝાદ કરનેકે બરાબર હે ઓર ઉમરાહ વ તવાફ વહી ઝેયાદહ કરેગા જો મકકેમેં અકામત ઇખત્યાર કરે ઓર દુસરેકે હકમેં રંજો મશકસે હાસીલ હોગા તકમીલ અબુસઈદ હસ-

નબીન અબુલહસન તાબઈને અબદુરરહીમ ઝૈદેહબીન ઈન્સ
રંમાદીકો જો મકકેમેં રેહતા થા. ઓર ઈન દોનું શખ્સુંમેં
ભાઈ ચારહ ફી અલ્લાહ થા. યે ખત લીખા કે અય બીરા-
દર મુઝકો યે ખબર પહોંચી કે આપને હરમ ઈલાહીસે
નીકલને ઓર યમનકો ચલે જાનેકા અઝમ મુસનમ કીયા હે
બખુદા મુચકો યે બાત બુરી મઅલુમ હુઈ ઈસસે સખ્ત
વહશત પઈદા હુઈ કયું કે શયતાનને તુઝકો બેહકાકર હર-
મસે ઉખાડનેકા ઈરાદા કીયા હે તો તુમ્મહારી અકલપર
તઅજ્જુબ હે કે જબ અલ્લાહ તઆલાને તુમકો અહલે
હરમસે હોનેકા શરફ દીયા તો ઈસકે બાદ તુમને ઈસકે
બરખીલાફ નીયતકી મેરે નઝદીક મુનાસીબ હે કે તુમ અપને
હરમમેં રેહનેકો ગનીમત સમઝકર હમ્દો શુકરે ઈલાહી
અપને ઉપર લાઝીમ કરો ઓર વસવીસા શયતાન મરદુદસે
પનાહ માંગની ઝરૂરી સમઝો ઓર હરમસે એક બાલીસ્તભી
દુસરી જગેહકા સફર ન કરો કયું કે ઈસ મકામમેં રેહના
સઆદત હે ઓર ઈસસે નીકલના બદબખ્તી ઈસમેં ઈઝતી-
રાબ ઓર મલાલતસે પરહેઝ કરો ઓર સકુન ઓર બુર્દ
બારી ઓર સાબરકો શેવહ બનાવ તુમ યે નહીં જાનતે કે
અલ્લાહ તઆલાને મકેકો તમામ શહેરૂપરં ફઝલ દીયા ઓર
ઉસકા શરફ અપને કલામમજીદમે બયાન કીયા ચુનાચે
ફરમાયા. ઈન્ના અવ્વલા બયતેંવ વોદેઆ લીન્નાસે લલ્લઝી
બે બક્કતા મુબારકંવ વ હોદલ લીલ આલમીન ફીહે આયા-
તુમ બય્યેનાતુમ મકામો ઈબરાહીમ વમન દખલહુ કાના
આમેના ઓર નેઝ ફરમાયા વ ઈઝ કાલા ઈબરાહીમો રબ્બેજ
અલ હાઝા બલદન આમેનંવ વરઝુક આહલહુ મીનસ સમ-
રાતે ઓર નેઝ ફરમાયા બલદતુન તૈયેબતુંવ વ રબ્બુન
ગફુર ઓર નેઝ ફરમાયા વઈઝ જઅલ નલ બયતા મસાબત
લ લીન્નાસે વ અમના ઓર નેઝ ફરમાયા અ વ લમ
નોમક્કીલ લહુ હરમન આમેનઈ યુજબા ઈલયહે સમરાતો
કુલ્લે શયઈન રીઝકમ મીલ્લદુન્ના ઓર સીવા ઈનકે ઓર

બહોત આયાત હેં અબ અય બીરાદરે શફકત હરમેનકી કુછ હદીસેંભી તુમકો લીખતાહું અવ્વલ યેહે કે જબ રસુલે ખુદા (સલ૦)ને મકકેસે હીજરત ફરમાઈ તો બાબુલવીદાકે કરીબ મકામ હઝવરહ પર ખડે હોકર રૂબ કીબલા હુવે ઓર ખાનએકઆબા ઓર મકકેકી તરફ ખીતાબ કરકે ફરમાયા કે બખુદા મેં જાનતાહું કે તું મુઝકો અલ્લાહકે સબ શહેરૂંસે ઝયાદા મહબુબ હે. ઓર ખુદા ઇઝ વજલ કે નઝદીક અલ્લાહકી ઝમીનમેંસે બેહતર ઓર ખુદાએ ઇઝ વજલકે નઝદીક દુસરી જગહુંસે બેહતર હે અગર તેરે રેહનેવાલે મુઝકો તુઝસે ન નીકાલતે તો મેં હરગીઝ ન નીકલતા ઓર એક યે હદીસ હે કે રસુલેખુદા (સલ૦) ને ફરમાયા કે ઝમીન મકકેકી શહેરૂંમેંસે ખુદાકે નઝદીક બેહતર ઓર ઝયાદા પસંદ દીદાહ હે. ઓર નેઝ ફરમાયા કે ઝમીન મકકેસે બીછાઇ ગઇ યઅની અલ્લાહ તઆલાને ઇસકે નીચેસે ઝમીનકો ફેલાયા ઓર ઇસ વજેહસે ઇસકા નામ ઉમ્મુલકુરા હુવા ઓર નેઝ ફરમાયા કે જો પહાડ રૂએ ઝમીનપર સબસે પહેલે રખા ગયા વો જબલ અબુ કુબેસ હે મઅલુમ કરો કે મકકા ઓર મદીના મેલ કલબકો અયસા દુર કરતે હેં જયસા ભઠી લોહેકે મેલકો છાંટતી હે ઓર મકકા પયદા હુવા હે તકલીફાત ઓર દર જાતપર યઅની ઉસમેં રેહકર અગરચે તંગી ગુઝરે લેકીન આખેરત કે દરજે મીલતે હેં ઓર નેઝ આપને ફરમાયા કે જીસને માહે રમઝાન કે રોઝે મકકેમેં રખે ઉસકે લીયે લાખ મહીનેકે રોઝેંકા સવાબ મકકે કે સીવા દુસરે શહેરૂંમે રખનેકા લીખા જાતા હે ઓર ફરમાયા કે હરમકી એક નેકી લાખ નેકીયું કે બરાબર હે ઓર રૂએ ઝમીનપર કોઇ અયસી જગેહ મકકેકે સીવા નહીં. જીસમેં તવાફ ઓર ઉમરહ ઓર હજ હોતા હો ઓર. ફરમાયા જીસ શખ્સસે હો સકે કે હરમેનમેંસે એક મેં ઉસકી વફાત હોતો ઉસકો

ચાહીયે કે અયસા કરે કયું કે મેં કયામતકે દીન અવ્વલ ઉસકી શફાઅત કરૂંગા ઓર વો કયામતકો ખુદાકે અઝાબસે મામુન રહેગા ન ઉસપર હીસાબ હોગા ન અઝાબ ઓર ફરમાયા કે જો શખ્સ મકકે ઓર મદીનેમેં વફાત પાએ ઉસકો અલ્લાહ તઆલા કયામતમેં અપને અઝાબસે મામુન ઉઠાયગા કે ન ઉસપર હીસાબ હોગા ન ખોફ ન અઝાબ ઓર જન્નતમેં સલામતીકે સાથ દાખીલ હોગા ઓર કયા-મતકો મેં ઉસકા શફી હોંગા ઓર મકકેકે રેહનેવાલે અલ્લાહવાલે ઓર ઉસકે ઘરકે હમસાએ હેં ઓર સીવાય મકકેકે રૂએ ઝમીનપર કોઈ અયસા શહેર નહીં જીસમેં શરાબે તહુર ઓર અચ્છે લોગુંકી જાએ નમાઝ હો ઈબ્ને અબ્બાસ (રદી૦) સે મરવી હે કે યહાં શરાબસે ગરઝ ઝમઝમકા પાની હે ઓર જાએ નમાઝસે મેઝાબ રહમતકે નીચેકા મકામ ઓર ફરમાયા કે રૂએ ઝમીનકી વાદીયુંસે બેહતર વાદી ઈબરાહીમ (અલ૦) હે ઓર ઉસકે કુવુંસે બેહતર ચાહે ઝમઝમ હે ઓર યે દોનું મકકેમેં હેં ઓર ફરમાયા કે જો શખ્સ હરમમેં મરજાવે વો ગોયા ચોથે આસમાનમેં મુવા ઓર ફરમાયા કે જો કોઈ ખુદાકે હરમમેં યા ઉસકે રસુલકે હરમમેં યા હજ યા ઉમરેહકી હાલતમેં મકકે ઓર મદીનેકે દરમ્યાન વફાત પાવે તો અલ્લાહ તઆલા કયામતમેં ઉસકો અમન પાનેવાલુંમેં ઉઠાવેગા ઓર ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા મકકેકે ગોરસ્તાનસે સત્તરહજાર શહીદ ઉઠાયગા કે વો જન્નતમેં બેહીસાબ દાખીલ હોંગે ઉનકે મુંહ ચઉદવી રાતકે ચાદકી તરહ હોંગે ઓર ઉનમેંસે હરએક શખ્સ સત્તર આદમીયુંકી શફાઅત ગરીબુંમેંસે કરેગા ઓર એક હદીશમેં યું આયા હે કે રૂએ ઝમીનપર કોઈ અયસા શહેર સીવાય મકકે કે નહીં જીસમેં તમામ અંબીયા ઓર રસુલ ઓર ફરીશતે ઓર બંદગાને સ્વાલેહ આસમાનુ ઓર ઝમીનુંકે જીન્નાત વ ઈનસાનુંમેંસે વારીદ

ન હુવે હોં જીસ શખ્સને મકકેમેં નમાઝ પઢી તો ઉસકે લીયે લાખ નમાઝેં ઉપર ચઢેંગી ઓર જીસને ઉસમેં એક દીન રોઝા રખા તો અલ્લાહ તઆલા ઉસકે લીયે લાખ રોઝુંકા સવાબ લીખેગા ઓર જીસને ઉસમેં એક દીરમ સદકા કીયા ઉસકો લાખ દીરમકા સવાબ ઓર જીસને કુરાનકા એક ખતમ ઉસમેં કીયા ઉસકો લાખ ખતમુંકા સવાબ મીલેગા ઓર જીસને અલ્લાહ તઆલાકી તસબીહ એકબાર ઉસમે કી ઉસકો હઝાર તસબીકા સવાબ મકકે કે સીવા દુસરી જગેહમેં પઢનેકા લીખેગા. ઓર બંદે'કી એક નેકી હરમમેં ગેર હરમકી લાખ નેકીયુંકે બરાબર હે. ઈસી તરાહ હરએક અમલ નેક મકકેકા લાખ અમલકે બરાબર હે ઓર મેં ૧કોઈ શહેર નહીં જાનતા જીસસે અલ્લાહ તઆલા કયામતકે દીન અંબીઆ ઓર ઓલીઆ ઓર સિદ્દીયકીન ઓર શોહદા ઓર સાલેહીન ઓર ઉલ્મા ઓર ફુકહા મરદું ઓર ઓરતુંસે ઇતને ઉઠાવે જીતને મકકેસે ઉઠાયગા ઓર યેહ સબ લોગ અલ્લાહકે અઝાબસે માઅુન હોંગે ઓર લોગુંકે હકમેં મકકેમેં એકદીન ઠેરનેસે સવાબકી તવાકા ઝયાદા હે બ નીસબત ઇસકે કે દુસર જઘેમે હંમેશાંરો ઝારખેંઓરશબબેદારીકરેં. વસલામ.

બાબ દુસરા.

##ખાનએ કઆબેકી તઅમીરકે બ્યાનમેં ઓર ચાહ ઝમઝમ ઓર ઉસકે શરફકે ઝીકરમેં ઓર કઆબેકે જવાહીર ઓર ગીલાફું ઓર નઝરૂ કી કેફીયતમેં.

ખાનએ કઆબા દસ બાર તઆમીર કીયા ગયા ઓર હઝરત મુસા અલય હીસ્સલામકે ઝમાને તક અંબીયાકા કીબ્લા રહા અવ્વલ ઉસકો મલાયકાને બનાયા ફીર આદમ અલય હીસ્સલામને ઓર ઉનકી અવલાદને ફીર ઇબરાહીમ ખલીલ અલય હીસ્સલામને ફીર અમાલકાને ફીર જરહમને ફીર કસી બીન કુલાબને ફીર કુરેશને ઉસ વક્તમેં કે રસુલે ખુદા (સલ૦) પચીસ બરસકે થે ફીર અબ્દુલ્લાબીન ઝુબે-રને ઓર સબકે બાદ હુજાજ બીન યુસુફને કુછ તગય્યુર વ તબદુલકી યઆને હતીમકો જો મીઝાબકી જાનીબ હે ગીરા દીયા ઓર તીન તરફેન બાકી રખખીં જો અબદુલ્લા બીન ઝુબેરને બનાઈ થીં હમ ઇન સબ તઆમીરાતકા ઝીકર ઓર દુસરે મઝામીન જો અંવીમેં મઝકુર હુવે જુદાગાના ફસલુંમેં ઝીકર કરતે હેં ફસલ ફરીશતુંકી તઆમીર ઇસ રીવાયત સે સાબીત હે જો ઈમામ અલી ઇબ્ને હુસેન ય-આને ઇમામ ઝયનુલ આબે દીનસે મરવીહે કે જબ અલ્લાહ જલ્લે શાનહુને ફરીશતું સે ફરમાયા ઇન્ની જાએલુન ફીલ અરદે ખલીફહતો ઉન્હુંને અરઝ કીયા અતજઅલો ફીહામંઇ યુફસેદો ફીહા વયસફેકુદ દેમાઆ અલ્લાહ તઆલાને ઇર-શાદ ફરમાયા ઇન્ની અઅલમો માલા તઅલમુન ફરીશતુંને ખ્યાલ કીયા કે જો કુછ હમને અરઝ કીયા થા વો હમારે રબ પર નારવા થા ઇસ લીયે વો હમ પર ખફા હો ગયા

ખફગી દુર કરનેકો ઉન્હુંને અર્શકી પનાહ લી ઇસતરહ કે અપને સરોં કો ઉંચા કરકે ફરોતની ઓર ગીરયો વ ઝા- રીકે સાથ તીન સાથ અરશકા તવાફ કીયા અલ્લાહ તઆ- લાને ઉન પર રહમ કીયા ઓર અપની રહમત ઉન પર ઉતારી કે અર્શ કે નીચે એક મકાન યઆની બયતુલ મ- આમુર બનાયા ઓર ઉસકી છત ઝમરૂદકે ચાર સતું પર રખ કર સુર્ખ યાકુત સે ઉનકો ઢાંકા ઓર મલાયકા કો ફરમાયા કે ઇસ ઘરકા તવાફ કરો યે તવાફ ઉનકે હકમેં અર્શકી નીસબત બહોત આસાન હુવા ફીર અલ્લાહ સુબ્હાનહુને ફ- રીશતું કો ભેજા ઓર ઉનકો ફરમાયા કે મેરે લીયે એક ઘર યઆને ખાનએ કઆબા ઇસી સુરત ઓર અંદાઝેકા બનાવ ઓર જો ઝમીંનકે બાશીન્દે થે ઉનકો હુકમ ફરમાયા કે તુમ ખાનએ કઆબેકા તવાફ કરો જયસે આસમાન વાલે બયતુલ મઆમુર કા તવાફ કરતે હેં ઓર યે રીવાયત ઇસ બાત પર દીલાલત કરતી હે કે કઆબેકી તઆમીર ઝમીનકે પયદા કરને કે બાદ હુઇ લેકીન બહોત હદીસેં ઇસબાતકી શાહેદહેં કે કઆબા ઝમીનસે ચાલીસ બરસ પેશતર પયદા હુવા ઓર એક રીવાયતમેં દો હઝાર બરસ પેશતર બના ઓર ઝમીન ઉસીકે નીચેસે ફયલાઇ ગઇ ચુનાચે સઇદ બીન મસીબ અલી મુરતુઝા (રદી૦)સે રેવાયત કરતે હેં કે ઉન્હુંને ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલાને ખાનએ કઆબા કો ઝમીં વ આસમાંસે ચાલીસ બરસ પહેલે પયદા કીયા ઉસવક્ત વો એક બખાર પાની પર થા ઓર નાફેઅ મવલા ઝુબેરને હઝરત અબુ હુરેરાસે રીવાયત કીયા હે કે કઆબા ઝમી- નસે દોહઝાર બરસ પહેલે પયદા હુવા ઉસમેં યે શુબ્હા હુવા કે ઝમીંસે પહેલે કયસે પયદા હુવા વોલી ઝમીંકી જીન્સહે ઇસકા જવાબ યે હે કે કઆબા કે મુકામ પર દો ફરીશતે દો હઝાર બરસ પહેલે રાતોદીન ખુદાકી તસબીહ કરતે થે જબ ખુદાએ તઆલાને ઝમીંકો પયદા કરના ચાહાતો ઝમીંકો બીછાકર ઉસકી વસ્તમેં ઉસ મકામ કો રખા ઓર

એક રીવાયત મજાહીદ સે યે હે કે ઉન્હુંને કહા કે ખાનએ કઆબા કે સીતું ઝમીંસે દો હઝાર બરસ પહેલે પયદા હુવે ફીર ઝમીન પીછે કર ફયલાઇ ગઇ ઓર એઝાવીમેં હે કે કઆએકી જગેહ હઝરત આદમસે પેશતર એક ઘર થા જીસકો સરાખ કેહતે થે ઓર ફરીશતે ઉસકા તવાફ કીયા કરતે ઓર જબ હઝરત આદમ (અલ૦) નીચે ઉતારે ગયે તો ઉનકો હુકમ હુવા કે ઉસકા હજ કરેં ઓર ગીર્દ ઉસકે તવાફ કરેં ઓર યે સરાખ હઝરત નુહ (અલ૦) કે તુફાનમેં આસમાં ચહારૂમ પર ઉઠા લીયા ગયા મગર યે કોલ ઝાહીર રીવાયત કે મુનાસીબ નહીં હે ફસલ હઝરત આદમ (અલ૦) કી તઆમીર ખાન એ કઆઃબા ઇસ રીવાયતસે મઆલુમ હોના હે જો ઇબ્ને અબ્બાસ (રદી૦)સે મરવીહે કે ઉન્હુંને કહા કે જબ અલ્લાહ તઆલાને હઝરત આદમ (અલ૦) કો ઝમીન પર ઉતારા તો ઉન્હુંને અર્ઝ કીયા કે અય પવરદીગાર યે કયા બાત હે કે મેં ફરીશતુંકી આવાઝેં નહીં સુનતા ખુદાએ તઆલાને ફરમાયા કે અય આદમ યે તેરી ખતાકે સબબસે હે લેકીન તુ જાકર મેરે લીયે એક ઘર બના ઓર ઉસકા તવાફ કર ઓર ઉસકે ગીર્દ મુઝકો યાદ કર જયસે તુને ફરીશ્તુંકો દેખા કે મેરે અર્શ કે ગીર્દ કરતે હેં ઇબ્ને અબ્બાસ કેહતે હેં કે ઇસ હુકમ હોને પર આદમ (અલ૦) મક્કેકો મુતવજ્જેહ હુવે ઓર ઝમીં પર કદમ રખતે તો ઉનકે કદમકે લીયે ઝમીન સીમટ જાતી તાકે રસ્તા જલદી તે હો ઓર જહાં ઉનકે કદમ પડેં ઉસી જગેહ આબાદી વ બરકત હોતી ગઈ યહાં તકકે આપ મકકે મેં પહોંચે ઓર ખાનાં કઆબાકો તઆમીર કીયા ઇસીતરહ કે જીબરઈલ (અલ૦) અપના બાઝુ ઝમીં પર મારા તોસાતેં ઝમીં તક નેવ ખુદ ગઈ ઉસમેં ફરીશતુંને અયસે બડે બડે પથ્થર ડાલે કે એક પથ્થરકો તીસ આદમી ન ઉઠાસકે ઓર જીબરઈલ (અલ૦)ને ઉસકી પાંચ પહાડુંસે બુન્યાદ ડાલી બીસ્તાં ઓર

તુરઝીના ઓર તુરસીના ઓર જુદી ઓર જબલ જુરસે યહાં તકકે ચે બુન્યાદ ઝમીંકે હમવાર હો ગઇ ઉસવક્ત અલ્લાહ જલ્લે શાનહુને બયતુલ મઆમુરકો આદમ (અલ૦)કે લીયે ઉતારા તાકે ઉસ્સે ઇન્સ પકડે ઓર બયતુલ મઆમુરકો ખાનએ કઆબાકી બુન્યાદ પર રખ દીયા ઓર ચે રીવાયત ઉસ રીવાયતકે કરીબ હે કે હઝરત ઉમર ફારૂકને કઆબા અહ બારસે નકલકી હે કે ઉન્હુંને કહા કે અલ્લાહ તઆલા ને હઝરત આદમ (અલ૦)કે સાથ આસમાનસે એક યાકુત અંદરસે ખાલીકે તારા ઓર ઉનકો ફરમાયા કે અય આદમ યે મેરા ઘર હે મેંને ઇસકો તેરે સાથ ઉતારા ઉસકે ગીર્દ તવાફ ઓર નમાઝ હોતી હેં ઓર ઉસકે સાથ ફરીશતે ઉતારે જીન્હુંને ઉસકે સીતુન પથ્થર કે બનાય ઓર બયતુલ મઆમુરકો ઉન પડ રખા તો આદમ (અલ૦) ઉસકે ગીર્દ તવાફ ઓર નમાઝ અદા કરતે જયસે અર્શકે ગીર્દ ફરીશતે અદા કરતે હેં જબ અલ્લાહ તઆલાને કોમ નુહ (અલ૦)કો ગરક કીથા તો બયતુલ મઆમુર આસમાનકો ઉઠા લીયા ગયા ઓર ઉસકે સીતુન બાકી રહે ઓર ઇસી રીવાયતકે મીસલ અબુ મઆરૂફ અબીદુલ્લાહ સે મરવી હે ઓર ઉસમેં યું હે કે બુન્યાદ ખાનએ કાઅબે કી ઝમીંસે કુછ ઉંચી હુઇ ઓર હઝરત આદમ (અલ૦) કે સાથ એક સુર્ખ યાકુત અંદર સે ખાલી જીસમેં ચાર સુફેદ સીતુન થે નીચે આયા ઓર ઉસકો બુન્યાદ કઆબા પર રખા ઓર યે ઘર ઝમાને ગર્ક તક બાકી રહા બઆદ ઉસકો અલ્લાહ તઆલાને ઉઠા લીઆ ફસલ અવલાદે આદમ (અલ૦) કી તઆમીર કે લીયે વહબ બીન મુંબહ કી રીવાંયત હે વો કેહતે હેં કે જબ બયતુલ મઆમુર યા ઉસકી સીવા કોઈ દુસરા ઘર આદમ (અલ૦)કી વફાતકે બઆદ ઉપર ઉઠા લીયા ગયા તો ઉનકી અવલાદને ઉનકે બઆદ બયતુલ મઆમુરકી જગેહ એક ઘર મટ્ટી ઓર પથ્થરકા બનાયા

ઓર યે હમેશા બનતા રહા અવલાદ શીસ (અલ૦)ને ભી બનાયા ઓર શીસ (અલ૦)કે બઆદ ઉનકી અવલાદકે સીવા દુસરૂને તઆમીર કીયા ફસલ હઝરત ઇબ્રાહીમ ખલી લુલ્લાહ (અલ૦)કા તઆમીર કરના કઆબાકો કુરઆન ઓર હદીસ દોનુંસે સાબીત હે હઝરત અલી મુરતુઝા (રદી૦)સે મરવી હે કે અવ્વલ જીસ શખ્સને ખાનએ કઆ-બેકો બનાયા હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) થે ઓર ઇબ્ને ઈસહાક સે રીવાયત હે કે ખલીલુલ્લાહ (અલ૦)ને જબ કઆબાકો બનાયા તો ઉસકી બુલંદી નવગઝથી ઓર હુજરે અસવાદસે રૂકન શામી તક બત્તીસ ગઝ ઓર રૂક્ન શામીસે રૂકન ઈરાકતક બાઇસ ગઝ ઓર ફક્ત ઇશકીસે રૂકન યમા-નીતક ઇકતીસ ઓર રૂકન યમાનીસે હુજરે અસવદ તક બીસ ગઝ ઓર આપને દરવાઝા કઆબેકો ઝમીનકે બરાબર રખા ઓર ઉંચા નહીં કીયા એર ન ઉસમેં કીંવાડ લગાએ યહાં તકકે તબએ હતીરીને ઉસમેં કીંવાડ ઓર કુફલ લગાએ તબએ એક શખ્સ કા નામ હે ઓર હમીર યમ-નકા એક કબીલાહે ઓર ઉન દોનુંમેં હુજરે અસવાદ સે સામી છક ઇક્કીસગઝ ઓર શામીસે ઈરાકીતક પચીસ ગઝ ઓર ઈરાકીસે યમાનીતક બાઈસગઝ ઓર યમાની સે હુજરે અસવદ તક ચોવીસ ગઝ ઓર દીવારકા અરઝ દો ગઝ ઓર દરવાઝે કા અરઝ ચાર ગઝ ઓર ખાનએ કઆ-બેકી બુલંદી સવા સત્તાઇસ ગઝ ઓર યે પયમાયશ શરઈ ગઝ ચોબીસ અંગુશતી કે હીસાબસે હે ઓર ચુંકે બુન્યાદ કાઝી કર નહીં કીયા તો ઇસસે મઆલુમ હોતા હે કે બુન્યાદકો હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦)ને ઈસીતરહ બાકી રખા જયસા જીબરઈલ (અલ૦)ને ઉસકો ખોદા થા ઓર ફરીશતુંને ઉસકો ભરાથા ઓર આપને ખાનએ કઆબાકે અંદર દરવા-ઝેમેં ઘુસને વાલેકી દાહની જાનીબ એક ગડહા ખોદા કે ઉસમેં ખાનએ કઆબાકા ખઝાના ઓર ઉસકી નઝરેં ઓર

હોતા રખે જાએં ઓર આપને કઆબેકી તઆમીર ઈસિલ-રહકી કે આપખુદ બનાતે થે ઓર હઝરત ઈસમાઈલ (અલ૦) અપને કંધે પર પથ્થર લાકર ઉનકો દેતે જાતે થે જબ દીવારેં આદમી કે કદસે ઉંચી હો ગઈ તો હઝરત ઈસ-માઈલ (અલ૦) એક પથ્થર સીઢીકી તરહ આપકે પાસ લાય હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલ૦) ઉસ પથ્થર પર ખડે હોકર ત-આમીર કરને લગે ઉસ પથ્થરમેં આપકે દોનું પાઉં ટખનું તક ગડ ગયે સુનાયે બેઝાવીમેં મજકુર હે કે ઈસી પથ્થર કો મકામ ઈબરાહીમ (અલ૦) કેહતે હેં ઉસપર આપને દી-વારકા એક હીસ્સા બનાયા ઉસકે બઆદ હઝરત ઈસમાઈલ (અલ૦) ઉસકો દુસરી તરફ સરકાતે ઈસીતરફ કઆબેકી સબ દીવારેં બનાઈ યહાં તકકે જબ હુજરે અસવદ કી જગેહ પહોંચે તો હઝરત ઈબરાહીમને હઝરત ઈસમાઈલ (અલ૦) કો કહી કે એક અયસા પથ્થર લાવકે શુરૂ તવાફકી ઈબતીદા કે લીયે ઈસ જગેહ રખું ઇસમાઇલ (અલ) ઉસકી જીસતજુ કે લીયે ગયે હઝરત જીબરઈલ (અલ૦) ઉસવક્ત હુજરે અસવદ લાયે જીસકો અલ્લાહ તઆલાને તુફાનકે વક્ત જબલ અબુ કુબેસમેં અમાનત રખાથા જીબરઇલ (અલ૦) ને ઉસકો જગેહમેં રખા જહાં આજ ઉસકા ઠીકાના હે હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦) ને ઉસકે ઉપર દીવાર પુરીકી ઉસ પથ્થરકા નુર ઉસવક્ત ઈસ દરજે રોશન થા કે ઉસસે ખાનએ કઆબાકે હર તરફ કે નહાબર ચમકતે થે લેકીન કુફરકી નજાસતું ઓર બની આદમ કે ગુનાહુંને ઉસકો સીયાહ કર દીયા ઓર હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦) ને ખાનએ કઆબાકી છત પાઈ મગર યે છત મટ્ટીકી નથી બલ્કે પથ્થરૂં કો એક દુસરે પર અયસી તરહ ઉનાકે છત હો ગઈ ઓર એક રીવાયતમેં હે કે આં હઝરત (સલ૦)ને ફરમાયા કે હુજરે અસવદકો જીબરઈલ (અલ૦) જન્નતસે લાયે ઓર જહાં તુમ [illegible]

દેખતે હો ઉન્હુંને ઉસકો ઉસ જગેહ રખાતો તુમસે જીસ-કદર હો સકે ઉસકી તઆઝીમ વઇકરામ કરો કયું કે અન કરીબ જીબરઇલ (અલ૦) આકર ઉસકો લે જાવીંગે ઓર કતાવહ (રદી૦)સે મરવીહે કે ખલીલ (અલ૦)ને ખાનએ કઆબા કો તુર સીના ઓર તુરઝીના ઓર યસતાન ઓર જુદીસે બનાયા ઓર ઉસકે સીતુન જબલ હીરાસે ઓર એક રીવાયતમેં યે હે કે કોહ અબુકુબેસ ઓર તુર કદસ ઓર દરફાન ઓર રઝવી ઓર ઓહદસે બનાયા ઓર મુજાહેદસે રીવાયત હે કે ખાનએ કઆબા ડહે ગયા થા ઓર તુફાનકે સબબસે ઓર ઇબરાહીમ (અલ૦) કે વક્ત તક છુપ ગયા થા સીર્ફ એક ટીલા બાકી રહા થા જીસ પર રૂહ આતીથી ઓર લોગું કો ખાનએ કઆબાકા વહાં હોના મઆલુમ થા મગર ઉસકી જગેહ મુતઇન ન કર સકતે થે ઓર ઉસી જગેહ આકર દોઆ માંગતે થે ઓર જો કોઈ વહાં કુછ દોઆ કરતા ઉસકી દોઆ મકબુલ હોતી ઓર હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) અપની ઝવજે બીબી હાજરા (અલ૦) કો વહાં લાકર ખતીમમેં છોડ ગયે ઓર ઉનકી મુલાકાત કે લીયે વહાં આયા કરતે ઓર બીબી હાજરાકી વફાત કે બઆદ અપને બેટે ઇસમાઇલ (અલ૦) કે દેખનેકો અપની બીબી સારા (અલ૦) સે ઇજાઝત લેકર આતે યહાંતકકે ખાનએ કઆબાકો તઆમીર કીયા ઓર અલ્લાહ તઆલાને ઉનકો ઉસી જગેહ ઠયરાયા ઓર ઉનકા કીસ્સા ઇસ તરહ હે કે જબ અલ્લાહ જલ્લે શાનહુને ઉનકો નમરૂદકી આગસે બચાયા તો આપને અપની ચીચાકી બેટી સારા (અલ૦)સે નીકાહ કીયા ઓર વહાંસે હીજરતકે ઇરાદેસે નીકલે ઓર દોનું મીસરમેં આયે જીસમેં ફીરઓન થા. ઓર બીબી સારા (અલ૦) અવરતુંમેં નેહાયત હસીન થી ઇબલીસને ફિરઓનકે પાસ આકર ઉનકે હુસ્નોજમાલકી તઆરીફ કી ફીરઓનને આદમી ભેજકર ઇબરાહીમ (અલ૦) કો બુલાયા

ઓર ઉનકી બીબીકા હાલ પુછા ઉન્હુંને ઈસ ખોફસે કે મુબાદા મુઝકો ફીરઓન કત્લ કરકે સારા (અલ૦)કો અપને નીકાહમેં લાયે કેહદીયા કે યે મેરી બહેન હે ફીરઓનકી તલબકે બ મુજબ બીબી સારા (અલ૦) ઉસકે પાસ ગઈ. અલ્લાહ તઆલાને હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦)કે સામને સે હીજાબ ઉઠા લીયા કે આપ સારા (અલ૦)કો ચલે જાનેકે બઆદ ભી દેખતે રહે યે ઈસ વજેહસે થા. કે હઝરતકી બદ ગુમાની દુર હો જબ સારા (અલ૦) ફીરઓનકે પાસ પહોંચી તો વો ઉનકે હુસ્નકો દેખકર અયસા ફરેફતા હુવા કે અપને નફસકો રોક ન સકા ઓર અપના હાથ ઉનકે સીનેકી તરફ બઢાયા ઉસકા હાથ ઉસી જગેહ ખુશ્ક હો ગયા વો ઈસ અમરસે ડરા ઓર ઉસને કહા કે તું અપને રબસે દોઆ કર કે મેરા હાથ મેરે કાબુમેં કર દે. મેં તુઝકો હરગીઝ ઈઝા ન દુંગાં હઝરત સારા (અલ૦)ને દોઆકી કે ખુદા યા અગર યે શખ સચ્ચા તો ઈસકે હાથકો ઈસ આફતસે છુડા દે ઉસ હાથ જયુંકા ત્યું હો ગયા તબ ફીરઓનને સારા (અલ કો રૂખસત કીયા ઓર ઉનકી ખીદમતકે લીયે બીબી હાજરા (અલ૦) કો દીયા વો હાજરા (અલ૦) કો લેકર હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦)કે પાસ આઈ. આપને ઉનસે પુછા કે કયા હાલ ગુઝરા સારા (અલ૦) ને કહા કે અલ્લાહ તઆલાને મુઝકો ફીર ઓનકી બદકારી-સે મુઝકો બચાયા ઓર ઉસને મુઝકો યે લોંડી હાજરા (અલ૦) દી મેં ઇસકો તુમ્હેં દેતી હું શાયદ અલ્લાહ તઆલા ઈસીસે તુમકો ફરઝંદ ઈનાયત ફરમાયે, ઓર બીબી સારા (અલ૦) બાંજ થીં ઉનસે અવલાદ નહોતી થી હઝરત ઈબ-રાહીમ (અલ૦) હાજરા (અલ૦) સે હમ બીસતર હુવે તો વો હામેલા હુઇ ઓર ઉનસે ઈસમાઈલ (અલ૦) પયદા હુવે ઓર હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦)ને ઝમીન ફીલસતીનકી સર-હદમેં કયામ કીયા. જો કોઇ વહાં આતા આપ ઉસકી

ઝયાફત કરતે જબ અલ્લાહ તઆલાને ફરીશતુંકો કોમેલુતકે હલાક કરનેકો ભેજા તો ઉનકો હુકમ દીયા કે અવ્વલ ઇબ-રાહીમ (અલ૦)સે મુલાકાત કરકે ઈબરાહીમ (અલ૦) ઓર સારા (અલ૦) કો ઇસહાક (અલ૦)કે પયદા હોનેકા મુઝદહ દે જબ ફરીશતે ઇબરાહીમ (અલ૦) કે પાસ પહોંચે આપને ઉનકી મેહમાનીકી ઓર બીબી સારા (અલ૦) ઉનકી ખીદમત કો ખડી હુઇ ઉન્હુંને હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦) કો ઈસહાક (અલ૦)કી બશારત દી ઓર ઉનકે બઅદ યાકુબ (અલ૦). કી તો બીબી સારા (અલ૦) તઅજ્જુબીસે હંસી, કયું કે ઉનકી ઉમ્ર નવ્વે બરસકી હો ગઇ થી. ઓર હઝરત ઈબ-રાહીમ (અલ૦) એકસોબીસ બરસકે કુરઆન મજીદમેં ઇસ કીસ્સેકે અસનામેં લફ્ઝે. ઝેહાકત હે યઆને સારા (અલ૦) હંસી યે ઉસ સુરતમેં હે કે ઝહાકત બમઆની ખન્દહકે હોં ઓર અગર ઝોહાકતકે મઆની હાજતકે હેં તો યે મઆની હોંગે કે બીબી સારા (અલ૦) હાયઝા હુઈ ઓર ઉનકો ઇસહાક (અલ૦) કા હમલ રહા ગરઝકે હઝરત ઇસ-માઇલ (અલ૦) વ હઝરત ઇસહાક (અલ૦) જબ તવાના હુવે તો બાહેમ એક સાથ દોડે હઝરત ઇસમાઇલ (અલ૦) આગે નીકલ ગયે હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦) ને ઉનકો ગોદમેં લે લીયા ઓર હઝરત ઈસહાકકો આપને પહેલુમેં બીઠાયા. હઝરત સારા (અલ૦)કો ઈસ બાતસે ગયરત હુઈ ઓર ઉન્હુંને ગુસ્સે હોકર કસમ ખાઇ કે મેં હાજરા (અલ૦) કા એક તીકકા કાટુંગી ઓર ઉસકી સુરત બદલ દુંગી જબ ઉનકી અકલ ગુસ્સેકે ફરો હોનેસે ઠીકાને હુઈ તો અપની કસમકો ઈસ તરહ સચ્ચા કીયા કે તીક્કએ ગોસ્તકી જગેહ ઉનકા ખતના કીયા ઓર સુરત બદલનેકી જગેહ ઉનકે કાન છેદે ઇસકે બઅદ ઈસમાઈલ વ ઈસહાક (અલ૦) એક રોઝ બાહમ બચ્ચુંકે દસ્તુરકે મુવાફીક લડ પડે ઓર માર કુટાઇ કી ઈસ પર બીબી સારા (અલ૦) હાજરા (અલ૦) પર ગુસ્સે

હુઇ ઓર કસમ ખાઇ કે ઉસકે સાથ એક શહેરમેં ન રહુંગી ઓર હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) સે કહા કે હાજરા (અલ૦) કો મેરે પાસસે લે જાવ. હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) ઉનકો ઓર ઉનકે બેટે ઇસમાઇલકો હુકમે ઇલાહીસે મક્કેમેં લાયે. ઇસ શહેરમેં ઉન દીનો દરખ્તખાર દાર ઓર ઝાડીએથી ઓર ખાનએ કાબાકી જગે એક સુર્ખ ટીલા થા. આપને હતીમકી જગે પર બીબી હાજરા અલયહી સલ્લામકો ઉતારા ઓર ઉનકો હુકમ કીયા કે યહાં એક ઝુંપડી બના લે ફીર હઝરત ઇબ્રાહીમ અલેહીસ્સલામસને વહાંસે મુરાજેઅતકી ઓર બીબી હાજરા અલ૦ ઉનકે પીછે હુઇ. હઝરત ઇબ્રાહીમ (અ૦) ઉનકો મનેઅ કીઆ. ઉનોને અર્ઝ કીઆ કે આયા ખુદાએ તઆલાને તુમકો યેહ હુકમ કીઆ હે કે મુઝકો યહાં છોડો આપને ફરમાયા હાં બીબી હાજરા (અ૦) ને કહા કે તો અબ ખુદાએ તઆલા હમકો ઝાએ ન કરેગા ઓર યેહ કેહકર હઝરત ઇબ્રાહીમ (અ૦) કે પીછેસે હતીમમેં ચલી આઇ ઓર ઉનકે સાથ પાનીકી એક મશ્કથી જબ ઉસકા પાની હો ચુકા તો ઉનકો ઓર હઝરત ઇસમાઇલ (અ૦) કો પ્યાસ લગી. ઉન્હોંને પહાડકી તરફ દેખાતો ન કોઇ પુકારનેવાલા પાયા ન જવાબ દેનેવાલા યાને કોઇ આદમી વહાં ન થા તો વોહ સફા પર ગઇ ઉસ પર ભી કીસીકો ન પાયા ફીર સફાસે ઉતરી ઓર ઉનકી નઝર અપને બચ્ચેકી તરફ થી કોઇ દરીંદા ઉસકો ન ખાવે યહાં તકકે જબ સફા ઓર મરવાકી નશીબમેં પહોંચી તો ઇસ-માઇલ (આ.)ઉનકી નઝરસે છુપ ગયે તો વોહ ઝપટી યહાં તકકે દુસરી જાનીબ ઉંચાઇપર ચઢકર ઇસમાઇલ (અ૦)કો દેખા ઓર ફીર ચલકર મરવેપર ચઢી વહાંભી કીસીકો ન દેખા ઇસી તરાહ સાત બાર આમદો રફ્તકી જબ કીસીકો ન પાયા તો અપને બચ્ચેકે પાસ વાપીસ આઇ ઇસ ઇસનામેં જીબ્રઇલ (અ૦) ઉતરે ઓર ઝમઝમ કી જગે

પર અપની બાઝુ મારા કે વહાંસે પાની નીકલા. હઝરત હાજરા (અ૦) ને જલ્દી કરકે ઉસ પાનીકો બહેનેસે રોક દીઆ તાકે તલફ ન હો જાવે ઓર હદીસમેં આયા હે કે અગર હાજરા ઉસ પાનીકો મેંડ બાંધકર જલ્દીસે બંધ ન કર દેતીં તો વોહ ચશ્મા જારી રહેતા—ગરઝકે બીબી હાજરા (અ૦)ને વોહ પાની પીઆ ઓર અપને બચ્ચેકો પીલા ચા ઓર હઝરત જીબ્રઈલ (અ૦)ને ઉનકી દીલ જમાઈકી કે તુમ હલાકીસે મત ડરના કયું કે યહાં ખાનયે ખુદાહે જીસકો યેહ લડકા ઓર ઇસકા બાપ તામીર કરીંગે ઓર ફઝાઇલ આબે ઝમઝમકે બે સુમાર હેં. મુસ્લમીમેં હે કે ઝમ ઝમ કાપાની ગીઝાકી ગીઝા હે ઓર બીમારૂકી શફા ઓર બુખારીમે હે કે અબુઝર કેહતે હેં કે મુજકો તીસદીન રાતખાના બજુઝ આબે ઝમઝમ કે કુછ ન મીલા ઉસીકો પીકર મેં બસર કરતા થા યહાં તકકે મેરે પેટકી રગેં ફરબીસે તન ગઈ ઓર મુજકો ભુકકી કુછ સુસ્તી ન માલુમ હોતી થી ઓર એક હદીસમેં રસુલે ખુદા (સ૦)ને ઈરશાદ ફરમાયા કે ઝમ ઝમ કાપાની ઉસગરઝકે લીએ હે જીસકે લીએ વોહ પીઆ જાયકે અગર તુ ઉસકો અપને સેર હોનેકે લીએ પીવે તો અલ્લાહ તઆલા તુજકો સેર કર દે ઓર અગર ઇસ નીયત સે. પીએ કે ઉસસે પ્યાસ દુર હોતો અલ્લાહ તઆલા તેરી પ્યાસ દુર કરેગા યે વો પાની હે કે જીબરઇલ (અલ૦) કે બાઝુ મારનેસે હઝરત ઈસમાઇલ (અલ૦) કે સેરાબ કરનેકો નીકલા થા રીવાયત કીયા ઉસકો દારકતનીને ઓર ઝમ ઝમકે પીને કે વક્તકી દોઆ હે અલ્લાહ હુમ્મા ઈન્નીઅસ અલોકા ઇલમનનાફે અંવ વરીઝકન વાસે અંવ વશીફા અનમીન કુલ્લે દાઇન યાને ખુદાયા મેં તુઝસે સવાલ કરતા હું ઇલ્મે મુફીદ ઓર રીઝ કે ફેરાખ ઓર હર દરદસે શફા અબફીર હમ અસલ કીસ્સા લીખતે હેં કે બાઝ લોગ કેહતે હેં કે ફીર એક કા-

ફેલા કબીલએ જુર હુમકા જો શામકો જાતા થા મક્કે કે કરીબ ગુઝરા લોગુંને દેખા કે કો હે અબુ કુબેસ પર પરંદ ચક્કર કરતે હેં ઉન્હુંને ખ્યાલ કીયા કે યહાં પાની ઝરૂર હોગા ઓર તલાશકે બઆદ ચાહે ઝમ ઝમ પર આયે ઓર બીબી હાજરા (અલ૦)સે કહા અગર તુમકો મંઝુર હોતો તુ મ્હારે પાસ ઉતરેં ઓર તુમ્હારી દહેશતકો દુર કરેં ઓર પાની તુમ્હારી હી મીલ્ક રહે બીબી હાજરા (અલ૦) ને ઉનકો ઇજાઝત દી ઉન્હુંને ઝમ ઝમકા પાની પીયા ઓર ફેરોકશ હુવે યે લોગ મકકે મોંઅઝઝમા કે અવ્વલ રેહને વાલે હેં ઓર જબ બીબી હાજરા (અલ૦)ને વફાત પાઇ તો ઇન્હોંને ઉનકી કબર હતીમમેં બનાઈ ઓર ઉનકે બઆદ હઝરત ઇસમાઈલ (અલ૦) જવાન હુવે ઓર જુર હુમકી એક અવરતસે નીકાહ કીયા ઓર ઉનકી ઝબાનમેં ગુફતગુકી હઝરત ઇસમાઇલ (અલ૦)કી અવલાદ જો ઇસ બીબી સે હુઈ ઉનકો અરબે મુત્તાઅરીબ કેહતે હેં યાને ગેર લોગ જો અરબી સીખ ગયે ઓર અરબ અસલી ઓર ખાલીસ જુરહુમ ઓર કેહતાનકે લોગુંકો કેહતે હેં ઓર હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) બીબી સારા (અલ૦)કે સાથ ફીલસતીનમેં થે આપને ઉનસે ઇજાઝત ચાહીકે મકકે જા કર હાજરા (અલ૦) ઓર ઉસકે બેટેકી ખબર લેં બીબી સારા (અલ૦)ને ઉનકો ઇજાઝત ઇસ શરતસે દીકે ઉનકે પાસ ઠયરે ન જાએં ગરઝકે હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) મકકે મેં ઉસ વકત તશરીફ લાયકે બીબી હાજરા (અલ૦) મર ચુકી થીં ઓર આપ હઝરત ઈસમાઇલ (અલ૦)કે ઘર તશરીફ લે ગયે ઓર ઉનકી બીબીકો પાયા ઓર ઉસસે પુછા કે તેરા શવહર કહાં હે ઉસને કહા કે શીકાર કો ગયા હે ઓર હઝરત ઇસમાઇલ (અલ૦)કા દસ્તુર થા કે હરમસે હીલમેં જાકર શીકાર લાતે ઓર ઉસી પર બસર અવકાત કરતે હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦)ને ઉસ બીબીસે

કહા કે તેરે પાસ મેહમાની કુછ ખાને પીનેકી હે ઉસને કહા કે મેરે પાસ કુછ નહીં આપને ફરમાયા કે જબ તેરા શવહર આવે તો મેરી તરફસે ઉસકો સલામ કેહના ઓર યે કેહેના કે તુ અપને ઘરકી દેહલી બદલ ડાલ યે કેહકર ચલે ગયે જબ હઝરત ઇસમાઈલ (અલ૦) આયે ઉનકી બીબીને ઉનસે કહા કે મેરેપાસ એક બુઢા શખ્સ જીસકા અયસા હુલીયાથા ઓર મુઝસે યે પયામ કેહ ગયાથા હઝરત ઇસમાઇલ (અલ૦) ને જાનલીયા કે દેહલી બદલને સે યે ગરઝ હે કે ઇસ બીબીકો તલાકદું કયું કે વોહ મેહમાનકી તવાઝો નહીં કરતી ઇસલીયે ઉસ બીબીસે કહા કે તુ અપને ઘર જા ઓર ઉસકો તલાક દેકર દુસરી અવરતસે નીકાહ કરલીયા ફીર મુદત કે બાદ હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦) હઝરત ઇસમાઈલ (અલ૦) કે મકાનપર તશરીફ લાયે ઓર ઉસ દુસરી બીબીસે પુછા કે તેરા શવહર કહાં હે ઉસને કહા કે શીકાર કો ગયા હે ઓર ઉસને હઝરત ઇબરાહીમકો મરહબા કહા ઓર ગોશ્ત ઓર દુધ ઓર પાની સામને લારખા આપને ખાયા ઓર પીયા ફીર ઉસ બીબીને હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) સે અર્ઝ કીયાકે આઇ યે મેં આપકા સર ધોઉં ઓર આપકે બાલુંકી ઝુલીદગી કંગહીસે દુરકરૂં ઓર ઇસગરઝ કે લીયે વો બીબી ઉનકે વાસ્તે યેહી પથ્થર મકામે ઇબરાહીમ (અલ૦) કા લાઇ જબ હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦) ઉસપર બયઠે તો આપકે પાઉં ઉસ પથ્થરમેં ગડગયે ગરઝ કે ઉસને તવકીર ઓર બુઝુરગી કે સાથ નેહલાયા ઓર કંગહીકી ઉસકે બાદ હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) ને બીબીસારા અલ૦ કે પાસ જાનેકા ઇરાદા કીયા ઉનકી શરકી વજેહસે કે વહાં કયામન કરે ઓર આપને ઉસ બીબીસે કહા કે તુ અપને શવહરસે સલામ કે બાદ યે પયામ કેહનાકે તેરે દરવાઝેકાં આસતાના સીધાહે ઉસકો રેહને દેના જબ હઝરત ઇસમાઇલ (અલ૦

આયે ઉસણીભીને ઉનસે હઝરત ઇબરાહીમ (અલ૦) કા સલામ ઔર પ્યામ બયાન કી યાહઝરતઇસિમાઇલ (અલ૦) અપને બાપકે નીશાનેકદમકોપથ્થર પર બીસાદીયા ઔરતબ રૂકન ઉસકો રખ છોડા જબ તકકે ખાનએ કઆબાકી તઆમીરકી ઔર હઝરત ઇસિમાઇલ (અલ૦) કી ઉમર એકસોતીસ બરસકી હુઇ ઔર વફાતકે બાદ હતીમકે અંદર અપની વાલીદા હાજરા કે પાસ મદફુન હુવે ઔર ખાનએ કઆબાકા મુતવલ્લી ઉનકે બાદ ઉનકા બેટા સાબીત નામ હુવા ફીર સાબીતકે બાદ મઝાઝજુર હમી ઉસકા નાના હુવા ઔર કોમે જુરહમ પર હાકેમ હો ગયા ઔર યે કબીલા કોહે કે કઆંમેં મકકે કી બુલંદ જાનીબ પર ફરોકશ થા ઔર ઉમાલીકા પસતી કી જાનીબ દરએ યમનકી તરફ થે ઉમાલીકા હાકેમ સમીદહ થા લેકીન મક્કેકી હકુમત મઝાઝકોથી ફીર લોગુંને સમીદહકો કત્લ કીયા ઔર મઝાઝકી હકુમત સબ પર હો ગઇ ઔર જબ અમાલીકાને હરમકી બેહુરમતીકી ઔર મઝાઝને ઉનકો ડરાયા કે તુમ્હારી દવલત ઇસ વજેહસે જાતી રહેગી ઔર ઉન્હુંને ઉસકા કેહના ન સુના તો અલ્લાહને ઉનકો મકકેસે નીકાલ દીયા સીર્ફ જુરહમકે લોગ બાકી રેહ ગયે લેકીન વો ભી ઉન્હીકી રાહ ચલે ઉનકોભી અલ્લાહ તઆલાને મકકેસે નીકાલ દીયા ઉનકા રઇસ ઉસવકત અમરૂ બીનહારીસ થા જબ ઉસકી અવલાદકો ઇસમાઇલ (અલ૦) ને મકકેસે નીકાલ દીયા તો હુજરે અસવદકો કઆબે સે જુદા કીયા ઔર એક આહુએ તલાઇ જીસકો મલુકે અજમને કઆબે કે લીયે હદીયા ભેજા થા ઔર કઆબેકે હથીયાર લેકર સબ ચીઝુંકો ચાહે ઝમઝમમેં દફન કરકે ઉસકો પાટ કર ઝમીનકે હમવાર કર દીયા ઝમાને અબદુલ મુતલીબ તક ઝમઝમકી જગેહના બુદ રહી જબ પેગમ્બર (સલ૦)કે ઝહુરકા ઝમાના કરીબ હુવા તો અબદુલ મુતલીબને ખ્વાબમેં દેખા કે કોઇ યું કેહતા હે કે ચાહે ઝમઝમ ખોદો વો

ઇસ ખ્વાબસે હયરાન હુવે કયું કે ઉસકી જગેહ મઆલુમ નથી અલ્લાહ તઆલાને તીસરે ખ્વાબમેં ઉન પર વાઝે કીયા કે ઝમઝમ એક કુંવા હે ઓર ઉસકી જગેહ દો બુતું કે કરીબ હે જીનકા નામ નાઇલા ઓર અસાફ હે ઉસ જગેહ ચીવનટીકા ઘર હે કુલ એકકો અપની ચોંચસે તુઝકો વો મકામ દીખલા દેગા ગરઝકે અબદુલ મુતલીબકો ઉસકા નીશાન મઆલુમ હુવા ઓર ઉસ કુંવેકો ખોદા ઓર ઉન દો મુરતુંકી કેફીયત યે હે કે નાઇલા અવરતકી મુરત થી. ઓર અસા મરદકી ઇન દોનું ને કઆબે કે અંદર ઝીના કીયા થા અલ્લાહ તઆલાને ઉનકો પથ્થર બના દીયા ઓર લોગુંને ઉન દોનું મુરતું કો સફા ઓર મરવા કે બીચમેં લોગુંકો ઇબરતકે લીયે રખા થા મુશરીકુંને ઉનકો વહાં લેકર ઝમઝમકે કરીબ ખડા કર દીયા થા ઓર ઉનકી ઇબાદત કીયા કરતે થે ઓર જુરહમકે બાદ કબીલએ ખીઝાઅ ને કીલીદ બરદારી ખાનએ કઆબાકી લી ઓર હુકુમત મકકેકી ઇખત્યારકી યહાં તકકે કુસીબીન કલાબ ખડા હુવા ઓર કીલીદ બરદારી ઓર હાજીયુંકી ઝયાફત ઓર ઉનકે પાની પીલાનેકા ઓર મશવેરા ઓર નીશાન ઓર લશકર જુમલા અમુર રીયાસતકા માલીક હુવા. **ફસલ**—અમાલીકા ઓર જુરહમકા તઅમીર કરના ખાનએ કઆબાકો દુસરી વાયતસે સાબીત હે જો હઝરતઅલી મુરતુઝા (રદી૦)સે મરવી હે કે જબ હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલ૦)કી ઇમારત ઢે ગઈ તો ખાનએ કઆબાકો જુરહમકે એક ગીરોહને બનાયા જબ ફીર વો મીસ માર હુવા તો ઉસકો અમાલીકાને બનાયા ઓર ઇસ તરતીબમેં ઇખતીલાફ હે બઅઝ કહેતે હેં કે અવ્વલ અમાલીકાને બનાયા ફીર જુરહમને ઓર કબીલએ જુરહમસે જીસને કઆબેકો બનાયા વો શખ્સ હારીસ બીન મઝાઝ અસગર થા ઉસ શખ્સને ઇતના ઝયાદા કીયા કે હઝરત ઇબ્રાહીમ (અલ૦) કી બીનાસે કઆબેકો

ઉંચા કીયા ઓર અમાલીકા કે ઝમાનેમેં મકકેમેં ઝાડીયાં ઓર દરખ્ત ખારદાર થે ઓર સારી ઝમીન પર રૂઇ-દગી થી. ઉસ વકત યે શહેર ઈઝઝત ઓર દૌલતમેં ઝયાદાથા જબ ઉન લોગુંને સરકશી ઓર ઝુલ્મ વત આહીકી સાએકા કીરાયા લેને લગે ઓર પાની બેચને લગે તો અલ્લાહ તઆલાને ઉનપર ચીવનટીયુંકો મસલત કીયા યહાં તકકે કહેતે કે સારે મકકેસે નીકલકર અપને સલફકે વતન બીલાદમેં ચલે ગયે ફસલ—કુસીબી કંલાબકી તઅમીરકા હાલ યે હે કે જબ વો ખાન એ કઆબાકા મુતવલી હુવા તો ઉસને ચંદેસે રૂપીયા જમે કીયા ઓર કઆબે કોઢાકર અઝસરેનો અચ્છી તરેહકો બનાયા ઓર ઉસકી છત દુમકી લકડી ઓર શાખ ખુરમાસે પાટી ઓર દુમએક બડા દરખ્ત હોતાહે ઓર બઅઝુંને ગુગલકે પેરકો લીખાહે ઓર ઉસને ખાનએ કઆબાકા ઈરતીફા નવ ગઝઝયાદા કીયા તો કુલ અઠાઇસ ગઝકા ઈરતીફા હુવા ઓર કુતીસકી જાનીબસે અરઝ કમકરદીયા કયું કે ખરચ નર હાથા ઓર હઝરત ઇબરાહીમ (અલ) કે સીતુનુંપર ખાન એ કઆબાકો બાકી રખા ઓર ઉસીકા નામઝેદ થા ઉસકી વજેહ તસમીયાહ યેહકે જબ ઉસકા બાપકલાબ મર ગયા તોવો અપને વતનસે નીકાલા ગયા ઈસ વજેહસે કુસી કેહલાયા જબ મુદતકે બાદ વો મકકેમેં આયા ઓર ઉસકી કોમને ઉસકો પેહચાના તો ઉસકી તવકીરકી ઓર ઉનદીનું મેં મકકેકા હાકેમ ખીઝાહ જો એક કબીલેકા નામહે ઇન લોગુંકા રઇસ ખલીલ બીન જસઆબીઆ ઈથા ઈસી કે ઇખત્યારમેં ખાન એ કઆબા ઓર ઉસકા એહતમામ ઓર ખીદમતથી ઈસ ખલીલને અપની બેટી હુઇ નામકો કસીસે બ્યાહા થા ઓર ઉસકી અવલાદ કસરતસે હુઇ જબ ખલીલફોત હુવા તો ખાનએ કઆબાકી કુંનજીકી વસીહત અપનીબેટી હુઈ કોકી ઉસને કહા કે મેં કઆબાકે અહે તમામ વ ખીદમતપર

કાદીર નહીં હું ઇસલીયે ઉસને અપની તરફસે અબુ ગીસ્યાન કો વકીલ મુકરર કીયા યે શખ્સમઅે પરસ્ત ઔર મએ ખ્વાર થા ઉસકી શરાબ ખ્વોરીને ઉસકો મોહતાજ કર દીયા ઔર કીસી વકતમેં ઉસને શરાબ પીકર ખાનએ કઆબાકી કુનજી શરાબકી એક મશ્ક કે ઇવઝ બેચ દી ઔર ઉસકો કુસીને મોલ લે લીયા ફીર ઇસ બાબમેં યે મીસ્લ મશહુર હુઈ કે જીસ કો ચીકા નુકસાન ઝયાદા હોતા થા તો લોગ યે મસલ બોલતે થે કે અપને મઆમલે મેં અબુ ગીસ્યાનસે ભી ઝયાદા ઝેયાંકાર હુવા ઔર કીસી શાએરને ઈસ મઝમુનકો અપને શેઅર મે ભી બાંધા હે જીસકા તરજુમા યે હે કે ખીઝાઅને એક મશ્ક શરાબકે ઈવિઝ ખાનએ કઆબાકો બેચ દીયા તો ઉનકી મુરાદ હાસીલ ન હુઇ ઔર ન ઉનકી તીજારતમેં ફાયદા હુવા ગરઝકે જબ કુનજી ખાનએ કઆબાકી કુસીકે હાથ આઇ તો કોમેં ખીઝારકો બુરા મઆલુમ હુવા ઔર કુસી સે લડાઇ લડે કુસીને ઉનકો મકકે સે નીકાલ દીયા ઔર ખાનએ કઆબા મકકે કે જુમલો જુમલા અમુરકા વાલી હુઆ ઔર ઉસકી કોમને ઉસકો અપના બાદશાહ કીયા યે લોગ ઇસ બાતકો બુરા સમજતે થે કે મકકેમેં સુકુનત કરેં ઔર ખાના એ કાબાકે પાસ અપને ઘર બનાએ ઇસલીએ દીનકો મકકેમેં રેહતે ઔર દીનડુબને સે પહેલે હલમે ચલે જાતે ઔર ઈસ શહેરમેં નાપાક હોનેકો હલાલ ન સમઝતે ફીર કુસીને ઉનકો ઘરોંકે બનાનેકી ઇજાઝત દી ઔર ઉસકી વજેહ યે બયાનકી કે અગર તુમ હરમમેં ખાનએ કઆબાકે પાસ સકુનત કરોગે તો અરબ તુમસે ડરીંગે ઔર તુમસે લડના હલાલ ન જાનીંગે યે બાત ઉન્હુને મનઝુર કી ઔર મકાન બનાનેકી ઇબતીદા ખુદ કુસીનેકી ઉસને દારા લનદુહ યઆની મકાન શોરા બનાયા. જહાં ઈન દીનોં હનફી મુસલ્લા હે ઔર ઉસકી કોમને અપને

ઘર ખાનએ કાબાકે ચારૂં તરફ બનાય ઓર અપને ઘરૂંકે દરવાઝે ખાનએ કાબાકે રખખે ઓર તવાફકે મુકામકો છોડ દીઆ ઓર દો દો ઘરૂં કે બીચમેં ગયસી રાહરખી જીસ્સે મતાફમેં આજાતેથે. ફીર કુસીને અબ્દુલદારકો ઉસકી બુઝુર્ગી શાન ઓર ગલ ગએ હુકુમતકી વજેહસે અપની ખીદમત સીપુર્દકી ઓર જબ કુસી મરગયા તો ઉસકે બેટે ઉમકે કોમપર કાયમ હુવે ઓર કુરેશમેં બાહમ ઝગડા હુવા એક ગીરોહકી યે તજવીઝ હુઇ કે અબ્દ મનાફકી અવલાદ હકુમત ઓર ખીદમતકી ઝયાદા મુસતહકહેં અબ્દુલાદારકી અવલાદસે ઓર બઅઝને ઉસકા અકસ બયાન કીયા ઓર ફરીકેન આમાદએ જંગ હુવે ફીરઈસ બાતપર સુલેહ કરાર પાઇકે અબ્દ મનાફકી અવલાદ હાજીયુંકી ઝયાફત ઓર પાની પીલાને પર રહેં ઓર કીલીદ બરદારી ઓર મશવેરા ઓર લશકર ઓવલાદ અબ્દુલદારકે સીપુર્દ રહે ગરઝકે ઇસ સુલેહકી રૂસે હાજીયુંકી ઝયાફત ઓર પાની પીલાનેકી ખીદમત હાશમકો કરાર પાઈ જો આં હઝરત (સલ૦)કે જદે અમજદ થે ઉનકા નામ ઉમરૂ થા ચું કે વોહ રોટીયાં તોડ કર લોગુંકે લીએ સરીદ બનાંયા કરતે થે ઇસ વજેહસે હાશમ નામ હુવા કે હશમકે મઆની તોડને કેહેં ફીર હાશમને તીજારતકી હાલતમે મુલ્કે શામમેં વફાત પાઈ ઉનકે બાદ મુતલ્લીબ બીન અબ્દુલ મનાફ મુતવલ્લી ખીદમત હુવે જીનકા નામ જવાં મરદીકી વજેહ સે ફેઝ થા. મુત્તલીબને સર ઝમીન યમનમેં ઈન્તેકાલ કીઆ ઓર ઉનકી જગે અબ્દુલ મુતલીબ બીન હાશમ મુતવલ્લી હુવે યેહી શખ્સ હે જીસને કતલકી વેઅત સો ઉંટ અવલ મુકરર કીએ ઓર ઉસ વેઅતકો રસુલે ખુદા (સ૦)ને બહાલ રખા ઓર ઉસકા કીસ્સા ઇસ તરેહ હે કે અબ્દુલ મુત્તલીબને નઝર કી થી કે અલ્લાહ અગર મુજકો દસ બેટે દે તો મેં ઉનમેંસે એકકો કાબાકે લીએ કુરબાન કરૂં જબ દસ લડકે

પુરે હુવે તો અબ્દુલ મુત્તલીબને ઉનસે અપની નઝરકા હાલ બ્યાન કીઆ. ઉન સબને બાપકી ઈતાઅતકી ઓર તીરોંસે કુરઆ ડાલા ગયા યેહ કુરઆ અબ્દુલ્લાકે નામ પર નીકલા જો રસુલે ખુદા (સ૦) કે વાલીદ થે ઓર જબ અબ્દુલ મુતલીબને ચાહા કે અબ્દુલ્લાકો ઝુબ્હે કરે હઝરત અબ્બાસ (રદી૦) ઉનકે પાઉં પકડ કર અપની તરફ ઘસીટ લીઆ ઈસ ખોફસે કે યેહ અમર કહી કુરેશકી સુન્નત ન હો જાય ફીર કુરેશ એક અવરતકા કાહેના શગુન વાલીકે પાસ હજાજમેં ગયે ઓર ઉસસે બ્યાન કીયા કે ઈસ તરહ નઝર હુઈ થી ઉસમેં કુરેઆ અબદુલ્લાહ કે નામ પર નીકલા હે ઓર ઈસ બાબમેં લોગ મુખતલીફ હેં તો તુ હમકો બતા કે કયા કરેં ઉસને જવાબ દીયા કે અબદુલ્લાહકી તરફસે દસ ઉંટ કુરબાની કરો ઓર દોબારા કુર આ ડાલો અગર ઉંટું કે ફરબે કરનેકે બઅદભી ઉસકે નામકા તીર નીકલેતો ઉસકો ઝુબ્હે કરો અગર ઉસકે નામ ન નીકલે તો મત કરો ઉન્હુંને દસ ઉંટું કી કુરબાનીકી ઓર દો બારહ કુરઆ ડાલા તો કીસીકે નામકા તીર ન નીકલા ઈસલીયે વો લોગ અબદુલ્લાહ કે ઝુબ્હે કરનેસે બાઝ રહે ફસલ—

ઓર કુરેશકા તઆમીર કરના ખાનએ કઆબાકો ઈસતરહ હે કે કેહતે હેં કે એક અવરતને ખાનએ કઆબા ઓર ઉસકે પરદું કો ખુશબુસે બસાના ચાહા ઓરવો ખુશબુકી ચીઝેં જલાકર કઆબાકો બસારહેથે કે અંગીઠીસે એક ચીંગારી ઉડકર ગીલાફ કઆબામેં લગી ઓર સબ કઆ-બેકી લકડીયાં ઉસસે જલ ગઇ ઓર એક બડીરવ ઉન્હીં દીનો મેં આઇથી જીસસે દીવારે કઆબાકી ફુટ ગઇ થી ઇસલીયે કુરેશને કઆબાકી બુન્યાદકો મઝબુત કરના ચાહા ઓર અઝસરેનો તઆમીર કીયા ઓર ઉસકા દરવાઝા ઉંચા કરદીયા કે કોઈ ઉસમે હમારી ઈજાઝતકે બહું દાખીલ નહોને પાવે ઓર કઆબેકે ખઝાનેમેં એક કાલા સાંપ જીસકા બક-

રીકાબાસરથા અલ્લાહ તઆલાને એક પરીંદ ભેજા કે વો ઉસ સાંપકો ઉઠાલીયા ગયા ઉસ વકત કુરેશને કહા કે હમકો ઉમ્મીદ હે કે હમ જો અઝસરેનો ખાન એ કઆબાકો બનાના ચાહતે હેં ખુદા એ તઆલા હમારે ઈસફએલસે રાઝી હે ઓર ઉન્હીદીનોંમેં સમનદરને એક જહાઝ યાકુમ રૂમી નસરાની સોદાગરકા કનારે જીદેહપર ફેંક દીયાથા યે જહાંઝ રૂમકે પાદશાહકા થા ઉસને યાકુમકે સાથ સંગે મરમર ઓર લકડી ઉસમેં ભરકર હબશાકે ગીરજા ઘરકે બનાનેકો ભેજાથા ઈસ ગીરજાકો મુશરી કુંને ફુંક દીયાથા જબ વો જહાઝ જીદે કે પાસ પહોંચા તો તુફાનકે સદમેસે ટુટ ગયા યે ખબર સુનકર વલીદ બીન મુગીરા ઓર કુરેશકે કુછ ઓર લોગ વહાં ગયે ઓર ઉન્હુંને ઉસકી લકડીયાં મોલલી ઓર મકકેમેં એક બરહઈ કુબતીથા ઉસને કઆબેકી છત યાકુમકી ઈજાઝતસે બનાઈ ઓર ઈસ તઆમીરમેં કુરેશને કઆબેકી તરફેન બનાનેકે લીયે આપસમેં તકસીમ કરલીથી ઈસ તરહકે દરવાઝેકી તરફ બની ઝુબેરા ઓર બની અબ્દ મનાફ બનાઈ ઓર હુજરે અસવદ ઓર રૂકનય માની કે દરમ્યાનકી દીવાર બની મખઝુમ ઓર પુશ્ત કઆબાકી તવાર બની જમ્આ ઓર બની સેહમ ઓર હતીમકી જાનીબ બની અબુદુલદાર ઓર બની અસદ ઉસવકત પેગમબર (સલ૦) કાસીન કરીબ પચીસ બરસકાથા ગરઝકે અવ્વલ પહેલી તઆમીરકોં નેવતક ગીરાદીયા ઓર ઉસવક્ત એક સબ્ઝ પથ્થર પર ફાવડા મારા જીસમેંસે બીજલીકીસી કુંદ અયસી નીકલી કે ઉસસે આંખેં ચુંદયા ગઈ તો આગેનેવ ખોદનેસે બાઝ રહે ઓર દીવારેં બનાને લગે યહાં તકકે દીવારે હુજરે અસવદ કે મકામ તક હો ગઈ ઉસવક્ત હરએક કબીલે ને યે બાત ચાહી કે હુજરે અસવદકો ખાસ હમ ઉસકી જગેહ નસબ કરેં ઓર યે ઝગડા ઈતના બઢાકે કરીબથા કે બાહમ કુશ્તો ખુન હો

લેકીન અબુ ઉમીયા ઓર શરીફ મખઝુમીને કહા કે હમારી રાયે યેહેકે જો શખ્સ બાબે સફાસે અવ્વલ હરમમે આવે ઉસકો અપના હુકમ મુકરર કરદો ઓર ઉસકે કેહને કે બ મુજબ અમલ કરો સબને યે બાત તસલીમકી ઓર મુતતીઝર હુકમકે રહે તો રસુલે ખુદા (સલ૦) અવ્વલ બાબે સફાસે હરમમેં દાખીલ હુવે જબ લોગુંને ઉનકો દેખાતો સબ બોલ ઉઠે કે મોહમ્મદ અમીન આયે કયું કે વહીસે પેશતર આપકો ઇસીનામસે પુકાર તેથે ઓર આપકે હુકમ હોનેસે સબ ખુશ ખુશ હુવે ઓર આપકી ખીદમતમેં અપના કીસ્સા અરઝ કીયા રસુલે ખુદા (સલ૦)ને ઇરશાદ ફરમાયા કે એક ચાદર લાવ જબ ચાદર આઇ તો આપને અપને દસ્ત મુબારકસે હુજરે અસવદકો ઉસકે બીચમેં રખા ઓર ફરમાયા કે હર કબીલેકા સરદાર ઇસ ચાદરકા એક કોના પકડે ઇસ તરહપર હુજરે અસવદકો ઉઠાકર શરકી કોને પરલાયે આપને ઉનકો ઇરશાદ ફરમાયા કે ઉસકો ઉંચા કરો જબ ઉન્હુને ચાદરકે કોનુંકો ઇતના ઉભારા કે હુજરે અસવદ અપને મકામ કે મહાઝી હો ગયા તો રસુલે ખુદા (સલ૦) ને ચાદર પરસે હુજરે અસવદકો ઉઠાકર અપને હાથસે ઉસકી જગેહ મેં રખદીયા ઓર હુબયરા બીન વહબ મખઝુમીને ઇસ બાબમેં એક અરબી કસીદા લીખા હે જીસકે અશઆર કા મઝમુન યે હે કે કબાઇલને ઇસ બાતપર લડાઇકી કે હુજરે અસવદ કે રખનેકા શરફ હાસીલ કરેં ઓર યે અમરૂંકી સઆદતકા નુકસાન ઓર શકાવતકા મુજબ હો પહેલે બાહમ દોસ્તીથી ઓર ઇસવ-જેહસે બાયક દીગર બુગઝો અદાવત હુઈ ઓર આપસમેં ઉન્હુંને મુખાલીફતકી આગ ખુબ ભડકાઇ જબ હમને દેખા કે યે મુખાલીફત હદસે ઝયાદા હુઇ ઓર સીવા તલવાર ખીંચને કે કુછ બાકી ન રહા તો હમ ઇસ બાતપર રાઝી હુવે કે જો શખ્સ અવ્વલ બતહાય આનીજાનીબ સફાસે

આવે વોહી હમમેં હુકમ હે ઔર દેખાતો દફ્અતન હમારે પાસ મોહમ્મદ અમીન ઉસી તરફસે તશરીફ લાયે હમને કહા કે હમ મોહમ્મદ અમીન (સલ૦) કે હુકમ પર રાઝી હેં જો ફઝીલતકી રૂસે માઝી ઔર માલ ઔર આ ઈન્દહુમેં તમામ કુરેશસે બેહતર હેં ઉન્હું ને અયસી તરકીબ ઇજાદકી કે ઉસ જયસી તરકીબ શામીલતર ઔર પસંદ દીદાહ પહેલે ઔર પીછલે લોગુંને કભી ન દેખીથી યઆની હમને ચાદરકે કોને પકડે જીસમેં હમ સબકા એક હીસ્સા થા હાથસે પકડ કર ઉઠાને મેં ઔર આપને ફેરમાયા કે તુમ ઉસકો ઉંચા કરો યહાં તકકે જબ કોમકે હાથું સે વો અપની જગેહ કે મુકાબીલ ઉંચા હો ગયા તો હુજરે અસવદ કો બેહતરીન ઝમાના યઆની મોહમ્મદ (સલ૦)ને અપને હાથ સે ઉઠાકર ઉસકી જગેહ પર રખ દીયા ઔર હમ સબ ઉનકે ફેઅલસે રાઝી હુવે તો આપકી યે રાયે કયસી બડી હાદી ઔર હીદાયત મઆબ્હે ઔર આપકા યે અહેસાન હમેશા કો હમ પર રહેગા ઇસ તઆમીરમેં કુરેશને કઆબેકી બુલંદી અઠારા ગઝકી ઔર દરવાઝા ઝમીન સે ઉંચા બનાયા ઔર કઆબે કે અંદર છે સીતુન દોસફું મેં લગાયે હર સફમેં હુજરે અસવદ સે રૂકન યમાની તક તીન તીન સીતુન થે ઔર રૂકન શામી મેં અંદર કી જાનીબ એકઝીના બનાયા જીસસે ખાનએ કઆબા કી છત પર ચઢ સકેં ઔર હતીમકી જાનીબકો ઉનહુંને ના તમામ છોડા કયું કે જીસકદર ઝર બીના કઓબે કે લીયે જમેં કીયા થા વો હો ચુકા ફસલ-અબદુલ્લા બીન ઝુબેરકી તઆમીર કઆબેકા યે સબબ હે કે જબ ઉનકો હસીન બીન ઉમેરને યઝીદ કે ભેજે હુવે લશ્કર કે સાથ ઉનકા મોહાસીરા કીયા તો ઉનહું ને મસજીદ હરામ મેં પનાહલી ઉસને મુનંજનીકને નસબ કરકે પથ્થર ફેંકે કુછ પથ્થર ખાનએ કઆબા પર લગે જીનકે

સબબુસે કુછ દીવારે ગીર ગઈ ઓર બઅઝ કડીયાં ઢીલ ગઈ ઓર લીબાસ કઆબા દરીદહ હો ગયા ઇસી ઈસિનામેં યઝીદ કે મરનેકી ખબર સુનકર હુસીન અપને લશકરકે સાથ ભાગ ગયા અબદુલ્લા બીન ઝુબેરને યે તજવીઝકી કે કઆબે કો મુનહદમ કરકે ખુબ મઝબુતી કે સાથ હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦)કે બાએદ પર જીસમેં હતીમ ભી કઆબે કે અંદર થી અઝસરે નોતઆમીર કરે ઓર કુરેશને જબ કઆબે કો બનાયા થા તો હતીમકી નેવાઉં કો ભી મઆલુમ હુઈ થી ઉનહુંને ઉસકો કઆબે કે અંદર દાખીલ કરના ચાહા થા લેકીન જબ ખરચ ન રહા તો ઉનહુંને વયસા હી છોડ દીયા થા સીરફ ઉસકે ઉપર એક છોટીસી દીવાર બના દી થી જીસસે પેહચાન રહે કે યે કઆબેમેં સે હે ઓર રસુલે ખુદા (સલ૦)ને હઝરત આયેશા સે ફરમાયા થા કે અય આયેશા અગર તેરી કોમ જદીદુલ ઈસ્લામ નહોતી તો મેં કઆબે કો ગીરાકર ઝમીન કે હમવાર કરતા ઓર ઉસમેં એક દરવાઝા મશરીક કે જાનીબ ઓર દુસરા મગરીબ કે જાનીબ બનાતા ઓર હતીમકી તરફસે છ ગઝ ઓર મીલાતા કયું કે કુરેશને જીસવક્ત ઉસકો બનાયા થા ઉસી કદરકો છોડ દીયા કાશ તેરી કોમકી રાયે મેરે બઆદ ઉસકી તકમીલ આજાએ તોમેં તુઝકો વો જગેહ બતાઉં જીસકે કુરેશને ના તમામ છોડા હે ફીર આપને હઝરત આયેશા કો કરીબ છે ગઝકે હતીમકી જગેહ દીખાઈ ગરઝ કે અબદુલ્લા બીન ઝુબેર (રદી૦) જો સહાબા બાકી થે ઉનસે કઆબે કે બનાને ક મશવેરા લીયા તો બઆઝને ઇનકાર કીયા ઓર બઅઝને કબુલ કીયા લેકીન ઉનહુંને અપની રાએ કો તઆમીર હી પર જમાયા ઓર બનાને વાલું કો ઈકટા કીયા ઓર કઆબે કી છત પર એક ગુલામ પતલી પીંડલીયું વાલેકો ઓર હબશીયું કો ડહાને કે લીયે ચઢાયા શાયદ ઉનમેં

વો હબશી હોગા જીસકી નીસબત રસુલે ખુદા (સલ૦) ઈર્શાદ ફરમાયા થા કે કઆબે કો મીસ્માર કરેગા હબ-સીયુંમે સે એક પતલી શાક વાલા ઔર પહેલે ઉન્હુંને એ ચહાકે કઆબે કે લીયે ગારા ઉસકા બનાયા જાવે લેકીન લોગુને ઉનસે કહાકે ઈસ ગારેકી ઈમારત મઝબુત નહીં હોતી ઈસલીયે ઉન્હુંને યમનસે કલઈ મંગાઈ ઔર જબ દીવારખાને કઆબેકી મીસમાર હો ચુકી તો હઝરત ઇબરાહીમ [અલ૦] કી નેવબર આમદ હુઈ ઔર ઉસમેં હતીમકો કઆબેમેં દાખીલ પાયા ઔર કઆબેકો ઉસી બુન્યાદ ઈબરાહીમ [અલ૦] પર તઆમીર કીયા ઔર કઆબેકે ગીર્દ પરદે ડાલ દીયે મેઅમાર પરદુંકે અંદર કામકર રહે થે. ઔર પરદેસે બાહેર તવાફ કરનેવાલે તવાફ કરતે થે. ઔર હતીમકો કઆબેમેં દાખીલ કીયા જયસા કુરેશને ચાહા થા. ઔર ઉનસે પુરા નહો સકા થા. ઔર દરવાઝેકોં ઝમીનસે હમવાર રખા જયસા કુસીકી ઈમારતસે પેશતર થા. ઔર એક દરવાઝા લોગુંકે નીકલનેકો અરબકી જાનીબ રખા જયસે રસુલે ખુદા [સલ૦]ને ઈરશાદ ફરમાયા થા. ગરઝકે અબદુલ્લા બીન ઝુબેર [રદી૦] ને કઆબેકી તઆમીર હઝરત ઈબરાહીમ [અલ૦] કી નેવપર પુરી કી. ઔર હઝરત ઈબરાહીમ [અલ૦]ને અવ્વલ નવગઝકા ઈરતીફા રખા થા. ફીર કુરેશને નવગઝ ઝયાદા કરકે અઠારા ગઝ ઈરતીફા રખા ઔર જબ હતીમ કઆબકે અંદર દાખીલ હુઈ તો અબદુલ્લા બીન ઝુબેર [રદી૦] ઝયાદા ઈરતીફાકી તજવીઝ કરકે નવગઝ ઔર ઉંચા કીયા કે ઈરતીફા સતા-ઈસ ગર્ઝ હો ગયા ઔર જબ યે ઈમારત મુકમ્મીલ હુઈ તો મુશ્ક ઔર અંબરસે અંદર ઔર બાહેર ખુશબોદાર કીયા ઔર ઉસપર ગીલાફ દીબાકી પેહનાયા ઔર કઆબેકે ફર્શકો ઝેવરસે આરાસ્તા કીયા ઔર ઉસકી કુંજીયાં સોનેકી બનાઈ ઔર દીવારૂં ઔર સીતુંનુંપર સોનેકે પત્તર જડે

ઓર ગીર્દ ખાને કઆબા કે ઇસ ગર્ઝકી મીકદાર બચે હુવે પથ્થરૂંકી ફરશ કીયા ઓર સત્તરવીં રજબ સને ૬૪ હીજરી કો ઈસ તઆમીરસે ફરાગત હુઈ પ્રોર અબદુલ્લા બીન ઝુબેર મક્કેવાલુંકે સાથ ઇદ કરને ઓર ઉમરહ બજા લાનેકો તેગમમેં ગયે ઓર સો ઉંટ ઝુબ્હે કીયે ઓર મક્કેવાલુંને અપની હેસીયતકે મુવાફીક ઝુબ્હે કીયે ઈસી સાલમેં હજ્જાજને અબદુલ મુલ્ક બીન મરવાનકોકે હાકેમ શામકા થા. લીખ ભેજા કે અબદુલ્લા બીન ઝુબેરને કઆબેમેં અયસી બાત ઝયાદાકી જો પેશતર નથી ઓર ઉસમેં એક ઓર દરવાઝા નયા બનાયા અબદુલ મુલ્કને હીજાજકો હુકમ દીયા કે કઆબેકો વયસાહી કરદે જયસા ઝમાને રસુલે ખુદા [સલ૦]મેં થા. ઓર મરવીહકે જબ યઝીદ બાદશાહ હુવા તો અબદુલ્લા બીન ઝુબેર [રદી૦]કી ઈતાઅત શામ ઓર મીસરવાલુંને કી. મરવાન બીન હકમને નીકલકર મીસર ઓર શામપર ગલબા કીયા ઓર યે મુલ્ક ઉસીકે કબઝેમેં રહા યહાંતકકે અબદુલ મુલ્ક મરવાનકા બેટા બાદશાહ હુવા ઉસને ઈબ્ને ઝુબેરકે મુકાબલેમેં એક બડા લશકર ભેજા ઓર ઉસ લશકરકા સરદાર હીજાજ બીન યુસુફકો કીયા હીજાજને ઈબને ઝુબેર [રદી૦]કા મોહાસીરા કીયા ઓર મુનજનીકસે ઉસપર પથ્થર ફેંકે ઓર ઉનકે સાથીયુંને ઉનસે બેવફાઈ કી. ઇસ લીયે વો તન્હા નીકલે ઓર કીતાલમેં દાદ શુજાઅતદી યહાંતકકે શહીદ હુવે ઓર યે માજરા સને ૭૩ હીજરીમેં હુવા ફ્સલ ઓર હીજાજકા બદલના બીના કઆબાકો ઇસ તરહ હે કે ઉસને રૂકન શામીકી તરફસે કઆબેકો સાડે છે હાથ મીસમાર કીયા ઓર ઉસ જગેહ પર દીવાર કાયમકી ગરઝકે હતીમકો કઆબે સે નીકાલ દીયા ઓર મશરકી દરવાઝે કો ઉંચા કુરસી વાર કર દીયા ઓર ગરબી દરવાઝે કો બંદ કર દીયા ઓર તીન તરફને જયસી થીં વયસી હી રેહને

હી જબહીજાજઈસ તબ દીલસે ફારેગ હુવા તો અબદુલ મુલ્ક આયા ઓર ઉસને ઉસી સાલ હજ કીયા હરીસ મ ખઝુમી ભી ઉસકે સાથ થા દોનુંને કઆબે કે બાબમે બાહમ કુછ ગુફતગોકી અબદુલ મુલ્કને કહા કે મુઝ ગુમાન નહીં પઢતા કે ઈબને ઝુબેરને યે બાત આયેશા રે સુની ઓર હારીસને કહા કે ખુદમેં ને હઝરત આયેશા રે યે હદીસ સુની હે અબદુલ મુલ્કને કહા કે તુને સુના હૈ કે હઝરત આયેશા ઈસ તરહ ફરમાતી થીં હારીસને કહા હાં મેંને ઉનસે યે સુના હે અબદુલ મુલ્ક બડી દેર તક સરંગું અપને હાથ કી લકડી સે ઝમીન ખોદતા રહા ફીર યે જવાબ દીયા કે બખુદા મેં ચાહતા થા કે ઈબને ઝુબેર (રદી૦) કો ઓર જો કુછ ઉસને કીયા ઉસકો છોડ દું ફા યદાહ અબદુલ્લા બીન ઝુબેર કી કીનયત અબુબકર (રદી૦) હે ઈનકે બાપ ઝુબેર બીન અવામ આં હઝરત સલલા હો અલયહે વસલમ કે કુફી ઝાદ ભાઈ હેં ઓર ઉનકીમાં હઝરત અસમા હઝરત અબુબકર સીદીક (રદી૦)કી બેટી હેં ઓર ઉનકી ખાલા હઝરત આયેશા સીદીકા (રદી૦) હેં આપ મદીના મુનવ્વરા મેં હીજરત કે બીસ મહીને બઆદ પયદા હુવે ઓર રસુલે ખુદા (સલ૦)ને ખુરમા ચબા કર ઉનકે તાલુમેં લગાયા બડે આબેદ ઓર ઝાહીદ ઓર શુજાઅ થે ઉનકે મુનાકીબમેં તીસ હદીસું કે કરીબ વારીદ હુઈ ઉન્હુ ને યઝીદકી બયતસે ઈનકાર કીયા ઓર મદીના મુનવ્વરા સે મક્કે કો ચલે ગયે હીજાઝ ઓર યમન ઓર ખુરાસાં ઓર ઈરાક વાલુંને ઉનકી ઈતાઅતકી તંબીહ જબ હઝરત ઉમર બીન અબદુલ અઝીઝ કો ખીલાફત પહોંચી તો ઉન્હુંને ચાહા કે જો બીદઅત હીજાઝને કીથી ઉસકો બદલ કર કઆબેકી હેયાત બદસ્તુર કર દેં લેકીન વો અપને ઈસ ઈરાદે સે બાઝ રહે કે મુબાદા ખાને કઆબા કા બદલ ડાલના હુકમ કી સુન્નત ન હો જાયે કે યે અસર બે અદબી હે

શું કે કઆબેકી તઆઝીમમેં સે હે કે ઉસકી ઇસ્લાહ
ઔર તરમીમ કા તઆરૂઝ ન કીયા જાવે તો ડહાને ઔર
દ્દલ હાસના કથસે હો સકતા હે વો તો બહુ સખ્ત ઝરૂ-
ત્તકે હરગીઝ દુરસ્ત નહીં તતમહ સને ૧૦૩૯ હીજરીમેં
મેક બડી રવ આકર હરમમેં દાખીલ હુઇ ઔર ઉસકી
મેક જાનીબ મુનહદમ હો ગઈ ઇસકી ખબર સુલતાન મુ-
ાદખાન ઇબને અહમદખાન કો દી ગઇ ઉસને બહોતસે
મેઅમાર ઔર અમવાલ ભેજે જીન્હુંને તીનું તરફું કો
હાકર અઝસરેંનો ખાને કઆબાકો બનાયા યે ઇમારત સને
.૦૪૦ હીજરીમેં તમામ હુઇ કુતુબ તારીખ મેં ઈસીતરહ
ડે લેકીન વો સંગે મરમર જોહોઝ જીબરઇલ (અલ૦)કે
ાહેલુ મેં હે ઉસકા નવેશ્તા ઇસ બાત પર દલાલત કરતા
ડે કે યે તઆમીર અહમદખાનને સને ૧૦૨૧ હીજરીમેં કી
રસલ ઝેવર ઔર ચાંદીસે કઆબેકે આરાસ્તા કરનેકે
મયાનમેં કેહતે હેં કે અવ્વલ જીસ શખ્સને કઆબે કો
મુઝયન કીયા વો અબદુલ મુતલીબ હે કે ઉસને દો હરન
દી મુરતેં સોનેકી જીનકો સાસાંબીન બાબક ને ભેજા થા
ઔર ઉનકો મઝાઝ ઇબને ઉમર ને જુરહમ કે ખોફસે ચાહે
ઝમઝમ મેં છુપા દીયા થા કાઆબે મેં રખી ઔર અબદુલ
મુલ્ક બીન મરવાનને કઆબે મેં અવ્વલ સોના લગાયા કે
ઉસકે પરનાલે કો સુનહેરી કીયા ઔર વલીદ બીન અબ-
દુલ મુલ્કને ખાલીદ બીન અબદુલ્લા કે પાસ જો વલીદકી
તરફસે મક્કે કા હાકિમ થા છત્તીસ હઝાર અશરફીયાં
ભેજી કે સોને કે પતરે દરવાઝે ઔર મેઝાબ ઔર અંદર
કે સીતુંનું પર લગાયે ઔર અમીન બીન હારૂન રશીદને
અપને આમીલ મક્કામુસલીમ બીન હીજાજ કે પાસ
અઠારા હઝાર અશરફીયાં ભેજી કે ઉનસે સોને કે પતરે
કઆબે કે દરવાઝે પર લગાયે જાએં તો જો પેશતર થે વો
દરવાઝે પરસે ઉખાડે ગયે ઔર ઉસમેં અઠારા હઝાર કા

સોના ઓર બઢા કર ઈનસબ કે પતરે દરવાઝે પર લગાયે ગયે ઓર ઉસકી મેખેં ઓર દરવાઝે કે દોનું હલકે ઓર એઠકેં સોનેકી બનવાઈ ગઈ ઓર મુતવક્કલને ઈસહાક અરકે પાસ સોના ભેજાતા કે સબકોને કઆબે કે સોને કે બનાવે ઓર દરવાઝે કી દેહલી કઈ સાલકી પુરાની થી ઉસકી જગેહ દુસરી લકડી ચાંદીકો ખોલ ચઢા કર બદલી ગઇ મુતવક્કલકા સોના આઠ હઝાર મીસકાલ થા ઓર જીસ ઝરસે મકામ ઈબરાહીમ કો આરાસ્તા કીયા વો સત્તર હઝાર દીરમ થે ઓર મુકતીદર કી વાલીદા ને હુકમ કીયા કે કઆબે કે અંદર કે સીતુનું પર સોનેકા ખોલ ચઢાયા જાવે તો ઈસી તરહ ખોલ ચઢાયે ગયે સને ૩૧૦ હીજરી મેં ઓર અસલ કીતાબકે હાશીયે પર લીખા હે કે મેહદીને હરમેન શરીફેન મેં તીસ લાખ દીરમ જો ઉસકે પાસ ઈરાકસે આયે થે ઓર તીન લાખ અશરફીયાં જો મીસરસે આઈ થીં ઓર દો લાખ અશરફીયાં જો યમનસે આઈ થીં ઓર ડેઢ લાખ પોશાક ઈન સબકો હરમેન વાલું પર તકસીમ કીયા ઈનતહી ઓર વઝીર જમાલ બીન અલી જવાદને પાંચ હઝાર અશરફીયાં સને ૫૯૪ હીજરી મેં ભેજીં કે કઆબે કે અંદર કે સીતુંનું પર સોનેકાં ખોલ ચઢાયા જાવે ઓર મીનજુમલા ઉન લોગું કે જીન્હુંને કઆબે કો આરાસ્તા કીયા ગીસ્સાની મુલ્ક મુઝફ્ફર હાકેમ યમન થા ઓર ઉસકા પોતામલક મુજાહીદ ભી ઉસી કે કદમ બકદમ ચલા ઓર મલક નાસીર વાલી મીસરને પેંતીસ હઝાર દીરમ ઓર ઉસકે પોતે ને ભી ઉસી કદર ભેજે ફીર સને ૯૬૧ હીજરી મે દરવાઝે પર ચાંદી કે પતરે ચઢાયે ગયે સુલેમાનખાન ઉસમાની કે હુકમસે ઈન પતરૂં કો બનાકર ચાંદી કી મેખુંસે કીવાડું પર જડવા દીયા ઓર ઉસી વકતસે ખાને કઆબા કીન કડીયું પર અહતમાલ ગીર પડનેકા થા ઉસને બડે મુક્તીયું ઓર બડે ઉલમા સે ફ-

તવે લેને બઆદ ઉનકી જગેહ તીન શેહ તીર બદલ દીયે ઓર દરવાઝે કે હલકે ચાર બનાયે ફસલ—કઆબે કે આવેજાં કે બયાનમે સબસે પહેલે કુલાબબીન મરહને કઆ-બે કે અંદર તલવારે સોને ઓર ચાંદીકે ઝેવરકી લગાઇ ઓર રીવાયત હે કે હઝરત ઉમર ફારૂક (રદી૦)ને જબ મદાયત કસરાકો ફતેહ કીયા તો દો હીલાલ આપકે પાસ આયે આપને ઉન દોનું કો કઆબે મેં લટકાયા ઓર સફાહ ખલીફા અબ્બાસીને એક સબ્જ રીકાબી ભેજી જો ખાને કઆબામેં લટકાઇ ગઇ સફાહ કે લગવી મઆની ખુનરેજી કેહેં યે લકબ અવ્વલ ખલીફા કાહે ખુલફાએ અબ્બાસીયા ઓર મામુનને એક યાકુત તલાઇ વજીર કે સાથ ભેજા જો ક-આબે કે દરવાઝે કે સામને મોસમ હજમેં લટકાયા ગયા મુતવક્કલને એક તલાઇ કલસ દર ફાબેરા ઓર યાકુત ઓર ઝમરૂદ સે જડા હુવા ભેજા કે વજીર તલાઇ મેં દરવાઝે કે સામને લટકાયા ગયા ઓર મોઅતસીમને એક કુફલ હઝાર મીસકાલ સોનેકા બાબ કઆબા કે લીયે ભેજા ઓર બાદશાહ સીંધને સને ૯૦૯ હીજરી મેં અપને મુસ-લમાન હોને પર એક સોનેકા જવાહીરસે જડા હુવા તોક બડા સબ્જ યાકુત ભેજા જો ખલીફા મોઅતમદ કે હુકમસે લટકાયે ગયે ઓર ઉનકે સીવા ઓર બહોતસી નફીસ ચીઝેં થીં ઓર બાદશાહને કઆબે મેં લટકાને કે લીયે સોનેકી કંદીલેં ભેજા કરતે થે જબ મક્કે મેં ફીસાદ વાકએ હુવા ઓર ખુદ્દામ કઆબે કે મોહતાજ હુવે તો ઉન નફા-ઇસકો લેકર ખા ગયે ઓર ઉનકી આદત રવામી થી કે જબ ઉનકે પાસ માલ હોતા તો કઆબે કે હાજીયું મેં ઉસકો સીરફ કરતે ઓર જબ મોહતાજ હોતે તો કઆબે કી ચીઝું કો અપની હાજત રવાઈ મેં સીરફ કર લે તે કહીં જે હાદમેં કહીં ફીસાદકે દુર કરને મેં કહીં રબાતું ઓર મદરસું ઓર કીતાબું મેં ગરજ કે ઉનકા મઆમુલ

હમેશા ચેહી થા યહાં તક કે જબ એક શેખ પકડા ગયા ઓર ઉસકી આસતીન મેં કઆબે કી કંદીલ કે સોનેકા એક ટુકડા ની લઃ તો ઉસને યે કહા કે ઉસકે લટકાને સે કઆબેકા કુછ ફાયદા નહીં ઓર ઉસકે ન હોનેસે કઆબેકા કુછ ઝરર નહીં. **ફેસલ**—કઆબે કે ગીલાફ કે બયાનમેં સબસે પહેલે કઆબે કો ગીલાફ અસઅદ તુબ્બઅ હમીરી બાદશાહ યમનને હઝાર બરસ હીજરત સે પેશતર યમની ચાદરકા પેહનાયા ઓર ઉસને ઉસકા એક દરવાઝા બનાયા કયું કે ઉસને ખ્વાબમેં દેખા કે કઆબે કો લીબાસ પેહનાતા હું ઓર કેહતે હેં કે યે બાદશાહ મકકેસે બાહેર આકર ઠયરા લેકીન મક્કે વાલુંસે કોઇ ઉસકે મીલને કો ન ગયા તો વો ગુસ્સે હુવા ઓર કહા કે મેં કઆબે કો મીસમાર કરૂગા કયું કે યેહી ઘર ઉનકે ફખર ઓર તકબ્બુરકા સબબ હે તો વો અયસા બીમાર હુવા કે તબીબ ઉસસે આજીઝ હુવે ઓર કોઇ દવા ઉસકો મુફીદ ન હુઇ ઉસકે સરદારૂમેં સે એક બુઢેને કહા કે મેરી દાનીસ્તમેં યે મરઝ હુઝુર કી નીયત કઆબે કે મીસમાર કરને કે સબબ સેહે તો બાદશાહ ઇસ કીસ્સે સે બાઝ રહા ઓર ઉસને તવબા કી ઓર સહત પાઇ ફીર મક્કે મેં દાખીલ હુવા મક્કે વાલુંકી તોકીર કી કઆબે કો નયા લીબાસ ગીરાં પેહનાયા ફીર મદીને કો ગયા મવરખુંને લીખા હે કે ઉમરાખાને કઆબાકે લીયે બહોતસે લીબાસ ઓર યમની ચાદરે ઓર નમત યઆને નફીસ થાન હદીયા ભેજે થે ઓર રસુલે ખુદા (સલઅ) ને યમની ચાદરૂકી ગીલાફ પેહનાયા હઝરત ઉમર ફારૂક (રદી૦) ઓર ઉસમાન ગની (રદી૦) ને મીસરી કપડુંકા ફીર મઆવીયા બીન અબુ સુફીયાં (રદી૦)ને દીબા ઓર મીસરી કપડુંકા ફીર યમની ચાદરકો બઢાયા ઓર ઉસકે બઆદ હર બરસ દીબાકા ગીલાફ સાદા કઆબેપર આઠવીં તારીખ ઝીલહજ

કી ડાલાં જાતાથા. કે હાજી ઉસકો ન ફાડે જબ દસવી હોતી તો ઉસકે ઉપર એક ચાદર ડાલ દેતે ઓર આખેર રમઝાનતક યે લીબાસ દુર નહોતા ઓર ઉસપર દુસરા ગીલાફ મીસરી ઢાંકતે ઓર મામુન અબ્બાસીકી ખીલાફતમેં હર સાલ તીનબાર ગીલાફ પડતા એક આઠવીં ઝીલહજકો સુરખ દીબાકા દુસરી રજબકી પહેલીકો મીસરી કપડેકા તીસરી રૂમઝાનકી ઈદિકો સુફેદ દીબાકા ફીર જબ ઉસને ઉસ લીબાસકા ફટના સુના તો ચોથા લીબાસ ઓર ઝયાદા કીયા ઉસમેં દો ચાદરેં બડાઈ ઓર કઆબેકે કીલીદ બરદારૂંને મેહદીસે ઝીકર કીયાકે કઆબેપર કપડેકે ગીલાફુંકી તહી ઈતની ચઢ ગઈ હે કે ઉનકે બોઝસે દિવારૂંકે ગીરનેકા ખોફ હે મેહદીને હુકમ કીયા કે સબ ગીલાફ દુર કીયે જાએં ઉનકો દુર કીયા ગયા યહાંતકકે ખાનેકઆબા બરેહના હો ગયા ઉસકી દીવારેં અંદર ઓર બાહેરસે મુશ્ક ઓર અંબરકી ખુશબોએ મુરકબસે લીપી ગઈ ઓર ખુશબોકે શીશે દીવારૂપર છીડકે ગયે ફીર તીન ગીલાફ એક મીસરી દુસરા હરીર તીસરા દીબાકા કઆબેપર ઢાંકે ગયે ફીર ગીલાફ અબ્બાસી કે ઝઈફ હો જાને પર કઆબે કા લીબાસ કભી મીસરસે ઓર કભી યમનસે હોતા થા યહાં તકકે સુલતાન મીસને કરયએ બીસોસ ખરીદ કર ગીલાફ કઆબે કે લીયે વકફ કર દીયા ઓર જબ મુમાલીક અરબ કી હકુમત આલ ઉસમાન યઆની શાહરૂમ કો હુઈ ઈસ તરહ કે ઉનહુંને કોમ એજમઈ જરાકસા કો જો કઆબે કે ખાદીમ થે સે ફો સીનાં સે કતલ કીયા ઓર અરબ ઉનકે તસરીફમેં આયા તો ગીલાફકી તયારી આદત કદીમીકે બ મુજબ જારી રખી ઓર સુલયમાન ખાન ઉસમાનીને હુકમ કીયા કે, કઆબેપર હમેશા ગીલાફ સીયાહ રહે ઓર આંહઝરતકો બદસ્તુર હરસાલ એકબાર પડતા રહે લેકીન ચુંકે બીસોસકી આમદની ગીલાફકી તયારીકો કાફી ન થી.

ઇસલીયે ઉસને હુકમ કીયા કે મીમ્બરકે ખઝાનેસે ઉસકો પુરા કીયા જાએ ઓર ઇસી લેહાઝસે એક દુસરા ગાઉં ગીલાફ્ કઆબાકે લીયે ઉસને વકફ્હાયમી કર દીયા.

તીસરા બાબ.

ઇસ બયાનમેં કેં મસજીદ હરામકી વઝે પહેલે કયાથી ઓર ઉસકે બઆદ કીસકદર બઢાઈ ગઈ ઓર જો મઝમુન ઇસસે મુતઅલીક હે જબ હઝરત ઉમર ફારૂક (રદી૦)કે અહદમેં મુસલમાનુંકી કસરત હુઇ ઓર મસજીદ હરામ મુસલમાનું પર તંગ હુઈ કયું કે પહેલે કુરેશકે ઘરૂંમેં ઘીરી હુઇથી ઓર દીવારૂંસે ઉસ કાહાતાથા. ઇસલીયે હઝરત ઉમરને યે તજવીઝકી કે ઇસ મસજીદમેં ઇઝાફા કીયા જાયે આપને કુરેશકે ઘર ખરીદે ઓર ઉનકો મીસમાર કરકે મસજીદમેં દાખીલ કીયે ઓર બઆઝ કુરેશને ઘરૂંકે બેચનેસે ઇનકાર કીયા તો આપને ઉનસે ઝબરદસ્તી લેકર મસજીદમેં દાખીલ કીયા ઓર ઉનકે ઘરૂંકી કીમત તખમીના કરકે વો કીમત કઆબેમેં રખદી જબ ઘરવાલુંને આજીઝ હોકર કીમત માંગી તો ઉનકો દેદી ઓર આપને યેભી હુકમ કીયા કે આદમીકે કદસે કમ દીવારેં કઆબેકે ગીર્દ બનાઈ જાએં જીનપર ચીરાગ રખે જાતે થે. ઓર ઉસ અહાતેકી દીવારમેં પહેલે દરવાઝુંકી જગેહ દરવાઝે રખે ગયે યે વાકેઆ સીલઅમને હશલકે ઝમાના યઆની સને ૧૮ હીજરીમેં હુયા ફીર જબ હઝરત ઉસમાન (રદી૦) કે વકતમેં આદમી ઓર ઝયાદા હુવે તો ઉન્હુને આસપાસકે ઘર કુરેશકે ખરીદ કરકે મસજીદકો બઢાયા ઓર જીસ કીસીને ઇનકાર કીયા ઉસકો કયદ કીયા યે મઆમેલા સને ૩૬ હીજરીમેં હુવા ઓર મસજીદમેં દાલાન આપહીને બનાયે ફીર અબદુલ્લાં બીન ઝુબેરને ઓર ઘરૂંકો ખરીદકર મસજીદમેં ઇઝાફા કીયા ઓર ઉસપર છત ડાલી ઉસવકત

મસજીદ હરામ સાતખીષે હુઈ ઓર અબ કેહસ્તાનીકે નઝ-
દીક એક લાખ બીસહજાર ગઝ શરઈ ગઝસે હે. ઓર
ફારસીકે નઝદીક તીન હજાર સાતસો મકકે મરૂઝ ગજસે
ઝ્યાદા હે. કયુંકે તીનસો છપ્પન ગઝ શરકન ગરબન
ઉસકા તુલ હે ઓર દોસો છીયાસઠ ગઝ જનુબન
શીમાલન અરઝ હે. ઓર ઝવાઇદ ઇસસે અલાહેદા હે.
ફીર મસજીદ હરામકો અબદુલ મુલ્ક બીન મરવાનને
તઆમીર કીયા ઓર ઉસકી દીવારેં બુલંદ કરકે સાલકે
શેહતરૂંશે મુસકફ કીયા ઓર હરસીતુનકે સરપર પચાસ
મીસકાલ સોના ચઢાયા ઓર અચ્છી ઇમારત બનાઈ ફીર
વલીદ બીન અબદુલ મુલ્કને મસજીદ હરામકો તઆમીર
કીયા ઓર અબદુલ મુલ્કકી ઇમારતકો ગીરાકર મઝબુત
ઈમારત બનાઇ ઓર સને ૧૨૮ હીજરી અબુ જઆફર
મનસુર અબ્બાસીને હુકમ કીયા કે ઘરૂંકો ખરીદકર મસ-
જીદમેં ઝયાદા કીયા જાવે તો જાનીબ રૂકનશામીકે જો કરીબ
દારા લનદોહ યઆની હનફી મુસલ્લેકે હે. મસજીદમેં
અફઝુની હુઇ ઓદ નેઝ અસફલકી જાનીબ ઉસ મીનારેતકકે
બાબ બની સેહમમેં હે. બઢાઈ ગઈ ઓર જુનુબી જાનીબકો
બદસ્તુર છોડ દીયા કયું કે વહાં સીલકે સબબસે ઇમારત
દુશવારચી ઓર ઈસી તરહસે જાનીબ અઅલાકો યઆની
મસઈકી તરફ બદસ્તુર રેહને દીયા વહાં ઉસકી ઇમારતકે
મુતવલી ઝયાદા હારસીને અઅલાકી જાનીબમેંભી અફઝુની
કી. ઓર મસજીદ ઓર ઉસકી ઇમારતમેં અબદુલ્લા
અમીરીલ મુઅમીનીનને અફઝુનીકી ઓર મેંહદીને મોહમ્મદ
ઓકસ કાઝી મખઝુમીકો તલબ કરકે હુકમ દીયા કે મસ-
ઇકી જાનીબકે ઘર ખરીદ કર ઉનકો મીસમાર કરે ઓર
મસજીદ હરામમેં દાખીલ કરે ઓર ઈસ મતલબકે લીયે
બહોતસે માલ મહયા કીયે તો કાઝીને મસજીદ વ મસઇ
કે દરમ્યાન જીતને ઘર થે. સબ ખરીદે ઓર ઘરવાલુંકે

લીયે ઉનકે મકાનાતકે બદલે મક્કેકે કોચુમેં દુસરે ઘર મોલ લીયે હતાકે મસજીદકે લીયે ડેઢગઝ ફમસર ઝમીન પચીસ અશરફીયુંકો લી. ઓર જો જગેહ સોલમેંથી ઉસમેંસે દેઢ ગઝ પંદરા અશરફીયુંકો લી. ઓર દારા રીઝકસે એક ઝમીન અઠઠારા હઝાર અશરફીયું કીમતકીથી ઓર મીસમાતુલ ખયરા ખઝાયાહકા મકાનભી મસજીદમેં દાખીલ હુવા જીસકી કીમત અડતાલીસ હઝાર અશરફીયા થા ઓંર નેઝ મકાન આલ ઇબ્ને મુતઅમ ઓર સીબાબીન ઉસમાનકે મસજીદમેં આ ગયે ઓર દારૂલ કવાર યઆની શીશા ખાના મસજીદ હુરામ ઓર મસઇ કે દરમ્યાનમેં મેદાન કર દીયા ગયા ગરઝ કે અઆલાકી જોનીબ મઆની મસઇકી તરફ મેહદીને ઈસકદર અફ઼ઝુની કી ઓર ઈસીત-રહ અસફલકી જાનીબ બાબ બની સહમ યઆની બાબુલ ઉમરહ ઓર બાબુલ હનાતીન યઆની બાબે ઇબરાહીમ તક અફ઼ઝુનીં હુઇ ઈબરાહીમ એક હજાત યઆની ખુશબો સાઝકા નામથા જો ઉસ જગેહ બયઠા થા ઇસ વાસ્તે વો દરવાઝા ઉસીકે નામ મશહુર હુવા ઓર મસજીદકી જાનીબ ગરબી મેં મુકતીદર બીલ્લાહ કે હુકમ સે જો ઝયાદતી હુઇ ઉસકી તફ઼સીલ યેહે કે શામી જાનીબ મેં ઇનતેહા તક ઓર યમની જાનીબમેં કુબએં અબ્બાસ તક ઓર જો જગેહ ઉસને કોહે સફ઼ાકી જાનીબ ઝથાદા કી ઉસકી અરઝ સાડે ઉચાસ ગઝ થા. ઓર ઉસકે પીછે નાલાકી સીલકી મકામ હે ગરઝકે ઉસને મીસરસે સંગે મર મરકે સીતુન તરીકી રાહસે બંદર કદીમ શઆબી યહ તક જો મક્કે કે કરીબ હે મંગવાએ ઓર વહાંસે ગાડીયું કે પર મકકે મેં પહોંચાયે કેહતે હેં કે શઇબી યહ કે બંદરમેં બાકી બચે હુવે સીતુન અબતક રેતમેં દબે હેં ફીર બુન્યાદ ખોદ કર ઉસમેં દો દીવારેં સલેબી શીલક પર એક દુસરી કો કીતેઅ કરને વાલી બનાઇ ઓર ઉનકે તકાતએ કી જગેહ પર યે

સીતુન કાયમ કીયે તાકે ઝમીનમેં ન ધસે ઓર જબ ઇસ સાલમેં મેહદીને હજ કીયા ઓર ખાને કઆબા કો દેખા કે ઠીક બીચમેં નહીં કયું કે મસજીદ હરામ સીલકે મકામકી વજેહસે જુનુબ કી તરફ તંગથી ઓર ઉસી તરફમેં લોગુંકે ઘર થે ઓર ઉનમેં તંગ ગલીયાં થીં કે લોગ સફાપર બમુશકીલ ચઢતે થે ઓર મસઇ કી રાહ કજીકે સબબસે કીસી કદર મસજીદમેં થી ઓર મોહમ્મદ બીન ઉબાદકા મકાન ગોશએ મસજીદકી હદ પર થા કે અબ મીનારા શારએ અબ્બામ જાનીબ વાદી કે પાસ હે જહાં મસઈકા નીશાન હે ઓર વાદીકી સીલ ઉસીકે નીચે ગુઝરતી થી મસજીદમેં હોકર જો ઉસ સીલને ઇસમકાનકા બહોતસા હીસ્સા ગીરા કર ઉસકો મસઈ કર દીયા થા ઓર સીલ ઉસી મકાનમેં સે જાતી થી ઇસ મકાનકા અરઝ મીલ અબઝરસે દુસરે મીલ તક થા ઓર ઉસકાતુલ મસજીદકે અસફલ જાનીબતક તો જબ મેહદીને યે હાલ દેખાતો મસજીદકે મુરબ્બા બનાને કા કસ્દ કીયા અકલાની ઉસસે કહા કે ઈન નાલુંમેં રૂયન બહોત ઝોર કરતી હેં ઇમારતકા બરકરાર રેહના મુમકીન નહીં બલ્કે ખોફ હે કે ઉસસે મકાનાત ઓર મસજીદ કી દીવારેં ગીર જાએં અલાવા અઝીં ઉસમેં ઘરૂંકા ઢહાના ઓર સીરફ કસીર હે ઉસને કહા કે મેં મસજીદકો બઢા કર ઝુરૂર મુરબ્બા બનાઉંગા અગર સારા બયતુલ માલ સરફ હો જાયે ફીર ઇરાકકો ચલા ગયા ઓર બહોતસે માલ ઘરૂંકે ખરીદને ઓર ઉસ ઇમારત અઝીયા કે બનાને કો છોડ ગયા ઓર ઉસકી હીમ્મત કરીમસે યે ઇમારત બનાઈ ગઇ અગર કોઈ યે અએતરાઝ કરે. કે મસઇ કોહે સફાસે મરવેહ તક સારા મયદાન હે તો ઉચમેં સે મસજીદમેં દાખીલ કરના દુરસ્ત નહી તોહમયે જવાબ દીંગે કે શાયદ પહેલે મસઇ છોડા હોગા ઓર યે મકાનાત ઉસકે અંદર બનાયે ગયે હોંગે ઇસલીયે યેહ

દીખલીફએ અબ્બાસીને ઉન મકાનાતકો તોડ કર કુછ ઝ-
મીન મસજીદમે દાખીલ કી ઓર કુછ મસઈકે લીયે છોડી
ઓર યે મઆમેલા ઈમામ માલીકે ઓર શાફઈ ઓર અહ-
મદ ઓર અબુયુસુફ ઓર મોહમ્મદકે ઝમાને મેં હુવા
ઇનસબકા અયમાકા ખામોશ રેહના ઈસબાતકી દલીલ હે
કે યે મઆમેલા સહી તોર પર હુવા.

મીમ્બરકા બયાન.

સને ૪૪ હીજરી મેં મક્કે મેં એક છોટા મીમ્બર
તીન ઝીનેકા આયા ઓર ખાને કઆબા કે મુકાંબીલ રખા
ગયા જીસ પર અમીર મુઆવીયાને ખુતુબા પઢા ઓર મક્કે
મેં અવ્વલ મીમ્બર પર ઉન્હુંને હી ખુતબા પઢા પહેલે
ખુલફા ઓર હાકેમ મકકે મેં ખુતબા ખડે હોકર કઆબે કે
મુકાબીલ ઓર હતીમ મેં પઢા કરતે થે ઓર હારૂન રશીદ
કે આમીલ મીસર મુસાઈબ્ને ઇસાને મકકે કો એક મીમ્બર
નકશદાર મુકલ્લફ નવ ઝીનેકા ભેજા યે મીમ્બર મસજીદમે
રખ્ખા ગયા ઓર પહેલે મીમ્બરકો ઉઠાકરકો અરફાત
મેં રખ દીયા ઓર વાસીક બીલ્લાહ અબ્બાસીને તીન
મીમ્બર બનાયે એક મકકે કે લીયે એક મીનાકે
વાસ્તે એક અરફાતકે લીયે ઓર ઉસને હજ કીયા
ઓર ઉસી મીમ્બર પર ખુતબા પઢા ઓર હરમયન વાલુંકો
માલામાલ કરદીયા ઓર ખલીફએ મોઅતઝદને કુરેશકે
મકાન શોરા દારાલનદોક કોમયે અતરાફ વ જવાનીબકે
ઘરૂંકે મસજીદમેં દાખીલ કીયા ઇસ મકાનકે પીછે એક
કોડાખાના થા જીસમેં કોડા ફેંકા જાતા થા. ઓર જબ
મેહ બરસતા થા. તો વો કોહે કેકઆ વગયરાસે સીલયન
આતીથી ઓર નજાસાતકો દારાલન દોહમેં બહાલાતીથી.
કુરેશને અબ્દુલ્લા વઝીર મેઅતઝદકો લીખા કે મકકેમેં
અયસા હાલ હોતા હે ઓર મસજીદકી છતસે પાની ટપ-
કતા હે ઓ મકકેકા નાલા મટ્ટીસે પુર હો ગયા ઉસકી

સીલેન જાનીબ રૂકન યમાનીસે મસજીદમેં આને લગી ઓર નીઝ ખુદામ કઆબાને બગદાદમેં જાકર દીવાન ખીલાફતસે અરઝ કીયાકે કઆબેકી દીવારૂંકા મુંહ અંદરકી તરફસે ફટ ગયા ઓર ઉસકે ફરશકે સંગેમરમર ટુટ ગયે ઓર કઆબેકે દોનું હલકે ઓર ઉનકે સીવા ઓર માંલ અલવી રાફઝીયુંકે હંગામેસે ઉખડ ગયે તો મોઅતઝદને વઝીર મઝકુરકો હુકમ ભેજા ઓર બહોતસે અમવાલ હંડવીયાં ઉસકે પાસ ભેજી તબ ઉસને કઆબા ઓર નાલેકો સાફ કીયા યહાંતકકે બારા ઝીને ઝાહેર હુવે હાલાંકે મટ્ટીકે સબબસે પાંચ બાહેર થે. ઓર સાત મટ્ટીમેં દબ ગયે થે. ઓર મટ્ટી મકકેસે બાહેર ડલવાઇ ઓર જો ચીઝકે ગરદીસ ઝમાનેસે બીગડ ગઇથી ઉસકી ઈસ્લાહ બહોત ઉમદા ઓર નેહાયત ઝેબા ઇમારતસેકી ઓર અહાતેકી દીવારમેં છે દરફાઝે રખે જીનકા ઈરતીફા આઠ ગઝ ઓર ઉનકી ચોડાઇ પાંચ ગજ થી. મોઅતઝદકી યે મરમત સને ૨૯૦ હીજરીમેં હુઇ ઓર ઉસકી વફાત સને ૨૮૯ હીજરીમેં ગરઝકે ઝમાને ખુલફા અબ્બાસીયામેં મસજીદકી અફઝુની ઓર ઝીનત બહોત દફઆ હુઈ ઓર રબાતીન ઓર મદરસે મકકેમેં ઓર મસજીદકે ગર્દ શુમારસે ઝયાદા નાયે ગયે ફીર મુકતીદરકે ઝમાનેમેં સુસતી ઝાહેર હુઇ યહાંતકકે કરામતહ યઆને ઝેદ યે રવાફીજ પયદા હુવે જીનકે અકાઇદ ફાસીદ કુફરકો પહોંચાતે હેં ઉનહીસે અવ્વલ યહયા બરવદ્યા હે જો કમતફી બીલાહ અબ્બાસી કી ખીલાફતમેં બહોતસી લડાઇ કે બઆદ મકતુલ હુવા ઇસકે બઆદ ઉસકા ભાઈ હુસેન ઓર ઉસકા ચીચાઝાદ ઈસા બેહરા કાયમ હુવે ઓર અમીરૂલ મુઅમીનીન મદસર અબ્બાસીને કરામતા કો શામમેં ઢુંઢ ઢુંઢ કર કતલ કીયા ઓર બીલાદમેં ઉનકો મુશતહર કીયા ઓર બીલાદમેં ઉનકો મુશતહર કીયા ઓર ઈન સબમેં ઝયાદા નજીસ ઓર

બદબખ્ત અબુતાહેર કરમતી થા જીસને એક શહેર હીજર નામમેં દારૂલ બહરતા બનાયા ઓર યે ચાહા કે લોગ કઆબેકી ઇવઝ ઉસીકા હજ કીયા કરેં ઓર ઇસ ગરઝ કે લીયે બહોતસે મુસલમાનું કો કતલ કીયા યહાં-તકકે ઉસકે ઝમાને મેં ઉસકે ખોફ કે બાએસ ઓર ઉસકી જમાઅત ફરહ કે કરસે હજ મોકુફ હો ગયા સ. ૩૧૭ હી૦ મે અઠાવીહ જીલહજ યોમુલ તરવયર કો અબુતાહેર અલઉન હફતન એક લશકર જરાર લેકર અપને સવારૂંકે સાથ મસજીદ હરામમેં દાખીલ હુવા ઓર સબુતવાદ કરને વાલું ઓર નમાઝ ગુઝારૂં ઓર ઉન લોગુકો જો મકકે ઓર ઉસકી ઘાટીયુંમેં થે કરીબ તીસ હઝાર આદમીકે કતલ કીયા ઓર અબુતાહેરને અપની તલવાર બરહના હાથમેં લીયે નીશેકી હાલતમેં આને કઆબાકે પાસ ઘોડે કો એડસે ઈશારા કીયા ઓર સીટી બજાઇ ઉસને ઉસી જગેહ લીદ ઓર પેશાબ કીયા ઓર હાજી તવાફકી હાલતમેં તલવારૂંસે મારે જાતે થે. યહાંતકકે સાતસો તવાફવાલે મોહરીમકો ઉસને કતલ કીયા ઓર ફીર કઆબેકે દરવાઝેકે પાસ આયા ઓર ઉસકો ઉખાડા ઓર હાજીયુંસે બા આવાઝ બુલંદ કહાકે અય ગધો તુમ કેહતે હો કે જો શખ્સ ઉસમેં દાખીલ હુવા વો મામુન હુવા વો અમન અબ કહાં હે. એક શખ્સને ઉસકે ઘોડેકી લુગામ પકડકર કહા કે ઉસકે મઆની યેહેં કે જો શખ્સ ઉસમેં દાખીલ હો. ઉસકો તુમ અમન દો. અલ્લાહ તઆલાને ઉસ શખ્સકો અપની જાન આડનેકી વજેહસે રાહમેં કતલસે બચાયા ફીર અબુતાહેરને એક કુરસતી કો સોનેકે મીઝાબ ઉખાડનેકે લીયે કઆબેપર ચઢાયા ઉસ શખ્સકો એક તીર જબલ અબુ કુબેસસે લગા ઓર વો મરવહ હોકર ગીર પડા ઉસને દુસરેકો ચઢાયા વો ભી સરકે બલ ગીરપડે અબુ તાહેર યે કેહકર હટા કે ઉસકો છોડદો યહાંતકકે ઉસકા

માલીક યઆની મેહદી આવે ઓર ઉસકા યે અકીદા થા. કે મહેદી મવઉદ હમારી મુર્શદ હે ઇસિ હંગામીમેં મકકેકે યે લોગ મકતુલ હુવે ઇબ્ને મહારીબ અમીર મકકા અબુલ-ફઝલ મોહમ્મદ જાવરદીયઝ દી. યે શખ્સ અપને હાથુંસે બાબ કઆબાકા હલકા પકડે થા, જબ ઉસકો તલવાર લગી તો ઉસકા સર કઆબેકી ચોખટ પર ગીરા ઓર ઉસકા ભાઇ અબુ સઇદ અહમદ યઝદી હનફી ઓર અબુબકર બીન અબદુર રહેમાન રહાવી ઓર અલી બીન બાબુ યાસુફી ઇસ શખ્સને અપના તવાફ ન કીયા ઓર એક સેએર પઢતા થા જીસકા યે મઝમુન થા કે તુને આશકુંકો દેખા મઆશુકુંકે દયારમેં પડે હુવે કે અસહાબે કેહફકે માનીંદ યે નહીં જાનતે કે કીતની મુદત રહે [ઓર ઇસ શેએર ફારસીકા યે મઝમુન ઉસકે ઉસકે હસબ હાલ હે. શેએર (ગરતેગ બારદ દર કુએ આમાહ+ ગરદન નેહાદમ અલ હુકમ લીલ્લાહ) ગરઝકે બહોતસે ઉલમાઆ ઓર સલહા ઓર સુફી ઓર હાજીમ કતુલ હુવે ઓર ઇન મુફસીદુંને મકકેવાલુંમેંસે જીસકો પાયા ઉસકો મારડાલા મગર જો શખ્સ પહાડુંમેં જા છુપા ઓર મનજુમલા ભાગનેવાલું કે મકકેકા કાઝીરીહા ઇબ્ને અબદુર રહેમાન કુરેશી થા. કરામતાને ઉશકા મકાન ઓર અસહાબ લુટ લીયા ઉસકે માલકી કીમત ડેઢ લાખ થી. ઉસ બરસ કીસીને હજ ન કીયા ઓર બજુઝ થોડેસે આદમીયું બદું ઇમામકે અરફ-તમેંભી કોઇ ખડા ન હુવા ઓર યે થોડેભી ગોયા મોતકે મુંહમેં ખડે થે. અબુતાહેરને ખાને કઆબાકા ખઝાના ઓર ચાંદી સોનેકા અસબાબ ઓર ઉસકા ગીલાફ લે લીયા ઓર ચાહાકે થકામે ઇબ્રાહીમકોભી લેજાકર અપને દાફલ બહરતીમેં જીસકો કઆબા બનાયા થા રખે લેકીન ઉસકો ન પાયા કયુંકે ખુદદામે કઆબાને ઉસકો કીસી ઘાટીમેં છુપા દીયા થા. ઓર યઉદવી ઝીલહજકો યકશુંમ્બેહકે

રોઝ અસરકે વકત જઆફર બીન ઈલાજ મેઅમારને અબુ-તાહેરકે હુકમસે હુજરે અસવદકો ઉખાડા તો ઉસકી જગેહ ખાલી રેહ ગઈ તવાફ કરનેવાલે ઉસ ખાલી જગેહમેં અપને હાથ રખતે થે. અબુતાહેરને મકેમેં ગ્યારદીન કયામ કીયા ઓર જબ યે ખબર અબદુલ્લા મેહદીકો જો ઉનકા મુરશદ થા. પહોંચી ઓર કરામતહ અપને ગુમાનમેં તવકએ રખતે થે. કે વો હમારે ઈસ ફએલકો બહોત અચ્છા જાનેગા તો મેહદીને ઉસકે જવાબમેં લીખા કે ખુદા તુઝકો લઆનત કરે ફીર લઆનત કરે ફીર લઆનત કરે ઈસ વજેહસે અબુતાહેર મેહદીકી ઇતાઅતસે મુનહરફ હો ગયા ઓર હુજરે અસવદ ઉન લોગુંકે પાસ બાઈસ બરસ રહા ઉસકે સબબસે લોગુંકો તરગીબ દેતે થે. ઈસ-તમએસેકે ઉનકે શહેર દારૂલ બહરતકા હજ હોને લગે મગર ખુદા ઓર ઉસકે રસુલકો યે અમર મનઝુર ન થા. ફીર અબુતાહેર અબીસ બીમારી આગા યઆને જુઝામમેં મુબતીલા હુવા ઓર ઉસકા ગોસ્ત કીડુંકે સાથ બીગડને લગા. ઓર ઉસી બદતર હાલતમે રાહી દોઝખ હુવા ઓર કરાંમતાકો ઈસસે નાઊમેદી હુઇ કે હાજી ઉનકે કઆબેકી તરફ જાવે તો ઉન્હુને હુજરે અસવદકો બયતુલ્લાહમેં ઉસકે મકામ પર રખદીય ઈસ તરહકે સબ્ઝ ઇબ્ને હસન કરમતી મક્કેમે રોઝ સેશુમબહ સને ૩૩૯ હીજરીમેં મએ હુજરે અસવદ કેઆયા જબ કઆબેકે મયદાનમેં પહોંચા તો અમીર મકકા યઆને શરીફ જઆફર બીન મોહમ્મદ અબ્બાસી ઉસકે સાથ હુવા ઉસને એક ઝંબીલમેંસે હુજરે અસવદ નીકાલા જીસકે તુલ ઓર અરઝમેં ચાંદીકી મેખે ઉન દરઝુંકે બંદ કરનેકે લીયે લગીથી જો ઉખાડનેકે બઆદ ઉસમેં ઉનકે યહા પડગયે થે. ઓર ઉસકે સાથ કુછ નય હાઝીરકી હૈ ઉસસે હુજરે અસવદ અપની જગેહ પસપાં કીયા જાવે હસન બીન મરઝુક મએમારને હુજરે અસવદકો

ઉસકી જગેહ મેં રખા ઓર બઆઝ કેહતે હે કે ખુદ સબ્ઝને અપને હાથસે ઉસકો રખા ઓર મોહમ્મદ ઇબ્ને ખઝાઇને હુજરે અસવદકે સરમેં સયાહી દેખી ઓર બાકી કો સુફેદ દેખા ઓર ઇસિસે પેશતર મનસુર બીન ઉબેદીને એક આદમીકો ખત લેકર અહમદ બીન અબુસઇદ કરમતી બીરાદર અબુતાહેરકે પાસ પચાસ હઝાર અશરફીયાં હુજરે અસવદકે ઇવઝ ભેજી કે વો ઉસકો વાપસ કરદે. ઉસને ઉનકો કબુલ ન કીયા ઓર હુકમ તુરકીનેભી પચાસ હઝાર અશરફીયાં કરામતાકો દેને કહી મગર ઉન્હુને હુજરે અસવદકે દેનેસે ઇનકાર કીયા ઓર કહાકે હમને ઉસકો હુકમકે સાથ લીયા હે ઓર બજુઝ હુકમકે હમ ઉસકો ન ફેરીંગે યઆને બદું હુકમ ખુદ યા હુકમ મેહદીકે ઓર યે બાતે ઉસવકત હુઇકે ઉન્હુને હુજરે અસવદકો લેકર અપને કઆબેમેં રખના ચાહાથા. ઓર સબ્ઝને વાપસ લાનેકે વકત યે બયાન કીયાકે હમને હુજરે અસવદકો અપને હાકેમકે હુકમસે વાપસ કીયા ફીર ખુદામ કઆબાને હુજરે અસવદકે નસબ કરનેમેં ખુબ ઇસતહ કામ કીયા કે સુબાદા કોઇ ફીતના અયસાહી પેશ ન આવે જયસા યે કરામતકા હંગામા હુવા ઓર હુજરે અસવદકા ઉખાડના ઓર હાજીયુંકા મકતુલ હોના ઇસ વજેહસે હુવાકે ખીલાફત અબ્બાસીયા બગદાદમેં ઝઇફ હોગઇ થી. ફીર બતદરીજ ઝોઅફ ઝયાદા હોતા ગયા યહાંતકકે ઉનકી દવલત મુસત અસમ બીલ્લાહકે ઝમાનેમેં ઝાઇલ હો ગઇ. યે ખુલફાએ અબ્બાસીયામેંસે સેંતીસવાં થા. સબસે પહેલે ખલીફા અબદુલ અબાસ સફાહ હે જો અબ્દુલ્લાહ બીન અબ્બાસકા પોતા થા. ઉસકી ખીલાફત એકસો બતીસ બરસ બઆદ સને હીજરીકી શુરૂ હુઈ ઓર મુસતઅસમકી શહાદત હીલાકુખાનકે હુકમસે સને ૬૫૬ હીજરીમેં હુઇ ઓરઇસ કીસ્સેકા ખુલાસા બલકે તલછી ગુલુગીર યેહે કે

જબ હીલાકુખાનને ખોલાફતે બગદાદકા ઈરાદા કીયા તો અલાઉદ્દીન ખ્વારઝમ શાહને ઉશકા મુકાબીલા કરકે ઉસકો કંઈ બાર શીકસ્તદી ફીર અલાઉદ્દીન મકતુલ હુવા ઓર મુસતઅસમ ખ્વાબે ગફલતમેં થા. કયું કે મોઈઝુદ્દીન મોહમ્મદ અલકમી રાફઝી ઉસકા વઝીર થા. કે ઉસકો ફરેબ દેતાથા ઓર હીલાકુસે ખતો કીતાબત મુલ્ક બગદાદકી તમઅે દીલાનેકો રખતા થા યહાંતકકે હીલાકુ બગદાદકે પાસ પહોંચા ઓર ખલીફાકો ખત ભેજકર તલબ કીયા ઉસવકત ખલીફા અપને ખ્વાબસે બેદાર હુવા લેકીન ઈસ બેદારીસે ઉસકો કુછ ફાયદા ન હુવા ઓર ઉસકે પાસ લશકરભી ન થા ઓર હીલાકુકે પાસ કરીબ ચાલીસ હજારકે ફોજ થી ઓર જબ બાહમ લડાઈ હુઈ તો ખલીફાને શીકસ્ત ખાઈ ઓર પુસ્ત દી ઓર ગીરફતાર હુવા લેકીન હીલાકુને ઉસકો કઈ દીન તક જાનસે ન મારા યહાંતકકે જો ચીઝ ઉસકે પસંદથી વો ચુન લી ફીર યે હુકમ કીયા કે ઉસકો પાઉંમેં પામાલ કીયા જાવે લોગુંને વહી કીયા જો ઉસીને હુકમ કીયા ઉસરે મરનેકી હાલતમેં યે આયત પઢી ઈઝાજાઅ અજલોહુમ આલા યઆની જબ અજલ આતી હે વો ન આગે બઢતી હે ન પીછે હટતી હે ઓર મુતવકલ અબ્બાસીકી અજીબ હાકાતમેંસે એક યે હે કે અપની ખીલાફત કે શુરૂમેં સુનતુંકા ઝીનદા કરનેવાલા ઓર બીદતુંકા દુર કરનેવાલા થા. સને ૨૩૬ હીજરીમેં ઉસને હઝરત ઈમામ હુસેન બીન અલી (રદી૦) કી કબરકો મીસમાર કીયા ઓર મકાનાતકો ગીરકર ખેત બના દીયા ઓર ઉસકી ઝયારતસે લોગુંકો મનઅે કીયા ઓર ખુલફાએ અબ્બાસીકી આખેર ખીદમત હરમશરીફકી વો હે જો ઈબારત અરબીમેં સંગ સુફેદ મુનકશપર કનદહકી હુઈ હે. ઉસકા તરજુમાં યેહે બીસમીલ્લા હીર્રરહમા નીર્રહીમ ઈસ મતાફે શરીફકી ઈમારતકે લીયે હમારે સરદાર ઓર

ઇમામ બુજુર્ગ અબુજાફેર મનસુર મુસતનસર બીલ્લાહ અમીરૂલ મોમેનીનને હુકમ કીયા કે જીનકી તાઅત સબ ઉમ્મતોંપર ફર્ઝ હય અલ્લા તઆલા ઉસકો ઉસકી ઉમેદ પર પોહચાવે ઓર ઉસકે એમાલકો બાકે યાતુસ સાલેહાતસે આરાસ્તા કરે યે તામીર સન ૬૨૧ કે મહીનોંમેં હુઇ વ સલ લલ્લાહો અલા સઇયેદેના મોહમમદીન વ આલેહી ઓર મુસતાસીમ બીલલાહ ઈસી અબુજાફરકા બેટા હય. ફીર બાદ ખુલફાએ અબ્બાસીઆકે ખીદમતે કાબામેં કોમે જરા કીસા કાઈમ હુઇ યે લોગ અતરાફે ખ્વારજમકે તુર્ક થે. ઉનકી મુદતે સલતનત એકશો અઠ્ઠાઈસ બરસ હય ઓર ઉનકા શુમાર બતતીસ ઇનમેંસે અવવલ તાહીર બરકુક બીન અબસજર કસી હય ઊસને મકકેકોં માલ ઇસગર્જસે ભેજા કે ઉસસે મસજીદે હરામકી નેહેરે મુનહદમકી મરમમતકી જાય, ઓર મદરેસા બરકુમીયા બનાયા જાય ઉસકે બેટે ફરહકે જમાનેમેં અઠઠાઇસવી સવવાલ સન ૮૦૨ મેં મસજીદે હરામમેં આગ લગી. ઓર યે આગ ઉસ રબાતસે નીકલી. જો બાબે ખરવરહકો મીલી હુઇ હય ઈસરબાતકો અબુલકાસમ ઇબરાહીમ રામેશા ફારસીને સુફીઆકે લીએ સન ૫૨૯ હીજરીમેં બનાયા થા. ચુનાચે એક પત્થરપર અજનબી ખતમેંયે મઝમુન લીખા હય ઓર આગકા લગના ઇસતરહ હુવા કે એક ચુહેને ચરાગકી બત્તી એક હુજરેમેં ઘસીટી ઓર જો ચીજ ઉસમેંથી ઉસકો જલાકર ઉસકી છતમેં લગ ગઇ. ઓર ઊંસકી જાલીમેંસે નીકલકર મસજીદકી છતમેં લગી ઓર ગરબી જાનીબતક ફેલતી ચલી ગઈ યહાંતક કે શામી જાનીબકો બાબે ઊજલાતક પોહોંચકર તમામ હુઈ ઓર બાબે ઊજલાસે ઈસ તરફ ઉસકા ગુઝના મુમકીન નથા. ઓર વહાં ઇસવાસ્તે ખતમ હુઇ કે એક બડી સેલને ઊસ જગાકે દો સોતુન ગીરા દીએ થે ઓર ઈસીવજાસે છત ગીર પડી થી. તો આગ બાબે ઊજલાસે આગે ન બઢ સકી.

કર્યું કે છતકા ઇતતીઆલ ન થા. ઇસ આગને એકસોબીસ સીતુન સંગેમરમરકે જલાદીએ ઓર વોહ જલકર ચુના હો ગયે. ઓર સેલે અઝીમ મજકુર એ આલાકા વાકેઆ ઇસ તરહ હુય કે ઉસી સાલકે માહે જમાદીઉલ અવ્વલમેં બારીશ શદીદકે બાદ એક રવ આઈ જીસકે પ:નીસે મસજીદકો ભર દીઆ યહાંતકકે કંદીલુંતક પહોંચકર દરવાજેકી રાહસે કાબેમેં ઘુસ ગયા ઓર ઇસ સેલમે બહોતસેલોગ ડુબ ગયે ફીર સન ૮૦૩ હીજરીમેં બસીકે જાહીરી મીસરકા અમીરૂલ હુજાજ આયા ઉસને હજ કીઆ ઓર મસજીદકો કુડે ઓર મટટીસે સાફ કીઆ ઓર બુનયાદેં ખોદીં ઓર ઉનકો જમીનકે હમવાર ખુબ મજબુતીકે સાથ ભરા ઇસતરહ કે બુનયાદોંકો બડે બડે પત્થરોંસે શતરંજ કે ખાનોકી સુરત બનાયા ઓર બકાતેકી જગોપર સીતુન નસબ કીએ સબ સીતુન સંગેમરમરકે થે. જોડોંપર લોહેકા પયવંદ થા. ઊસ ઇમારતકી તકમીલ આખર શાબાન સન. ૮૦૪ હીજરીમેં હુઇ ઓર બસીકે મીસરકો છતકી કડયોંકી તયયારીકે લીએ લે ગયા ઓર સન. ૮૦૭ હીજરીમેં મકકેમે ફીર આયા ઓર ઇસ ખિદમતપર આમાદા હુવા ઓર સહતીર છતકે લીએ લાયા ઓર ઊનકો તરહ તરહકે રંગોસે મુનકકશ કીય ઓર બહોત ઊમદા ઇસતેહ કામ ઓર કામીલતર ઇમારતકે સાથ યે છત પુરીકી ઓર ઊસમેં કંદીલેં લટકાઈ ઓર ચારોં મોસલ્લે ચારોં મઝહબકે કદીમ હઇઅતપર તયયાર કીએ ઓર રબાંતે બનવાઇ ઓર નાસેરૂદદીન ફરહકે જમાનેમેં ગીયાસુદદીન સીકંદર શાહ સુલતાને બંગાલાને બહોતસીખયરાત ખુદદામે કાબા ઓર મદરસા ઓર રબાતકી તામીરકે લીએ ભેજી વોહ ખયરાત તકસીમ કી ગઇ ઓર રબાત વ મદરસે બનવાએ ગએ ઓર શન. ૮૧૪ હીજરીમેં અકસર જગા જહાંસે કસરતે બારીશમેં પાની ટપકતા થા. તરમીમ કી ગઇ ઓર મુલકે સુલતાને મહારૂમ જરકસીકે ઓહોદમેં સન ૮૧૫ હીજરીમેં કેહેત હુવા ઇસ

કદર કે ગેહુંકા એક બોજ બીસ અશરફીઓંકે એવજ ફરોખ્ત હોતા થા. ઓર એક ખરબુઝા એક અસરફીકો ઓર ઇસી સાલકી જમાદીઊલ આખરમેં એક અજીબ વાકેઆ હુવા કે મુસમમાં ફારૂકી હમમાલકા ઉંટ ઉસકે પાસસે ભાગકર હરમમેં દાખલ હુવા ઓર ખાનએકાબાકા તવાફ કરને લગા લોગ ઉસકો પકડના ચાહતે થે. ઓર વોહ પકડનેવાલોંકો કાટતા થા આખર ઉનહોંને ઉસકો છોડ દીઆં ઉસને સાત ફેરૂંકે તીન તવાફ કીએ ફીર હુજરે અસવદકો બોસા દીઆ ઓર મકામે હક બાકી તરફ જાકર મીઝાબે રેહમતકે મુકાબીલ ખડા હુવા ફીર બયેઠકર રોયા ઓર જમીનપર લેટકર મર ગયા લોગોંને ઊસકો ઊઠાકર સફા ઓર મરવાકે દરમીઆન દફન કર દીઆ ઓર હરમેનકે બડે ખાદીમોંમેંસે મલેક અશરફ કાબતીઆ જરાકસામેંસે સોલવાં સુલતાન હુય યે શખ્સ સન. ૮૭૨ હીજરી મેં હાકમ હુવા ઓર બહોતસે હદાયા ઓર નજરે હરમેનમેં ભેજી. ઓર મસજીદે હનીફ મીનામેં બનવાઇ ઓર ઉસકે બીચમેં એક બડા કુબબા અજાનકા મકામ બનાયા ઓર અરફાતમેં મસજીદે નમરા બનાઈ ઓર મસજીદે મુજદલફા કી ઇસતરકારીકી અરફાત કી નેહરેકી તજદીદકી ઓર ખલીસકી નેહેરકી તરમીમ ઓર મસજીદે હરામકે લીયે મીમબર ભેજા ઓર મસજીદે હરામકી છત કે શહતીરોંકો સન ૮૮૧ હીજરીમેં દુરૂસ્ત કીઆ ઓર મતાફકે પત્થરોંકી દરાજુકો બંદ કીઆ ઓર ખાનએકાઆબાકે અંદર સંગે મરમરકા ફર્શ કીઆ ઓર મદરસે ઓર રબાત બનવાએ ઓર સદકાત વ ખયરાત બેશુમાર મુકરર કીએ ઓર મીસરમેં બહોત દયહાતસે વકફ કર દીએ. કે વહાંસે બહોતસા ગલ્લા જમઅ હો કર હર સાલ મકકેમેં આતા થા ઓર સને ૮૦૪ મેં ખુદ હજકો આયા ઓર મકકે વાલુંપર ઇતને માલ તકસીમ કીયે જીનકા કુછ હસર ઓર શુમાર નહીં ઓર જો શખ્સ જરાકસામેંસે

ઉસકે બાદ હુવા ઉસનેભી અયશાહી કુછ કીયા ફીર ઉસ કોમને ઝુલ્મ કરના શુરૂ કીયા તો ફરીશ્તુંને ઝમીન ઓસ-રસે ઉનકો સાફ કર દીયા ઓર ઉનકી દવલત ઈસ તરહ તમામ હુઈકે ઉનકા આખેર હાકેમ તુમાનબાહી સુલતાન સલીમ-ખાન ગોરીસે લડા ઓર ઉસ્સે શીકસ્ત ખાઈ ઓર સલીમ-ખાનને ઉસકો સુલીદી ઇસ ગોરીને બાબ ઇબરાહીમ બનાયા ઓર ઉસપર એક મહેલ ઓર ઉસકી દોનું તરફમેં દો મકાન ઓર દરવાઝેકે ગીર્દ કીરાયકે લીયે હવેલીયા ત આમીરકી ઓર વઝુકી જગેહ દરવાઝેસે બાહેર દાહને હાથકો બનવાઈ ઓર યે વઝુખાના અબ બે કાર હે કયુંકે ઉસકે પાનીકી બદઓ મસજીદમેં પહોંચતીથી ઓર ઉસીને જીદ્દેકી શહેર પનાહ બનવાઈ ઇસ શહેરમેં પહેલે શહેર પનાહ નથી અબ ખુલાસા લીખનેવાલા કેહતા હેકે ચુંકે મસજીદ હરામ ઓર ખાસ મકકેમેં કુદમાકી ઇમારત બેહદ વ બેશુમાર થી ઓર મેં અપની કીતાબકો મુખતીસર લીખા ચાહતા થા ઇસ લીયે મેંને અકસરકા હાલ તરક કર દીયા ઓર અઝાં જાકે હરમેન શરીફેંનકી ખીદમત સલતનત ઉસ માનીયાકી ઇબતીદાએ દવલત સે ઈસ હમારે ઝમાને તક કે સને ૧૨૯૮ હીજરી હેં બલેહાઝ ઇમારાત વ ખયરાત વ સદકાત કે બેહદો બેશુમાર હેં ઈસલીયે મેં ચાહતા હું કે અવ્વલખાન એ કઆબા ઓર મસજીદકા શરફ ઓર ઉસમેં અદાએ નમાઝકા સવાબ ઓર તવાફ ઓર ઉમરાહ ઓર હજકા સવાબ લીખકર ઈન ઇમારાત વગયરાકો નેહા-યત તફસીલ કે સાથ લીખું ફેસલ બેઝાવી વગયરા મેં લીખા હે કે પરીંદ ઉડને કે વકત ખાન એ કઆબા કે મુકાબીલ સે હમેશા યકસુ હોજાતે થે ઓર દરીંદે હયવા-નાત મુઝી હરન વગયરા સે હરમમેં મીલે જુલે રેહતે થે કુછ ઉનસે તઆરઝ ન કરતે થે ઓર જીસ જાબરને ઉસકી બુરાઈકા કસ્દ કીયા વો હીલાક હુવા યા નીકાલા ગયા ઓર અબુ સઇદ બીન અબુલ હસન બસરી તાબઈ કે રીસાલેમેં

લીખા હે કે ખાનએ કઆબાકા અવ્વલ તવાફ દો હઝાર બરસ આદમ અલય હીસ્સલામ કે પેશતર ફરીસ્તું ને કીયા ઓર જીસ ફરીસ્તેકો અલ્લાહ તઆલા આસમાનું સે ઝમીન પર કીસી કામકો ભેજતા હે તો વો ફરીસ્તા અવ્વલ અર્શ કે નીચે ગુસલ કરકે અહેરામ કે સાથ ઉતર કર ખાન એ કઆબાસે ઇબતીદા કરતા હે કે સાત બાર ઉસકા તવાફ કર કે મુકામ ઇબરાહીમ કે પીછે દુગાના તવાફ પઢતા હે ફીર જીસ કામકો ભેજા ગયા ઉસકે લીયે જાતા હે ઓર જીસ પેગમ્બર કો ઉસકી કોમને ઝુટલાયા તો ઉસને ભી મકકેમેં આકર ખાનએ કઆબે કે પાસ ઝીનદગી ભર અલ્લાહકી ઈબાદતકી ઓર કઆબે કે ગીર્દ તીનસો અંબીયાકી કબરે હે ઓર હુજરે અસવદ ઓર રૂકન યમાની કે દરમ્યાન અયસે સત્તર અંબીયાકી કબરે હેં જો ભુક ઓર જવઉં કે સબબ સે વાસીલ બહક હુએ ઓર હઝરત ઈસમાઇલ ઓર ઉનકે વાલીદા હાજરા અલયહીમુસ્સલામકી કબરે હતીમ મેં મેઝાબ રહેમત કે નીચે હેં ઓર નુહ ઓર સ્વાલેહ અલયહીમુસ્સલામકી કબરે ચાહે ઝમ ઝમ ઓર મકામ ઇબરાહીમ કે દરમ્યાન હેં ઓર રસુલે ખુદા (સલ) ને ફરમાયા કે એક નમાઝ મેરી ઇસિ મસજીદ મેં દુસરી મસજીદદું કી હઝાર નમાઝ કે બરાબર હે સીવાય મસજીદ હરામકે કે ઉસકે અંદર એક નમાઝ દુસરી મસ-જીદું મેં લાખ નમાઝ કે બરાબર હે ઓર દુસરી હદીસ મેં આયા હે કે જો કોઈ ઉસમેં જમાઅતસે નમાઝ પઢે તો યે નમાઝ દુસરી મસજીદું કી દો કરોડ પાંચ લાખ કે બરાબર હે ઓર મરવી હે કે અલ્લાહ જલ્લ શાનહુ કે પાસસે હર રોઝ એકસો બીસ રહમતે ઉતરતી હેં ઉનમેં સે તવાફ કરને વાલું કે લીયે સાઠ હેં ઓર નમાઝ પઢને વાલું કે લીયે ચાલીસ ઓર કઆબેકી તરફ દેખને વાલું કે લીયે બીસ ઓર નીઝ ફરમાયા કે કઆબેકી તરફ નીગાહ કરના ઇબાદત હે ઓર રસુલે ખુદા (સલ૦) ને યે ભી

फ़रमाया के जीस शख्सने ईमान ओर तसदीक के साथ खानएकआबाकी तरफ नजर की ओर उसनजरको अच्छा जाना तो उसके अव्वलो आखेर के सब गुनाह बखशे जाइंगे ओर कयामतको अझाबो ईकाबसे मामुन उठाया जायगा ओर अल्लाहतआला मकके वालुं को कयामत के दीन बे खोफ लोगु में उठायगा ओर जीस शख्शने खानएकआबाको देखा ओर कई दरया के बराबर उसकी खताए थीं तो अल्लाह तआला उसकी कुल खताएं मआफ करेगा ओर चाहे झमझमकी तरफ देखना ईबादत हे ओर नीफाक से मामुन रहेता हे ओर मरवी हे के हरममें जन्नत के आठ दरवाजे कआबे की तरफ कयामत तक खुले हुवे हें एक दरवाझा खुद कआबेका दरवाझा हे दुवुम मेझाबके नीचे सेयुम रूकन यमानी के पास चहारूम हुजरे असवद ओर रूकन यमानी के दरम्यान पंजुम मकाम ईबराहीम के पीछे सशुम चाहे झमझम के पास हफ्तुम को हे सफापर हसतुम को हे मरवह पर ओर मरवी हे के जो कोई कआबे मे दाखील होता हे वो अल्लाह की रहेमत में दाखील होता हे ओर जो कोई उससे बाहेर नीकलता हे तो वो अल्लाह तआलाकी मगफीरत के साथ नीकलता हे ओर रसुले खुदा (सल०) ने फ़रमाया के जो शख्स कआबे में दाखील हुवा वो अल्लाल कीं रहमत ओर उसकी रमनी ओर उस के अमनमें दाखील हुवा ओर जो कोई उससे नीकला तो गुन्हा बख्शा हुवा नीकला ओर पंदरा जगेहमें दोआ मकबुल होती हे रद नहीं की जाती एक कआबे के अंदर एक रूकन यमानी के पास एक मीझाबके नीचे एक हतीममें एक मकाम ईब्राहीम के पीछे एक चाहे झमझम के पास एक कोहे सफा पर एक कोहे मरवह पर एक मोकफ यआने मझदलफा में एक मशअरे हराम यआने मीना के करीब एक तीनुं जमरूं यआने सयतान के मीनारूं के पास ओर ईन के सीवा

દુસરી જગેહ ઓર ભી હે જો પેશતર મઝકુર હુઇ ઓર રસુલે ખુદા (સલ૦) ને ફરમાયા કે સબ જગહુંમેં સે બેહતર ઓર પાકતર ઓર ઝયાદા સાફ ઓર ખુદાએ તઆલા સે ઝયાદા કરીબ હુજરે અસવદ ઓર રૂકન યમાની કે દરમ્યાન કી જગેહ હે ઓર નીઝ ફરમાયા કે રૂકન યમાની ઓર હુજરે અસવદ કે દરમ્યાન જન્નત કે ગુલઝારૂં મેં સે એક ગુલઝાર હે ઓર રસુલે ખુદા (સલ૦) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ હુજરે અસવદ કે પાસ દોઆ કરતા હે ઉસકી દોઆ મકબુલ હોતી હે ઓર અયસાહી રૂકન યમાની કે પાસ ઓર પેગમ્બર (સલ૦) ને ફરમાયા કે જો શખ્સ હજ યા ઉમરેકી હાલતમેં વફાત પાએ તો ઉસસે તઆરૂઝ નહી કીયા જાતા ઓર ન હીસાબ કીયા જાયે બલ્કે ઉસકો યું કહા જાતા હોકે તુ જન્નતમેં અજાબ વ ઇકાબસે મહફુઝ વ મામુન શખ્સું કે હમરાહ દાખિલ હો ઓર નીઝ ફરમાયા કે જીસ શખ્સને મકામ ઈબરાહીમ કે પીછે નમાઝ પઢી વો અઝાબસે મામુન હુવા ઓર નીઝ ફરમાયા કે જીસ શખ્સને મકામ ઇબરાહીમ કે પીછે દો રકઆ તે અદાકી ઉસકે અગલે ઓર પીછલે ગુન્હા બખ્સે જાઇંગે ઓર ઉસકો કંઈ ચંદ નેકીયાં ઉન લોગુંકી ગીનતીકે બરાબર મીલેગી જીન્હુને મકામ ઇબરાહીમકે પીછે નમાઝ પઢી હોગી ઓર અલ્લાહ તઆલા ઉસકો કયામતકે દીન ફજએ અકબર યઆને બડે ખોફસે મહફુઝ રખેગા ઓર જીબરઇલ ઓર મીકાઇલ ઓર સબ ફરીસ્તુંકો હુકમ કરેગા કે ઉસકે લીયે કયામત તક મગફેરત ચાહેં ઓર જીસ કીસીને મીઝાબ રહમતકે નીચે દો રકઆતે પઢી વો અપને ગુન્હાસે અયસા સાફ હો જાયગા જયસા ઉસી દીન થા કે ઉસકી માને ઉસકો જના થા ઓર જીસને હુજરે અસવદકો હાથ લગાયા વો અપને ગુન્હાહુંસે અયસા નીકલા જયસે ઉસદીનકે ઉસકી માંને ઉસકો જના ઓર જીસને હતીમમેં રૂકન શામીકી તરફ દો રકઆતે પઢી ઉસને ગોયા

સત્તર હજાર રાતેં ઇબાદતમેં બસર કી ઔર ઉસકો સવાબ હર મોમીન મર્દ ઔર મોમીન ઔરતકે બરાબર હોગા ઔર ગોયા ઉસને ચાલીસ હજ મકબુલ કીયે ઔર જીસને કઆબેકે દરવાજેકે સામને ચાર રકઆતેં પઢી ઉસને ગોયા અલ્લાહકી ઈબાદત ઉસકી સબ મખલુક કી. ઇબાદતકે બરાબરકી ઔર સત્તર હઝાર ફરીસ્તે ઉસકે લીયે દોઆએ રહમત કરતે હેં ઔર રસુલેખુદા (સલ૦)ને ફરમાયા કે હુજરે અસવદ અલ્લાહ તઆલાકા દાહના હાથ ઝમીનમેં હેં ઉસસે અલ્લાહ તઆલા અપને બન્દુસેં મુસાફા કરતા હય જયસે તુમમેંસે કોઈ અપને ભાઇસે મુસાફા કરતા હે ઔર જીસકો રસુલે ખુદા (સલ૦) કી બયત નસીબ ન હુઈ ઔર ઉસને હુજરે અસવદકો હાથ લગાયા તો ઉસકા યે હાથ લગાના અલ્લાહ તઆલા ઔર ઉસકે રસુલસે બયત કરની હે ઔર અગર હુજરે અસવદપર મુશરીકુંકી નજાસતે ન લગતીં તો જો કોઈ બીમાર તલબ શફાકે લીયે ઉસકો હાથ લગાતા વો તંદુરસ્ત હો જાતા ઔર જીસને ખાને કઆબાકા હજ પ્યાદાપા કીયા અલ્લાહ તઆલા ઉસકે હર કદમકે ઈવઝ સત્તરહજાર હરમકે હસનાત લીખતા હે રસુલે ખુદા (સલ૦) ને હસનાતકી તફસીર ઈસ તરહ ફરમાઈ કે એક નેકી લાખ કે બરાબર હોગી ઔર જીસને કઆબે કે ગીર્દ કીસી જગેહ નમાઝ પઢી વો અપને ગુન્હાહુંસે અયસા સાફ હુવા જયસે ઉસ દીનકે ઉસકી માંને ઉસકો જના. ઔર સબ જગહુમેંસે મહબુબતર અલ્લાહકો વો જગેહ હે કે મકામ ઔર મુલતીઝમકે બીચમેં હે ઔર હુજરે અસવદ અલ્લાહ તઆલાકા હાથ ઉસકી ઝમીનમેં હે વો ઉસસે મુસાફા કરતા હે અપને બન્દુમેંસે જીસ કીસીસે ચાહતા હૈ ઔર રસુલેખુદા (સલ૦)ને ફરમાયા કે હુજરે અસવદ ઔર મકામ ઈબરાહીમ કયામતકે દીન આઇંગે કે જબલ અબુકુબેસકે બરાબર ઉનમેંસે હરએક હોગા. ઔર દોનુકી દોદો આંખે ઔર દોદો ઝબાને ઔર દોદો

લબ હોગે વો અપને હર વફાદારકી ગવાહી દીંગે. યઆને જીસને તવાફ કીયા હોગા ઓર હુજરે અસવદકો હાથ લગાયા હોગા ઓર મકામ ઈબ્રાહીમકે પીછે નમાઝ પઢી. હોગી ઓર રસુલે ખુદા (સલ૦)ને ફરમાયા કે ફરીશ્તુંમેં અલ્લાહકે નજદીક બહોત બડે વો હેં જો ઉસકે અર્શકે ગીર્દ તવાફ કરતે હેં ઓર નીઝ ફરમાયા કે જીસને ખાનએ કઆબાકે ગીર્દ સખ્ત હરારતકે દીનમેં નંગેસર સાતબાર તવાફ કીયા ઓર હર દવરેમેં હુજરે અશવદકો બોસા દિયા બદું ઈસ બાતકે કે કીસીકો ઇઝાદે ઓર ઝીકર ઇલાહીકે સીવા કલામ કમ કીયા યા બજુઝઝીક અલ્લાહકે ઓર કુછ ગુફતગો ન કી તો ઉસકે લીયે હર કદમ કે સાથ કે ઉઠાતા હે ઓર રખતા હે. સત્તર હજાર નેકીયાં હોંગી ઓર સત્તર હઝાર બુરાઈયાં ઉસસે દુર હોંગી ઓર હઝાર દરજે ઉસકે બુલંદ કીયે જાઈંગે ઓર ફરમાયા કે પીયાદા પા તવાફ કરને વાલેકી ફઝીલત સવારપર અયસી હે જયસે ચઉદવીં રાતકે ચાંદકો ફઝીલત બાકી સીતારૂંપર હે ઓર ફરમાયા કે જીસને ખાને કઆબાકા સાતબાર તવાફ કીયા અલ્લાહ તઆલા ઉસકો હર કદમ પર સત્તર હઝાર દરજે બુલંદ કરેગા ઓર સત્તર હઝાર નેકીયાં ઇનાયત ફરમાયગા ઓર સત્તરહઝાર શફાઅત ઉસકી મુસલમાન અહલે બયતકે હકમેં જીસકો વો ચાહે મંઝુર ફરમાયગા અગર વો ચાહે દુન્યામેં લેલે ઓર ચાહે આખરતમેં ઉસકે લીયે ઝખીરા કીયા જાય ઓર ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલાકા એક દીન ઉમદા ઓર રોશન મુકરર હે જીસમેં વો અપને હરમ વાલુંકો નઝરે રહમતસેં દેખતા હે તો જીસકો ઉસને ખડા હુવા નમાઝ પઢતે દેખા ઉસકી મગફેરત ફરમાઈ ઓર જીસકો ઉસને તવાફ કરતે દેખા ઉસકી બખશીશકી ઓર જીસકો કઆબેકી તરફ મુતવજ્જે દેખા ઉસકી આમુરઝીશકી ઓર ફરીશતે અરઝ કરતે હેં કેયા રબસીવાય સોને વાલુંકે કોઈ બખશીશસે બાકી નહીં રહા અલ્લાહ તઆલા ઈરશાદ

ફરમાતા હે કે ખાને કઆબાકે ગીર્દ સોને વાલુંકોબી સવાબમેં શરીક કરો યઆને વોબી સવાબસે ખાલી ન રહેં ઔર નીઝ ફરમાયા કે કઆબા સત્તર હઝાર ફરીશતુંસે ઢંકા હુવા હે જો કોઇ ઉસકા તવાફ કરતા હે ફરીશતે ઉસકે લીયે બખશીશ ચાહતે હે ઔર ઉસપર રહમત ભેજતે હે ઔર ફરમાયા કે તવાફ કરનેવાલા અલ્લાહકી રહમતમેં દાખીલ હોતા હે. ઔર અલ્લાહ તઆલા ખાનએ કઆબાકે ગીર્દ તવાફ કરનેવાલુંસે ફરીશતુંપર ફખર કરતા હે ઔર ફરમાયા કે ખાનએ કઆબાકા બહોત તવાફ કીયા કરો પહેલે ઈસસે કે તુમ ઉસકે તવાફસે રોકે જાવ કયુંકે મેં દેખ રહા હું એક મર્દ હબશી ગંજેકજહસ્તી કુશાદ.પા શન્હકો જીસકા નામ સફ્હ હે કે કઆબેપર બયઠા હુવા ઉસકો ઢા રહા હે એક એક પત્થર ગીરાતા હે ઔર ફરમાયા કે હજ ઔર ઉમરહ કરનેવાલે અલ્લાકે મેહમાન હેં અગર વો ઉસસે કુચ માંગે તો મરહમત ફરમાવે ઔર અગર દોઆ કરે તો કબુલ ફરમાવે ઔર અગર ખયરાત કરેં તો ઉનકો એક દીરમકે બદલે સાત લાખ દીરમકા સવાબ ઈનાયત કરે ઔર એક રીવાયતમેં હે કે એકકરોડ સાતલાખ દીરમ આયા હે ઔર જો કોઇ લાએલાહા ઇલ લલ્લાહ ઔર અલ્લાહો અકબર કેહતા હે તો ઉસકી તહલીલ વ તકબીરકે સાથ ઝમીનકી હરચીઝ તહલીલ વ તકબીર કેહતી હે જહાંતકકે ઝમીન હે યા યે મુરાદહે કે જહાંતક ઉસકી આવાઝ પહોંચે ઔર ઇસી હદીસમેં દીરમકી તફસીર ઇસતરહ આઇ હે કે ઉન સાત લાખ દીરમસે એક દીરમ તુમ્હારે ઇસ પહાડસે ભારી હોગા ઔર આપને જબલ અબુ કુબેસકી તરફ ઇશારા ફરમાયા ઔર રસુલેખુદા (સલ૦)ને ફરમાયા કે એક ઉમરહ દુસરે ઉમરેતક ઉન ગુન્હાહુંકા કફ્ફારા હે જો દોનું ઉમરૂકે દરમ્યાનમેં ઉમરહ કરનેવાલેસે સરઝદ હું ઔર હજમકબુલકા બદલા સીવાયે જન્નતકે [illegible]

માહે રમઝાન કે ઉમરહ કરના ઉસ હજકે બરાબર હે જો મેરે સાથ હુવા ઓર ફરમાયાકે કોઈ અમલ હજ મબરૂરસે બેહતર નહીં ઓર ફરમાયા કે હજ ગયર મકબુલકા ઉમરહ દુન્યા ઓર માફીહાસે બેહતર હે ઓર જીસ શખ્શકા હજ કબુલ નહીં હુવા ઉસસે કહાજાતા હે કે તું અપને ગુનાહુંસે નીકલ ઓર જીસકા હજ મકબુલ હોતા હે તો વો બડે મકસદકો પહોંચતા હે ઓર ફરમાયાકે જીસ કીસીને હજ કીયા ઓર બુરા ન કહા યઆની ઝબાનકો ગીબત ઓર નામશરૂ કલામસે મહફુઝ રખા ઓર ફીસ્કો ફૂજુર ન કીયા તો વો અપને ગુનાહુંસે અયસા બાહેર હોગા જયસે ઉસદીનકે ઉસકી માને ઉસકો જનાથા ઓર જો આદમીકે હજકી વસીયત લીખવાતા હે તો અલ્લાહ તઆલા તીન શખ્સુકો હજકા સવાબ લીખતા હે અવ્વલ વસીયતનામા લીખનેવાલા દાયમ વસીયત કરનેવાલેકે વાસ્તે સાયમ ઉસ શખ્સકે લીયે જીસને વસીયતકો પુરા કીયા ઓર જીસ કીસીને અપને માં બાપકી તરફસે હજ કીયા ઉસકે લીયે દો હજ લીખે જાતે હે એક ખુદ ઉસકે અસ્માન દુનિયાપર ઈજલાલ ફરમાકર ઓર જીસ શખ્સને કીસી મય્યતકી તરફસે બદુ ઉસકી વસીયતકે હજ કીયા તો મય્યતકે વાસ્તે એક હજ લીખા જાતા હે ઓર ઉસ શખસકે લીયે જીસને મય્યતકી તરફસે હજ કીયા સત્તર હજ લીખે જાતે હે. ઓર ફરમાયા કે જબ અરફેકે રોજ ઝવાલ કે બઅદકા વકત હોતા હે અલ્લાહ તઆલા આસમીન દુન્યા પર નઝુલે અજલાલ ફરમાકર અપને બન્દુકો નઝર કરતા હે ઓર ઉનસે અપને ફરીશતું પર ફખર કરકે ફરમાતા હે કે અય મેરે ફરીશતો કયા તુમ મેરે બંદુકો નહીં દેખતે દુરકી રાહુંસે પરાગન્દહ બાલગુબાર આલુદહ મેરી તરફ મુતવજજેહે ઓર મેરી રહમત ઓર મગફીરતકે ઉમેદવાર હેં અય મેરે ફરીશતો મેં તુમકો ગવાહ કરતાહું કે મેંને ઉનકી

બદકારીયુંકો નેકીયુંકે તુફેલમેં બખ્શ દીયા ઉનમેંસે બઅઝકી શફાઅત બઅઝકે હકમેં મકબુલ ફરમાઇ ઓર ઉનકી મગફીરત કી અય મેરે બંદો તુમ સબ અયસે હાલમેં રૂખસતહો કે તુમહારે પીછલે ગુન્હા બખશે ગયે અબ ઈસકે બઅદ અઝસરેનો અમલ કરો કયુંકે મેં તુમહારે ગુન્હા સગીરા ઓર કબીરા ઓર પુરાને ઓર નએ સબ મા[illegible]ર ચુકા.

ચોથા બાબ.

આલ ઉસમાનકે કાયમ હોનેકા બયાન ખીદમાત કઅ્બા ઓર મસજીદ હરામકે લીયે ઓર ઈસ બાંરેમેં ઉનકી હીમતું સરફ કરનેકા ઝીકર અવલ યે જાનના ચાહીયે કે ઉન લોગુંકી દવલત કાહેરાકા ખાતમાં ઈમામ મેંહદી અલયહીસ્સલામકી ખીલાફતકે શુરૂ પર હોગા જયસે બઝાહેર હદીસુંસે મફહુમ હોતા હે યઆને જીસવકત નસારા મુલ્ક રૂમકો લે લીંગે ઉસવકત ઉમર ઈમામ મેંહદી (અલ૦)કી ચાલીસ બરસકી હોગી. ઓર મદીનેસે છુપકર મકકેકો તશરીફ લે જાઈંગે શરૂ ઈસ દવલતકા ઉસમાન ગાઝીસે હે યે શખ્સ ગીરોહ તાતારકે તુરકમાં ખ્યાદુસે તરકમનસે એક જંગલ હે જીસમેં તુર્ક—રેહતે હેં ઉનકે ઘર ચમડેકે બયમેં હેં ઓર એક જગેહ પર કયામ નહીં કરતે ઉન લોગુંકો તુર્કમાન કેહતે હે ઓર યે ઉસમાન તુગરલ ઈબ્ને સુલયમાન શાહકા બેટા થા જીસકા નસબ યાફીસમેં નુહ અલયહીસ્સામસે મીલતા હે ગરઝકે ઉસમાન બીલાદ રૂમકા હાકેમ (સને ૬૯૯) હીજરીમેં હુવા ઓર વો ચોથા જદ હે. બેહતરીન ખુલફાએ આલ ઉસમાનકા યઆને સુલતાન સલીમખાન બીન સુલતાન બાયઝીદખાન યલદરમ બીન સુલતાન મુરાદખાન બીન સુલતાન આદરખાન બીન સુલતાન ઉસમાન ઓર ઉસમાનકી ખીલાફતકા ઝમાના સને ૭૦૦ હીજરીમેં હુવા ઉસકે બઅદ ઉસકા બેટા આદરખાન

સુલતાન ગાઝી સને ૭૩૬ હીજરીમેં હાકમ હુવા ફીર એક બરસકે બઅદ સુલતાન મુરાદખાન ફીર ઉસકે બઅદ સને ૮૦૦ હીજરીમેં સુલતાન બાયઝીદ યલદીરમ અમીર તયમુર ગોરગાંકે ગલએકે ઝમાનેમેં ઇસ બાયઝીદકે વકતમેં સલતનતકે ગલએમેં કુછ અંકસાર આયા ઉસકી વજેહ યે હુઈ કે અમીર તયમુરને ઉસસે દરખ્વાસ્તકી કે જીસ શખ્સને હમારી બેઅદબી કી ઉસકો અપને પાससે નીકાલ દો બાયઝીદને ગુસ્સે હોકર અમીરકો જવાબ સખ્ત લીખા ઓર લડાઇમેં જલદી કી ઓર ઉસકે વુઝરા ઓર રફકાને ઉસસે બેવફાઈ કી હત્તાકે ઉસકે બેટેનેભી સાથ ન દીયા ઓર ભાગ ગયા ઈસ અજમાલકી તફસીલ યે હે કે તયમુરકે ઉમરામેંસે દો શખ્સ ઉસસે મુનહરફ હોકર સુલતાન બાયઝીદકે પાસ ગયે ઓર ઉસકે મુકરબ બને અમીર તયમુરને બાયઝીદકો લીખા કે હમારે દોનું મુજરીમુંકો અપને પાસસે નીકાલ દો બાયઝીદ ઇસ ખતકો દેખકર ગઝબનાક હુવા ઓર જવાબમેં સખ્તો સુસ્ત લીખા ઓર જંગકી દરખ્વાસ્તકી અમીર તયમુર અપને વુઝરા ઓર ઉમરાકો કે તયમુર કે હમજદ થે અપને હમરાહ લેકર ના મઅલુમ રાસ્તે સે રૂમકો રવાને હુવા ઓર બાયઝીદ રાહ મશહુર સે બઈરાદે જંગ તયમુર નીકલા વો રાહીમેં થા કે અમીર તયમુર રૂમમેં પહોંચા બાયઝીદ યે ખબર સુનકર હીરાસાં હુવા ઓર રૂમકો ફીરા ઇસકે વુઝરા ઓર ઉમરા ઓર બેટેને પહલુથી કી ગરઝ કે બાયઝીદને શીકસ્ત ખાઈ ચુનાચે યે કીસ્સા તારીખ તયમુર મેં મુફસ્સીલ મરકુમ હે ફીર બાયઝીદકે બઆદ ઉસકા બેટા સુલતાન મોહમ્મદખાન સને ૮૧૬ હીજરીમેં હાકમ હુવા ઇસ સુલતાન કે ઓહદ મેં શાહ ઇસમાઇલ બીન હયદર બીન જુનેદ સફવી અજમમેં ઝાહેર હુવા ઓર રકસકો ફેલાયા સુલતાનને ઇસમાઇલકો શીકસ્ત દેકર કતલ કીયા ઉસ શખ્સ કી જદ્દે અલા સફીઉદીન ફીદવતુલ મશાયખ હઝરત જુનેદ

બગદાદી રહમતુલ્લા અલય હેં મોહમ્મદખાન કે બઅદ મુરાદ આનસાની સને ૮૨૪ હીજરીમેં સુલતાન મોહમ્મદ સને ૮૫૫ હીજરી મેં ફીર બાયઝીદખાન હુવુમ સને ૮૮૬ હીજરી મેં ઉસકી જગેહ પર સલીમખાન સને ૯૧૮ હીજરી મેં ફીર સુલયમાન સને ૯૨૬ હીજરી મેં ફીર સલીમખાન સાની સને ૯૭૪ હીજરી મેં ફીર મુરાદખાન સાલીસ સને ૯૮૨ હીજરી મેં યે સુલતાન હમઅસર કીતાબે અરબીકી મુસન્નીફ ફકીહ કુતબુદીન મકકીકા થા ઉસકે બઆદ સુલતાન અહમદખાન સને ૧૦૧૧ હીજરી મેં ફીર અબદુલ મજીદખાન ફીર મહમદખાન ફીર અબદુલ મજીદખાન જો અબ હમારા સુલતાન હે ઓર વાઝેહ હોકે ઝમાનએ ઉસમાનસે હમારે ઈસ સુલતાનં કે ઓહદ તકકે સને ૧૨૬૬ મેં હાકેમ હુવા હે ઉન લોગુંકી સલતનત ગાલીબ રહી ઓર ગાલીબ હે ઓર સબ બડે બડે બાદશાહ થોડી બહોત ઈસ બારગા હે રોશનકી ઈતાઅત કરતે હેં ઓર વજેહ ઉસકી યેહી હે કે યે લોગ ઉસમકાન રફીઉશાન ઓર શહેર પાક ઓર સાફ યઆની કઆબએ મોઅજ જમાકી ખીદમત મેં હમેતન મસરૂફ હેં ઉનકી ખીદમતકા હાલ યે હે કે બાયઝીદખાનને હરમેન વાલું કે લીયે ચઉદા હઝાર અશરફીયુંકા ખરીતા હરસાલ મે મુકરર કીયા ઓર એક યે કે કઆબેકા ગીલાફ ઓર રૂમી મખમલ ઓર સાત હઝાર અરૂબકા સાલાના હરમેન વાલું ઓર ઉનકે મુજાવરૂ કે લીયે આતા હે ઓર અરૂબ એક ગુનહે જીસમેં હીંદુસ્તાનકે ભારમનકે કરીબ ગલ્લા હોતા હે ઓર એક યે કે ઉસકે કુકહાએ મકકાકે નામ બયાઝુમેં લીખકર ઉનકે લીયે ઓર દુસરૂંકે લીયે હરસાલ દીનાર મુકરર કીયે જો આજ તક જારી હે અલાવહ ઈસકે મસકીન કો હરરોઝ ખાના દેના ઓર ખુદામ કઆબાકા વઝીફા યોમીયા ઓર લશકરૂંકા સાલાના ઓર તોપું ઓર કીલઉ ઓર શીશેઆલાત ઓર ફાનોસું ઓર શમઉ ઓર ઉનકે બાદમુકી અખરાજાત ઈતનેહેં કે કીસી બાદશાહસે એક

સાલકા સરફભી પુરા નહીં હો સકતા યે જાયે કે સાલહાયે બેશુમાર તક ઈસી તરહ સરફ હોતે રહેં ઓર સલીમ ખાનકી સલતનતમેં જો તઆમીર હુઇ વો યે હૈ કે કુક-હાસે ફતવા લેનેકે બઅદ ઉસને હનફી મુસલ્લેપર કબા બનવાયા જીસકીં છત ચાર સીતુનુંપરથી ઓર ઉસમેં ઇમામકે લીયે મહરાબ બનીથી ફીર હાકેમ બંદર જીદેને ઉસકો બદલડાલા ઓર દો દરજેકા મુરબ્બ બનાયા ઉપરકા દરજા તકબીર કેહનેવાલુંકે લીયે ઓર નીચેકા નમાઝયુંકે વાસ્તે ઓર સુલતાન સુલયમાનકે આસારસે ચાર મદારસ સુલયમાનીયા હેં ઉનકો ઉસને ચારૂં મઝહબકે તુલબાકે લીયે બનાયા ઓર ઉનકે લીયે બડે મસારફ મુકરર કીયે ઓર એક ખીદમત ઈન સલાતીનકી યે હે કે હરમકે દરવાઝુ પરસે મટી ઉઠવાકર યમનકી રાહમેં ડાલી કે દસ બરસકી જમ્એથી ઓર નાલેકો સાફ કીયા ઓર એક દફઆ લોગ તીસ બરસ તક મટી ઉઠાનેસે ગાફીલ હુએ તો ઝમીન યહાંતક બુલંદ હુઈ કે દરવાઝેકે ઝીને સીરફ તીન ખુલે રેહ ગયે. ઓર કુલ પંદરહ થે બારહ ખાકકે નીચે છુપ ગયે ઉસી અરસેમેં એક રવસને (૯૮૩) હીજરીમેં આઈ જીસકે સબબસે તમામ ખસ્ર વ ખાશાક ઓર મટી દરવાઝુમેંસે મસજીદ હરામમેં પહોંચી ઓર મતાફ ઉસ્સે ભર ગયા ઓર ખાનએ કઆબાકી દેહલીતક પાની ઓર મટી ચડ ગઇ ઓર યે કેફીયત તમામ દીન ઓર રાત રહી યહાંતકકે નમાઝ ઓર જમાઅતેં સાત વકતુંકી હરમમેં નહોસકી ફીર લોગુંને જલદી કરકે પાનીકી રાહ ખોલી ઓર હરમકો સાફ કીયા ઓર સુલતાન સુલયમાન ખાનકી તઆમી રાતમેંસે યે હે કે ઉસને હરમકે ચારૂં ગુમદુંકી છત બન-વાઇ પહેલે ઇસ છતપર શેહતીર થે જીનકો ઈમતીદાદ ઝમાનેકે બાએસસે કીડે ખા જાતે થે ઉસને યે ગુંબદ સને ૯૦૦ હીજરીમેં બનવાય ઓર ઉસકી કેફીયત યે હે કે અવ્વલ ઉસને જાનીબ શરકી બાબ અલીસે લેકર બાબુસ્સલામ

તક મીસમારકી જબ ઇસ દીવારકી બુન્યાદ ઝાહેર હુઇ તો તુલઝમાનેકે બાએસ ઉસકો મુતખલખલ પાયા ઓર ઉસકી જગેહ નઈ નેવ ઈસતહ કામકે સાથ રખી ફીર યે ફીકરકી કે સંગે મરમર આગસે જલ જાતા હે ઓર સંગ શમસી ચઆની ઝર્દ પત્થર જો બીર શમીસકે કરીબકે પહાડુંસે કે જીદદેકી રાહમે હદ હરમકે પાસ હેં કાટા જાતા હે વો સંગ મરમરસે બેહતર હે ઇસ લીયે ગુમદુંકે નીચે સંગ શમસીકે સીતુન હોને ઝરૂર હે તો અવલ સંગ શમસી સંગ મરમરકે ચાર સીતુન કે બરાબર મોટા રખા ઉસકે બઆદ સંગ મરમરકા ફીર શમસીકા ફીર મરમરકા ઈસી તરહ હરગુંબદકે અતરાફ બનાયે ઓર સપુંકી કજી દુર કી ગરઝકે લોગુંને હરમ મોહતીરમકી જાનીબ શરકીકા બીલકુલ ઓર જાનીબ શીમાલીકો બાબ ઉમરહતક પુરા કીયા થા કે સલીમ ખાનને વાઈ અજલકો લબ્બયક કહા ઓર ઈતમામ ઇમારત તક ઝીન્દા ન રહા ફીર ઉસકે બેટે સુલતાન મુરાદખાનને દોનું જાનીબું ગરબી ઓર જુનુબીકો મઅ કંગરૂં ઓર દરવાઝું ઓર દાખલી ઓર ખારજી ઝીનુંકે બહોત ઉમદા તઆમીરસે તમામ કીયા ઓર ઉસકી ત આમીરકી તારીખેં હેં જીનમેંસે એક કાયે મઝમુન હે કે મસજીદુલ હરામકો મુરાદખાનને નયા બનાયા ઉસકા ગલબા હમેસા રહે ઓર ઉસકી ખીલાફતકા ઝમાના ઝયાદા હુવા ઓર એકકાયે મઝમુનકે મસજીદ હરામ મસાજી દુઆહમેંસે બેહતરહે ઓર એકકાયે મઝમુન હે કે અલ્લાહ તઆલા ઉસકી ઉમર દરાઝ કરે જીસને ઉસકો પુરા કીયા ઓર એકકાયે મઝમુન હે કે સુલતાન મુરાદ બીન સલીમને મસજીદ અતીક મોહતીરમકો બીના કીયા ઉસસે તમામ મુસલમાન ખુશ હુવે ઉનકા રાયત વ નીશાન મુદામ ફતેહમંદ રહે ઉસકી તારીખમેં ફુહુલ મુકદસને કહાકે સુલતાન મુરાદને હરમકો તઆમીર કીયા ઓર મસજીદકે દરવાઝુપર બડે બડે

કીતાબા ઉમદા નસખમેં લીખે હેં જીનકી ઇબારતેં નેહાયત બલાગત ઓર ફસાહત કીહેં ઉનકો હમ અન કરીબ ઇનશા અલ્લાહ તઆલા આખેર કીતાબમેં લીખીગે ઓર ઈસ ઇમારતમેં ઇતના સરફ હુવા કે ઉસકા કુછ હીસાબ નહીં.

સીતુનું કા બયાન.

સંગ મર મરકે સીતુન તીનસો ગ્યારહ હેં હરમકી શરકી જાનીબમેં બાસઠ ઓર શીમાલીમેં અકયાસી ઓર ગરબીમેં ચોસઠ જીનમેંસે છે સંગ સ્વાનકી કે હેં જો એક કીસમ પથ્થરકી હે. ઓર જનુબી જાનીબમેં તેંતીસ હેં ઉનમેંસે ગ્યારહ સ્વાન કે હેં ઓર બાબ ઇબરાહીમકી અફ્રુનીહેં છે ઓર બાકી દુસરી જગહુંમેં ઓર સીતુન શમસીયા એકસો ચાલીસહેં કહીં મુરબઆ કહીં મુસદીસ કહી મુસમીન જહાં જયસા મોકા હુવા ઉનમેંસે દારા બં દોહકી ઝયાદતીહેં યઆની બાબુ ઝયામેં છત્તીસ ઓર બાબ ઇબરાહીમકી અફ્રુનીમેં અઠારાહેં

કુબ્બું ઓર દરવાઝુકા બયાન.

કુબ્બે તમામ હરમમેં એકસો બાવન હેં ઓર ઉનકી શીકલ કઢાઇ કીસી સુરતમુદવ્વર હે ઓર મસજીદમેં છપ્પન મોસલ્લે હેં ઓર કંગુરે એક હઝાર તીનસો અસ્સી પેશતર સીરફ મસજીદકે દરવાઝુંપર ચારસો છયાનુ થે ઓર બડે દરવાઝે હરમ શરીફકે સત્તરહ હેં જીનમેં ઉનતાલીસ મહરાબેં યઆને છોટે દરવાઝે હેં ઓર શરકી જાનીબમેં બડે દરવાઝે ચાર હેં અવ્વલ બાબુ સ્સલામ જો બાબ બની શેબા મશહુરહે ઉસમેં તીન મહરાબે હેં ઓર પહેલેસે ઈસી તરહહેં દુસરા દરવાઝા બાબુલ બની ઓર બાબુ જના એઝ ઓર બાબુલ અબ્બાસ કેહલાતા હે ઉસમેં દોમ હરાબે હેં ઇસ દરવાઝેમેં સીવાય કંગુરૂકે ઓર કુછ તજદીદ નહીં હુઇ તીસરા દરવાઝા બાબ અલી હે ઇસમેં દો મહરાબે હેં ઓર ચોથા દરવાઝા બાબ બની હાશમ

હે બાબ અલી અઝ સરેનો નેહાયત અચ્છી વઝેપર બનાયા ગયા હે ઓર જનુ બીજા નીબમેં બડે દરવાઝે સાત હેં અવ્વલ બાબ બાઝાં ઉસમેં દો મહરાબેં હેં ઉસકી વજહે તસ મીયહ ચેહેકે મકકેકી નહેર બાઝાંકે નામસે મશહુર હે વો ઉસ દરવાઝેકે કરીબ હે ઉસકી ભી તજદીદ હુઇ દુસરા દરવાઝા દો મહરાબુંકા બાબુલ બગલા હે અઝસરેનો બના હે તીસરા દરવાઝા પાંચ મહરાબુંકા બાબુ રસફાહે ઉસકો બાબ બની મખઝુમ કેહતે હેંકે એક મજીલેકા નામ હે યે ઓર ઉસકે કંગુરે નયે બને હેં ચોથા દરવાઝા દો મહરાબુંકા બાબુલ અજયાદ સગીરકે નામસે મશહુર હે ઉસકી તજદીદ હુઈ પાંચવાં દરવાઝા બાબુ રહમા દો મહરાબુકા હે જીસકો બાબુલ મુજાહેદી યહ કેહતે હેં યે ભી નયા બનાહે છઠ્ઠા દરવાઝા દો મહરાબુંકા બાબુલ મદરસા હે જીસકો બાબુલ અજલાં ભી કેહતે હેં યે ભી નયા બનાહે સાતવાં દરવાઝા દો મહરાબુંકા બાબ ઉમહાની દુખતર અબુ તાલેબ હે ઉસકી ભી તજદીદ હુઇ ઓર હરમકી ગરબી જાનીબ મેં બડે તીન હેં અવ્વલ દરવાઝા દો મહરાબકા બાબુલ મુઝવરહ ઓર બાબુલ વીદા કે હલાતા હે ઉસમેં કોઇ ચીઝ નઇ નહીં બની દુસરા દરવાઝા બાબ ઈબરાહીમ બડી મહરાબકા હે ઇસમેંભી તજદીદ નહીં હુઇ તીસરા દરવાઝા બાબુલ ઉમરહ હે જીસકો બાબ બની સેહમ કેહતે હેં યે ભી બદસ્તુરહે ઓર હરમકી શીમાલી જાનીબમેં બડે દરવાઝે પાંચ હેં અવ્વલ એક મહરાબકા જીસકો બાબુ રસુફહ ઓર બાબુલ અતીક બાબ ઉમરોબીન આસ કેહતે હેં ઇસમેં તજદીદ હુઇ દુસરા બાબુલ અજલા ઓર બાબુલ બારતીયહકે અબદુલ બાસ્તકે મદરસેકે પાસ હેં ઇસમેં તજદીદ હુઇ હે તીસરા બાબુલ કતબીયહ એક મહરાબકા દારા વંદોહકી ઝયાદતીકે સાથ ઇસમેં કુછ તજદીદ નહીં હુઇ ચોથા દરવાઝા તીન મહરાબુકા શામકી જાનીબસે પહેલે ઉસમેં દો

મહેરાબથે કાસમ બેગને એક ઓર ખીડકી ખોલીથી ઉસકો ગીરા દીયા ગયા ઓર જયસા થા વયસા બનાયા ગયા પાંચવાં દરવાઝા એક મહેરાબકા મીનાર વુસ્સલામકે પાસ બાબુલ દરીનહ ઓર બાબુલ મદરસા કેહલાતા હૈ કાસમ બેગને મદરસા સુલતાની બનાનેકે વકત યે નયા દરવાઝા બનાયા થા.

મીનારૂંકા બયાન.

હરમ ઓર ઉસકે અતરાફમેં મીનારે બહોતથે એક બાબ ઇબરાહીમપર ઇબાદત ખાનેકી સુરતકા થા ઉસકો મકકેકે હાકેમને ગીરા દીયા કયુંકે ઉસ પરસે ઉસકા ઘર સુઝતા થા ઓર છોટાસા મીનારા બાબુ સ્સફા પરથાકો હે સફા કી પેહચાનકે લીયે મગર ચુંકે તંગ થા ઉસપર લોગ ચઢતે ન થે ઓર એક મીનારા મેલકે પાસ થા વો મીસમાર કીયા ગયા ઓર એક મીનારા મસજીદ રાયેકે પાસ થા જીસમેં માહેર મઝાનકે રોઝા ઇફતાર કરનેકે લીયે અઝાં હોતીથી ઓર શામસે કંદીલ લટકાઈ જાતીથીં સહરકે આખેર વકતપર ઉસકો બુઝા દેતેથે તાકે રોઝદાર ખાનેસે બાઝરહેં ઓર પહાડ ઓર મહલુંકી રાહુપર બહોતસે મીનારે થે જીનપર અઝાં હોતીથી ઓર મોઅઝનુંકા રોઝીના મુકરર થા ઓર એક મીનારા કોહ અબુ કુબેસપર સબદુલ્લા બીન માલીક ખઝાઇકા થા ઓર ઉસકી ચોટીપર ઓર એક મીનારાથા ઓર એક મીનારે પરસે બાબુલ અજયાદ નઝર પડતા થા ઓર એક મીનારા ઉસકે પહલુમેં થા ઓર અબદુલ્લા બીન માલીકકા દુસરા મીનારા થા જહાંસે મકામ મજહઝા નઝર આતા થા ઓર એક મીનારા શોઅબ આમીરમેં થા ઓર એક કોહ તફાહાપર ઓર કોહ અહમરપર ઓર ઇનકે સીવા ઓર ભી થે કે સબ મીલકર પચાસ હોતે થે ઓર જો મીનારે અબ મવજુદ હેં વો સાતહેં અવ્વલ બાબુલ ઉમરહકા મીનારા ઉસકી બુલંદી સરસઠ ગઝ હેં અબુજ આફૂર અબ્બાસીને ઉસકો તઆ-

મીર કીયા ઓર ઉસહે બગ્દાદવાલી મુસલ જોઅદા સફ્હા-નીને સને ૫૫૧ હીજરીમેં ઉસકો બનાયા પેશતર રઈસુલ મુઅઝનીન ઉસમેં અઝાં દેતા થા બાબુસ્સલામકા મીનારા અઝાંકે લીયે મુકરર હુવા યે દુસરા મીનારા હે ઈસકી બુલંદી પેંસઠ ગઝ હે પહેલે ઝમ ઝમકે કુબ્બેમેં રમઝાનકી રાતુંકો સહર ખીલાનેકે લીયે તઝકીર હુવા કરતીથી ફ્રીર યે બાત બાબુસ્સલામકે મીનારેપર હોને લગી યે મીનારા જબ બુસીદહ હુવા તો સુલતાન સલીમખાનને ઉસકો ગીરા કર અઝસરેનો સને ૯૨૧ હીજરીમેં બનાયા ઓર અસલબાની ઉસકા મેહદી મનસુર અબ્બાસી થા તીસરા મીનારા બાબ અલીકા મીનારા હે યેભી સલીમખાનને બનાયા થા ઓર ઉસકા તુલ ચોપન ગઝહે ફ્રીર સુલતાન સુલેમાનખાનને જબવો મુન હદમ હો ગયા સંગ શમસીસે દો બારહ નયા બનાયા ઓર રૂમકે મીનારૂંકી તરહ ઉસમેં દરજે અઅલા વ અસફલ મોરત્તબ કીયે ચોથા મીનારા બાબુલ ખરૂરહ યઆની બાબુલ વીદાઅ કા મીનારા હે ઉસકી બુંદી પચાસ ગઝ હે યે ભી દો દરજુંકા હે ઉસકો મેહદી બીલ્લાહને બનાયા થા ફ્રીર શઅબાનવાલી મુસલને જબકે વો ગીર ગયા સને ૭૭૧ હીજરીમેં દો બારહ તઆમીર કીયા પાંચવાં મીનારા બાબુ ઝયાદકા સરસઠ ગઝ ઉંચા હે ઓર ઉસમેં કદીમસે દો દરજે હેં શાયદ મોતકીદ અબ્બાસીને બનાયા થા છઠ્ઠા મીનારા સુલતાનકા બીતારકા મસઆકી તરફ તીન દરજુકા અસ્સી ગઝ ઊંચા હે સાતવાં મીનારા સુલતાન સુલયમાનખાન કા બાબુ સ્સલામ ઓર બાબુ ઝયાદકે દરમ્યાન હે જીસકી બુઅંદી પેંસઠ ગઝ હે ઉસને ઉસકોસંગ શમસીકી તિલાઈ જાલીયુંએ જાલીદાર બનાયા હે ફ્રાયદહ હમને પેશતર નહેર ઝુબેદહકા હાલ લીખા હે અબયે મઆલુમ કરના ચાહીયે કે મેં નહેરકા રેગુંકે ડંહે જાનેકે સબબસે ઓર બહોત દીનું બારેશકી કીલ્લતસે રૂક જાતી થી ઓર મલુક

અતરાફ઼ ઉસકી તઆમીર કીયા કરતેથે મસલન સને ૫૯૪ હીજરીમેં મુલ્ક કુકપુરીને ઉસકો તઆમીર કીયા ફ઼ીર બાલી અરબબ મુઝફ્ફરદ્દીનને સને ૬૦૦ હીજરીમેં ફીર પચીસ બરસકે બઅદ મુસ્તનસર બીલ્લાહને સને ૬૨૫ હીજરીમેં ફ઼ીર કઈ બાર અબુ સઇદ ખુદા બંદાને સને ૭૨૯ હીજરીમેં ફ઼ીર શરીફ઼ હસન બીન અજલાંને સને ૮૦૦ હીજરીમેં ફ઼ીર બઅદ બંદ હો જાનેકે અબુ નસર જર કસીને ફ઼ીર કાબીતાને ફ઼ીર સલ તનત ઉસ માનીયાકે આગાઝમેં યે નહેર બંદ હુઇ યહાં તકકે સને ૯૩૦ હીજરીમેં અરફેકે રોઝ છોટા મશકીઝા પાનીકા એક અશરફી કો ફરોખ્ત હુવા ઓર પ્યાસકે મારે હાજીયુંકી ઝબાને નીકલ પડી અલ્લાહ તઆલાને અપની રહમતસે ઉનપર મેહ બરસાયા ઉન્હુંને પાની પીકર અલ્લાહ તઆલાકા શુકરે નેઅમત બહોત કુછ કીયા ફ઼ીર સુલતાનને નહેર હનીન ઓર નહેર અર ફાતકી તઆમીરકા હુકમ કીયા યહાં તકકે નહેર હોઝ માહનસે જો યમનકી રાહમેં બાએં જાનીબ હે નીકલ ગઇ ઓર અરફાતમેં સબ્ઝોઝારો વ ગુલઝાર હો ગયે ફ઼ીર સુલયમાનખાનકી સલ તનત મેં યે નહેર બંદ હુઇ ઉસને ઉસકો બહોત અચ્છી તરહ તઆમીર કીયા ઓર ચશમુંસે ઉમદા તોરપર ઉસકી અઆનત કી ફ઼ીર સુલયમાનકે બઅદ ઉસકે બેટે સલીમખાન સાનીને બહોતસી હીકમતું ઓર બડી હીમ્મત ઓર બેતે અદાદ દીનારૂં કે સરફ઼ કરનેસે ઉસકો તઆમીર કીયા અલ્લાહ તઆલા ઈન સબત આમીર કરનેવાલુંકો જઝાએ ખયરદે. આમીન.

બાતમા મુતફ઼ર્રેકાતકે બયાનમેં.

બામ અબ્બાસસે લેકર બાબ અલીતકકા કીતાબા અરબી ઇબારતમેં હે ઈસકા તરજુમા યે હે સબ તઅરીફેં ઉસ અલ્લાહકો સાબીત હેં જીસને દીનકી બુન્યાદકો નબી

રહમતહુસે ઉસત્વાર કીયા ઓર ઉનકે આઓસસે હમકો રાહ દીખાઇ ઓર ઉનકો મઝીદ ફેસ્લ વ કરામત ઓર સઆદત ઉમુરદીનીસે મખસુસ ફરમાયા ઓર આપને હરમ મુકરરમકો તાએફીન ઓર કાસેદીનકી જમાઅતુકા મતાફ ઠયરાયા જો મુમાલીક ઓર બીલાદ દુર દરાઝસે ઈસ મકામ મુત્તબરકાકા કસ્દ કરતે હેં અલ્લાહ રહમત ભેજે ઊનપર ઓર ઉનકે આલ વ અસહાબ સબપર કે નેક ઓર બુઝુર્ગ હેં ઓર અલ્લાહ તઆલાને અપને ઉસ બંદેકો જો શરીઅતકે ઉસત્વાર કરને ઓર ઉસકે અરકાનકે ખાતીર ખ્વાહ મોહકીમ કરનેમેં એઆનત કરતા હે ઓર ઝાદ આખેરતસે અપને લીયે ઝખીરા કરતા હે ખુદાએ તઆલા ઉસકો અપને બંદોકે સરોપર સાયા ગુસતર રખે યઆને સુલતાન બીન સુલતાન સુલતાન મુરાદખાં ખુદાએ તઆલ ઉસકી ખીલાફત બઢાવે ઓર કયામત તક ઉસકી અવલાદમેં યેહી સીલસીલા જારી રખે ઈસ બાતકી તવફીક દે કે મસજીદ હરામકે આર ઓર ઉસકે અહાતેકી તજદીકે કરે યે વો મસજીદ હે જીસમેં મુકીમ ઓર મુસાફીર બરાબર હેં ચુનાચે યે તજદીદ ઊસકી આગાઝ સલતનમેં તમામ હુઇ ઓર ઉસકે હુકમ મોઅઝઝીઝ ઓર મુસજીલસે અંજામકો પહોંચે ખુદાએ તઆલા ઉસકો તજદીદ હરમ બયત ખુદાએ અઝઝવજલકી ખીદમતપર ઓર નીઝહરમ નબવી (સલ૦) કી ખીદમતપર હમેશાં કાયમ દાયમ રખે જો ચીઝ હરમકે અરકાનમેંસે મુતઝલઝીલ ઓર કરીબ ગીરનેકે થી ઉસકો મેઅમારૂંને અઝસરેનો તઆમીર કીયા કદીમ દીવારેં હરમ બયતકી ઊંચી બનાઇ ઓર નેહાયત ઝીનત ઓર બહોત ખુબસુરત દીવારોંકા અહાતા કીયા હાલાંકે ગરદીશ ઝમાનેમેં ઉનકો બોદીદા કર દીયા થા. ઓર છતકે શેહતરૂંકો દીમક ઓર કીડુંને ખા લીયા થા. ઉસને લકડીકી છતકી જગા ગુંબંદ બનવાઈ ઓર ઈસ બડી નેકીસે સબ પીરો જવાં ખુશ હુવે ઓર ઉસીકી રાઓ

રોશન ઓર શરફ઼ ફ઼ાખેરકે કાયલ હુવે ઓર ઇસ આયતકો ઝુબાંપર લાયે (ઇન્નમાં યઅ્મોરો મસા જેદલ્લાહે મન આમના બીલ્લાહે વલયવ મીલ આખેરે) યઆને અલ્લાહકી મસજીદું કો વોહી તઆમીર કરતા હે જો અલ્લાહ તઆલા ઓર આખેરતકે દીનપર ઇમાન લાવે ઓર ઉસકે લીયે અલ્લાહસે બુઝુર્ગી ઓર ઝખીરએ ફ઼ાખેરા માગકર યે દોઆ કી કે ઇલાહી તું ઉસકો તખ્ત સલતનતપર કુલ આફ઼તુંસે અપને હીફ઼ઝમેં મહફુઝ ઓર દાયમ રખ જો કોઇ ઉસકી મુખાલેફ઼તકા ઇરાદ કરે ઉસપરઉસકો ફ઼તેહમંદ કર કે યે સુલતાન મસજીદો ઓર મદરસોંકા ઉસત્વાર કુનીન્દહ ઓર મુનહદીમકા ઉમદા તજદીદ કરનેવાલા હે. ઓર ઉસકે દરવાઝેકો ઉમેદ વારોંકે અમન પાનેકી જગા ઓર ઉસકે આસતાનેકો મોહતાજુંકા કફ઼ીલ ઓર ઝામીન કરકે ઉસકી તરફ઼ લોગ હર રાહ દુરસે આતે હેં ઇલાહી બઝરીએ હુરમત કઆબે કે ઓર સાએલુંકે સ્વાલ પુરે કરનેકે ઓર બતુફ઼ેલ રસુલ મકબુલ (સલ૦) કે ઇસ દોઆકો મકબુલકે લાયક હે મંઝુર કર ઓર ચુંકે ઉસમેં હરમકી બુન્યાદ ખુદાકે ખોફ઼ ઓર ઉસકી રઝામંદી પર મોહકીમકી તો યે ઇમારત અરકાનકે ઉસત્વારમેં જન્નતકે મુશાબા હુઇ ઓર ઉસકા યે અમલ આગાઝ ખીલાફ઼તમેં યઆને અવાઇલ સન (૯૮૪) હીજરીમેં બરઃઅત ઇસતહલાલ સઆદત ઉખરવીકે લીયે હુવા ઓર ઇબ્તીદા ઇસતજદીદકી ઉસકે વાલીદ માજીદકે હુકમસે હુઇ જો ખુદાકી રાહકા ચલનેવાલા ઓર ઉસ દીનકી સઆદત પાનેવાલા થા. જીસકે બાબમેં યે આયત હે યવમા લા યનફ઼ઓ માલુંવ વલાબનુના ઇલ્લામન અતલ્લાહા બેકલબીન સહીમ) યઆની જીસ રોઝકે નફ઼ાઅ ન દેગા માલ ઓર ન અવલાદ બજુઝ ઉસ શખ્સકે કે લાયા અલ્લાહકે પાસ કલ્બ સલીમ યઆને સુલતાન સલીમ બીન સુલતાન સુલયમાન બીન સુલતાન સલીમ બીન સુલતાન બાયઝીદ બીન સુલતાન મુરાદ બીન સુલતાન મહંમદ બીન સુલતાન

યલદીરમ બાયઝીદ બીન સુલતાન મુરાદ બીન સુલતાન આવરખાંન બીન સુલતાન ઉસમાનખાન અલ્લાહ ઉનકો જન્નતકે તખ્તોંપર જગેહ દે. ઓર ઉનકે અવલાદકો મસનદ ખીલાફત પર હંમેશા કાયમ રખે ઓર આગાઝ ઇસ તજદીદકી ચોબીસવીં રબીઉલ અવ્વલ સન ૯૮૦ હીજરીમેં હુઈ ઓર જબ સુલતાન સલીમને અપની અમાનત હયાતકો બાઇમાન ખુદાકે સીપુર્દ કીયા ઓર દાર ફનાએ દુન્યાસે પહેલે અંજામ હોને અપને મકસદકી યાઆની તજદીદ હરમસે પેશતર જન્નતકે ઉન મહેલુંકી તરફ કુચ કીયા જો અલ્લાહ તઆલાને ઉસકે લીયે મોહેયા કીયે થે. ઓર ખુદાએ અઝવજલને તખ્ત ખીલાફત પર ઉસકે ખલ્ફ રશીદ સુલતાન મુરાદકો બીઠાયા ઓર ઉસકી બારગાહકો લોગુંકા મુરજઅ ઓર મલજા બનાયા તો અલ્લાહ તઆલાહીને ઉસપર ઈત્તમામ ઇસ તજદીદકા આસાન ફરમાયા અલ્લાહ ઉસકે નુરસે રાતોં ઓર દીનુકા ચહેરા મુનવ્વર ફરમાવે ઓર કયામ કયામત ઓર સાઅત કયામતક ઉસકે મોહદદે અદલમેં ખલ્કકો રાહત પહોંચાવે ઈન ઇરકામમેં એક તારીખ જો યહાં લીખનેકે કાબીલ હે નેહરીરકી ઉસકા તરજુમા યેહે કે સુલતાન મુરાદ બીન સલીમને મસજીદ હરામકી તજદીદકી જીસસે સબ મુસલમાં ખુશ હુવે અલ્લાહ તઆલા હમેશાં લવા ઓર અલમકે સાથ ફતેહમંદ રખે રૂહુલ કોદુસને ઉસકી તારીખમેં કહા કે તઆમીર કયા સુલતાન મુરાદને હરમકો દુસરા કીતાબા ઝબાન અરબીમેં બાબ જમ્હેપર લીખા હે ઓર જમ્હે એક કબીલેકા નામ હે યે દરવાઝેકોહ સફાકી જાનીબ ઇસિ નામસે મશહુર હે કે ઉસ કીતાબીકા તરજુમાં યેહે બઆદ બીસમીલ્લાહકે લીખા મોહમ્મદ રસુલલ્લાહ અરસીલા બીલહુદાસે અલમુશરકુન તક યઆની મોહમ્મદ (સલ૦) ખુદાકે રસુલ હેં જીસને ઉનકો હીદાયત ઓર દીનહકકે સાથ ભેજાતાકે વો ઉસ સબ દીનુંપર ગાલીબ કરે અગરચે મુશરીક બુરા જાને

ફીર યે આયત લીખી (ઈન્ના અવ્વલા બયતીનસે કાના આમેનનતક યઆની જો અવ્વલ ઘર લોગું કે લીયે બનાયા ગયા વો મકકેમેં હે બાબરકત ઓર હીદાયત હે મુસલમાનોં કે લીયે ઊસમેં નીશાનીયાં ઝાહેર હેં ઓર મકામ ઈબરાહીમ (અલ૦) હે જો કોઈ ઉસમે દાખીલ હુવા મામુન હુવા ઓર યે આયત લીખી (વલ્લાહો અલન્નાસેસે સબીલનતક) યાને અલ્લાહકે વાસ્તે લોગુંપર કઅબેકા કસ્દ કરના ફર્ઝ હય, જો શખ્સ કુદરત રખે ઉસ્કી રાહકી યાને તોશા ઓર સવારી ઓર રાહકા હોના. તીસરા કીતાબા મતાફકી શરકી જાનીબ હય ઉસમેં બાદ બીસ્મીલ્લાહકે, અવ્વલ યે આયત લીખી હય. ઈન્ના અવ્વલા બયતીનસે કાના આમેના તક બઅદ ઉસકે એક ઓર ઈબારત હે જીસકા તરજુમા યે હે મતાફકા ફર્શ સંગીન બનાને પથ્થરુંકો તાયફેકીનકે પાઉં તલે હમવાર કરને ઓર બાબ શરીફ ઓર મીઝાબ રહેમત કે આરાસ્તા કરનેસે તકર્રુબ ઈલલ્લાહ કીયા ખલીફએ ખુદાને મોઅઝઝમ સુલતાને રૂમ વ અજમ કે ખુદાએ તઆલાને ઉસકો ખીદમત રૂકન મકાનકે લીયે મખસુસ ફરમાયા યઆની ખલીફા બીન સુલતાન મુઝફ્ફર મુઝફ્ફર અબુલ ફુતુહાત સુલયમાનખાંને અલ્લાહ ઉસકે આમાલ નેક કુબુલ ફરમાવે ઓર ઊસકો ઉન મદારીજપર પહોંચાવે જો ઊસકો સઆદત ઈકબાલતક લે જાવેં ઓર જબ તજદીદ તમામ હુઈ તો તાઓર તહનીયતને તારીખકી બોલી બોલી કે બનાયા અલ્લાહને કીબ્લા હમારા ચોથા કીતાબા હોઝ જીબરીલમેં મુલતઝીમકે દાહને જાનીબ હે ઉસકી ઇબારત અરબીકા તરજુમા યે હે કે બઅદ બીસમીલ્લાહકે ઈસ મતાફ શરીફકી ઈમારતકા હુકમ હમારે સરદાર ઓર હમારે આકા વ પેશવાને દીયા જીસકે હુકમકી ઈતાઅત તમામ ઉમ્મતુંપર ફર્ઝ હે યઆને અબુ જઆફર મનસુર મુસતનસર બીલ્લાહ અમીરૂલ મુઅમીનીનને જીસકો ખુદાકી જાનીબસે

તાકિ હે અલ્લાહ ઉસકો ઊસકી ઉમેદું પર પહોંચાવે ઓર ઉસકે અઅમાલુંકો નેકીયુંસે ઝીનત દે. યે હુકમ સન ૬૩૦ હીજરીકે મહીનુમે હુવા ઓર સલ્લલ્લાહો અલયહે સૈયદેના મોહમ્મદીન વ આલેહી પાંચવાં કીતાબા ઇસ હોજકે રાહને પહલુપર સંગમરમર પર યું લીખા હે કે બઅદ બીસ-મીલ્લાહ કે આયત હે ઇન્નમા યામોરો મસાજેદલ્લાહેસે અંઇયકુનુ મીનલ મોહતદીન તક યઆની અલ્લાહકી મસા-જીદકો વોહી તઆમીર કરતા હે જો અલ્લાહ તઆલા આખેરતકે દીનપર ઇમાન લાવે ઓર નમાઝકો કાયમ કરે ઓર ઝકાતકો અદા કરે ઓર સીવા ખુદાકે ઓર કીસીસે ન ડરે ઓર કરીબ હે કે યેહી લોગ હીદાયત પાને વાલે હોં ફીર યે લીખા હે કે બયતુલાહ શરીફકી છત ઓર દીવારું ઓર મીઝાબ રહમતકી ઇમારતકા હુકમ કીયા ઉસ શખ્સને કે અપને પરવરદીગારકી રહમતકા મોહતાજ ઓર બહરોબર ઓર રૂમ ઓર અરાકીનકા બાદશાહ હે યઆને સુલતાન અહમદખાંને માહ મોહર્રમ સન ૧૦૨૧ હીજરીમેં

તતમહ ઉનચીઝુંકે બયાનમેં જો હરમસે મોતઅલ્લીક હેં કંગુરૂકા બયાન.

મસજીદ હરામકે સબ કંગુરે એક હઝાર તીનસો બાવન હેં ઉનમેંસે એકસો તરેપન સંગ મર મરકે ઓર બાકી સંગ શમસીકેહેં બાએં તફસીલકે હરમકે મશરકી જાનીબમેં એકસો તેંતીસ કંગુરે એક બડા સંગ મર મરકા ઓર બાકી સંગ શમ સીકેહેં ઓર હરમકી શીમાલી જાનીબમેં તીનસો ઇકતાલીસ હેં સાત સંગ મર મરકે જીનમેંસે તીન બડે હેં ઓર બાકી સંગ શમસીકે ઓર ગરબી જાનીબમેં દોસો ચારહેં પછત્તરસંગ મર મરકે જીન-મેંસે એક બડા હે ઓર બાકી સંગ શમસીકે ઓર જનુબી જાનીબમેં તીનસો તેંતીસ હેં સત્તર સંગ મર મરકે જીન-મેંસે તીન બડે હેં ઓર દોસો પેંસઠ સંગ શમસીકે હેં

ઓર બાબુલ નદ વહકી ઝયાદતીમેં એકસો એકાનુ યે સબકે સબ સંગ શમ સીકેહેં ઓર બાબ ઈબ્રાહીમકે ઝયાદતીમેં એકસો છેતાલીસ ઓર યે બીલકુલ સંગ શમ-સીકે હેં

પયમાયશ મસજીદ હરામકા બયાન.

અલામએ કેહસ્તાનીને લીખા હે કે તમામ મસજીદ હરામ એક લાખ બીસ હઝાર ગઝ હે લેકીન હકીકી પય-માયશ વોહે જો અલામએ ફારસીને અપની તારીખ સગીર મુસમ્મા તહસીલુલ મરા મહમેં લીખી હે વો કેહતેહેં કે મેંને મસજીદ હરામકો લોહે કે ગઝસે પયમાયશ કીયા ઉસકા તુલ ગરબી દીવારસે લેકર ઉસકે મુકાબીલ શરકી દીવાર તક તીનસો છપ્પન ગઝ ઓર આઠવાં હીસ્સા ગઝકા હુવા ઓર હાથકે ગઝસે ચારસો સાત ઈસસે મઆલુમ હોતા હે કે લોહેકા ગઝ હાથકે ગઝસે બડા હોગા ઓર મેંને ઉસકા અરઝ શામી દીવારસે લેકર યમાની દીવારતક નાથા લોહેકે ગઝસે દોસો છાસઠ ગઝ ઓર હાથકે ગઝસે તીનસો ચાર ગઝ હુવા ઈનતેહા ઓર જીસ તરહ ફાર-સીને ઝીક્ર કીયા હે ઉસ તરીકસે અગર સીરફ્ખાનએ કઆ બાકી પય માયશકી જાવે ઓર ઉસકે તુલકો અર્ઝમેં ઝરબ દીયા જાવે તો લોહેકે ગઝસે ઉસકી પયમાયશ ૬૨૨ ગઝ ઓર હાથકે ગઝસે ૭૧૧ ગઝ હોગી વલ્લાહ આલમ

મુતાફ્કા બયાન.

મુલ્લાં અલી કારીને શરાહ મીનસક મુત વસ્તામેં લીખા હે કે મુતાફસે મુરાદવો જગહ હે જો તવાફ્કે લીયે મુકરર હે ઓર ઝમાનએ રસુલે ખુદા (સલ.) મેં મસ-જીદ હરામ ઇસી કદરથી ઓર મોલાના કુતબુદીન મકકીને તારીખ મકકેમેં લીખા હે કે મુતાફ્ મુતલક ઇસક દર હે કે જીસમેં ઉસ વકત સંગ સુંવાનકે પથરૂકો તરાશ કર ફર્શ કીયા હે યે મુતાફકા દાયરા મુલતાન સલીમખાન

બીન સુલતાન સલીમખાનવાલી રૂમકે હુકમસે સંન (૯૬૧ હીજરીમેં બના થા ઓર રાકેમ રીસાલએ ઝખીર તુદ દારેનને મુકામ મુતાફકા અર્ઝ વ તુલ શરઈ ગઝ ચોબીસ અંગુશ્તીસે પયમાયશ કીયા થા યે મુતાફ દાયરેકે તરહકે ન મુરબ્બએકી સુરત.

યઆની ઇસકે ચારૂં તરફ સીધે ખત નહીં બલ્કે મુદવ્વીર હે ઓર ઉસકા દોરા ભી સબ તરફસે બરાબર નહીં લેકીન હાકેમ મઝકુરને ખાનએ કઆબેકે બીચકે નુકતેસે મુતાફકે મોહીત તક સબ તરફસે નાપા તો કઆબએ મોઅઝ ઝમાકે વસ્તસે હતીમકે બાહેર તક જાનીબે શીમાલ પચીસ ગઝ એક બાલીશ્તદો અંગુશ્ત હુઇ ઓર મગરીબકે જાનીબ ચોબીસ ગઝદો અંગુશ્ત કમ ઓર જુનુબકી તરફ ઈકિકીસ ગઝ આઠ અંગુશ્ત ઓર મશરીકકી તરફ વસ્ત કઆબેસે કદીમ બાબુ સસ્લામકી ઇનતે હાતક ચંવાલીસ ગઝ ઈસ પયમાયશમેં વસ્ત કઆબેસે સબ તરફુંમેં મોહીતકા ઇનતેહા મુકાબીલ જાનીબમેં લીયા ગયા હે કોનુંકા હીસાબ નહીં કીયા ગયા ન કઆબા મોઅઝ ઝમાકી બાહેર કી દીવારસે જામે ઉર રમુઝમેં લીખા હે કે મસજીદ હરામ મકકેકે વસ્તમેં હે ઉસકી મસાહત ચ્યારાસો બીસ ગઝ હે ઓર દરવાઝકી મહેરાબેં ચાલીસ હેં ઓર સીતુન ચારસો બીસ ઓર સબ સંગ મર મરકે હેં ઉસકે દરવાઝે પંદરા હેં ઇનતેહા તો શાયદ કીસી ઝમાને યેહી સુરત હોગી જયસી ઉસને લીખી હે.

બલંદી કઆબેકા બયાન.

ખાને કઆબેકી બલંદી ઇન દોનુમેં આસમાનકી જાનીબ સવા અઠારા ગઝ શરઈ ચોબીસ અંગુશ્તી ગઝસેહે ઓર અંગુશ્તકા વસ્ત મોઅત્ત બર હે ન જડ ન નોક યે અંગુશ્ત બે કામો કાસ છે જવકી મોઅત્તબર હે ઓર જથકો ઉગલીપર પહલુસે રખના ચાહીયે ન ખડા.

તુલકા બયાન.

બચ તુલ્લાકા તુલ શરકન ગરબન હુજરે અસવદસે લેકર રૂકન ઇરાકી તકકે શરકી દીવારકે કોનેહેં પચીસ ગઝ ઓર છે અંગુશ્ત ઓર રૂકન યમાનીસે રૂકન શામી-તકકે ગરબી દીવારકે કોનેહેં ચોબીસ ગઝ ઓર એક બાલીશ્ત.

અરઝકા બયાન.

યાને કઆબેકા અરઝ જુનુબન શીમાલન રૂકન યમા-નીસે હુજરે અસવદ તકકે જુનુબી દીવારકે કોનેહેં.

ઇક્કી સગઝ ઔર એક બાલીશ્તહે ઔર રૂકન શામીસે રૂકન ઇરાકી તક, કે, દીવાર શીમાલીકે કોનેહે. બાઇસ ગઝ હે. ઔર દીવારખાનએ કાબાકા અરઝ, યાને આસાર દો ગઝ હે. ઔર બેતુલ્લા શરીફકી દો છતે હે એકકે ઊપર દુસરી ઔર દોનું મીલી હુઇ નહી. ઔર છતુંકા તુલ એક તરફસે ઇક્કીસ ગઝ કદરે ઝયાદા, ઔર દુસરી તરફસે બીસ ગઝ કુછ ઝયાદા હે. ઔર દોનું છતુંકા અરઝ એક તરફસે અઠારા ગઝ દુસરી તરફસે સતરા ગઝ હે. ઔર કાબેશરીફકા, દરવાઝા શરકકી દીવારમેં હે. ઉસ્કા તુલ, છે ગઝ દસ અંગુશ્ત હે. ઔર અરઝ ચાર ગઝ, ઔર કીવાડુંકે તખ્તે સાલકે હેં. જીનપર ચાંદીકે પત્તર ન કરઇ મેંખુસે જડેહેં. ઔર ઝમીનસે, દેહ લીઝકી બલન્દી ચાર ગઝ ઓર આઠવાં હીસ્સા ગઝકા હે. ઔર કાબેકા પરનાલા—જીસ્કો મીઝાબે રેહમત કેહતે હેં. દીવાર શીમાલીમેં રૂકન ઇરાકી ઔર રૂકન શામીકે દર-મીયાન હે. ઔર હઝરત ઇસ્માઇલ (અલ૦) કી કબર ઇસી મીઝાબ રેહમતકે નીચે હે. ઔર જો કોના કાબે શરીફકા, ઉસ્કી દીવાર શરકી ઔર દીવાર જુનુબીકે મીલ-નેસે પેદા હુવા હે. ઉસકોનેમેં હુનેર અસવદ મનસુબ હે.

ઔર હુજરે અસવદ, ઝમીનસે અઢાઇ ગઝ ઔર
ટ્ટા હીસ્સા ગઝસે, કુચ ઝયાદા બલન્દ હે. ઔર જીસ
દર હુજરે અસવદ, ખુલા હુવા હે. ઉસ્કા અરઝ વ તુલ
એક બાલીશ્ત ઔર ચાર અંગુશ્ત હે કે ઉંગલીયાં મીલી
ઈ હેં.

મુસ્તજારકે તુલ, ઓર હદકા બયાન.

યે મકામ રૂકન યમાની ઔર ખાનએ કાબાકે
રવાઝે ગરબીકે દરમીયાન હે, જો દરવાઝા ઇસ ઝમાનેમેં
ંદહે ઉસ્કી વજે તસ્મીયા યે હે. કે લોગ વહાં ખડે હોકર
અબેકી દીવારપે હાથ રખકે દુઆ કરતે હે. ઔર મગ
રત ચાહતે હે. ઇસ્લીએ ઇસ, મકામકો મુસ્તીજાર મીનઝ
નુબ કહા ગયા. યે મકામ રૂકન યમાનીસે દરવાઝે ગરબી
ક, ચાર ગઝ પાંચ અંગુશ્ત હે. ઔર યે ગરબી દર-
ઝા જો બંધ હે. ઉસ્કા તુલ પાંચ ગઝસે કુચ ઝયાદા
ૌર અરઝતીન ગઝહે.

હતીમકા બયાન.

હતીમકા નામ પહેલે હુજર થા. બકસર હાએ હુત્તી.
સુકને જીમ વરાએ મેહ મીલા, અબ ઉસ્કો હતીમ,
કહતે હે. યે મકામ, કાઅબે શરીફકે શીમાલી જાનીબ
ઝાબ, રેહમતકે નીચે. આધે દાયરેકી સુરત મુદવ્વર હે.
ર ઉસકો હુજરા ઈસલીયે કેહતે હેં કે કઆબેસે અલાહેદા
કયું કે હજરકે મઆની પહેલુકે હેં ઓર યે કઆબેકે
હલુમેં હે ઓર ઉસકી હદ રૂકન શામી તક હે હતીમકી
મીનમેં ફર્શ સંગ મર મર ઓર સંગ સીયાહ ઓર
ર્બ ઓર ઝર્દ ઓર સબ્ઝકા હે ઓર ઉસ મકામસેકે
માબે મુશરફાકે પરનાલેકે નીચે હે ઈસકે મુકાબીલકી
વાર હતીમ તક પોને ગ્યારા ગઝ હે ઈસ સારે હતીમ

મેંસે સાત ગઝ યા સાડે છે ગઝ ખાનએ કઆબેકી ઝમીન હે ઓર બાકી ઝમીન હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦) કી બકરીયુંકી જગહથી ઉસકો હજરમેં દાખીલ કીયા ગયા ઓર ઇસ હતીમકે દો રાસ્તે હેં એક રૂકન શામીકે પાસ દુસરા રૂકન ઈરાકીકે પાસ ઓર દોનું રાહોંકે દરમ્યાન બીસ ગઝકા ફાસલા હે ઓર હતીમકે અંદર જાનીબકા મોહીત અઠ્ઠાઇસ ગઝ હે ઓર બાહેરકી તરફસે સવા ચાલીસ ગઝ.

હફરા યાને ગઢેકા બયાન

યે ગઢા એક છોટાસા હૌઝ ખાનએ કઆબેકી દીવાર શરકીસે મીલા હુવા આસતાને કઆબેકે પાસ હે ઈન દોનુંમેં ઇસકો મકામ જીબરઇલ (અલ૦) કેહતે હેં ઓર બઅઝ કેહતે હેં કે વો ગઢા હે હઝરત ઈબરાહીમ (અલ૦) કઆબેકી તઆમીરકે વકત ઈસિમેં ગારા બનાતેથે ઈસ વાસ્તે મકકેવાલે ઇસ ગઢેકો મોઅજીના કેહતે થે ઉસકા તુલ સાત બાલીશ્ત ઓર સાત અંગુશ્ત હે ઉસકા અરઝ પાચ બાલીશ્ત તીન અંગુશ્ત હે ઓર શેખ મોહીયુદીન તબરી વગયરાને લીખા હે કે યે ગઢાવો મકામ હે જહાં હઝરત જીબરઇલ (અલ૦) ને આં હઝરત (સલ૦) કે સાથ નમાઝ પઢી ઓર પંજગાના નમાઝકે અવકાત મોઇયન કીયે જબકે અલ્લાહ તઆલાને ઇસ ઉમ્મત મરહુમાપર નમાઝ ફર્ઝકી વલ્લાહ આલમ બીસ સવાબ.

મતાફકી હુદુદકા બયાન.

મુતાફકી હદેં હતીમકી તરફ હતીમકી દીવારસે પચીસ ગઝ એક બાલીશ્ત દો અંગુશ્ત હેં ઓર ગરબી જાનીબમેં યઆને પુરત કઆબેકે તરફ ગીલાફ કઆબેસે લેકર પેંતીસ ગઝ હે. ઓર જુનુબકી તરફ ગીલાફસે ઇકકીસ ગઝ આઠ અંગુશ્ત ઓર દરવાઝે કઆબેકે તરફસે

હદ મુતાફ તક તરેપન ગઝ ઓર કદીમ બાબુસ્સલામકી હદ તક ચુંમ્માલીસ ગઝ ઓર મુતાફકી લંબાઈ હદ શીમાલસે જુનુબ તક અઠ્ઠાનુ ગઝ ઓર દો બાલીશ્ત સાત અંગુશ્ત યા કુછ ઝયાદા હે.

ઝમીન મુતાફકે અરઝકા બયાન.

મુતાફ જો કઆબેકે ગીર્દ હે ઓર જીસમેં સુફેદ પથ્થરકા ફર્શ હે ઉસકા અરઝ કઆબેકે દરવાઝેસેં મશરીકકી તરફ મકામ ઇબરાહીમ તક યઆની ગીલાફસે મકામ તક છાસઠ કદમ હે ઓર સીમાલકી તરફ કીનારએ મુતાફસે મુકાબીલ કી દીવાર હતીમતક અડતી સકદમ છે અંગુસ્ત ઓર મગરીબકી તરફ મુતાફકે કનારેસે ગીલાફ કઆબેતક એકયાવન કદમ છે અંગુસ્ત કમ હે યે તરફ ઓર તરફુંસેં ઝયાદા હે ઓર જુનુમકી તરફ મુતાફકે કનારેસે ગીલાફ કઆબેતક જહાં હુજરે અસવદ હેં સેંતાલીસ કદમ.

મુતાફકે સીતુનુંકા બયાન.

દાયરે મુતાફકે સીતુન જો કંદીલુંકે લટકાનેકો ખડે હેં કુલ તેંતીસ હેં ઉનમેસેં એકતીસ હફ્તજોશ યઆને સાત ધાતું કે હે કે ઉનકો બઅઝ પચરસ કેહતે હેં ઓર દો સીતુન સુફેદ સંગ મરમકે દોનોકોનુપર હેં ઓર હર દો સીતુનકે દરમ્યાનમેં શીશેકે સાત કંદીલે લટકતી રેહતી હેં જો રાતકો સબરોશન હોતી હેં યે કંદીલે મુતાફકે ગીર્દ દોસોચોબીસ હેં ઓર તમામ હરમકી કંદીલેં એક હઝાર હેં.

તંબીયહ.

હરમ મોહતરમ વ કઆબએ મોઅઝઝમા ચારૂં તરફસેં કુછ ફીરે હુવે હેં ચુનાચે રૂકન હુજરે અસવદ દોનું મશરીકકે દરમ્યાન યઆને ગરમી ઓર શરકી કે મસજીદકે બીચમેં વાકે હે ઓર કુતુબ સીતારા રૂકન ઇરાકીકે બરાબર

મઆલુમ હોતા હે. બાકી કોનેકો ઈસીપર કયાસ કર લેના ચાહીએ.

મુસલ્લુંકા બયાન

મસજીદ હરામમેં અવ્વલ હનફી મુસલ્લાહેકે એક મકાન દો મંઝીલા તીન દરકા ઈમારત અઝીમુશાનસે શીમાલકી જાનીબ મુતાફકે સીતુનુસે બાહેર હે ઈસ મુસલ્લેસે હતીમ કી દીવારતક અડતાલી સગઝ હે દુસરા શાફઈ મુસલ્લા હે જો ચાહ ઝમઝમ કે પાસ હે ઓર કઆબે શરીફકી દીવારસે ચાલીસ ગઝ કે ફાસલે પર હે ઈસ તરફ મુતાફકા કોઈ સીતુન નહીં ઓર મુતાફકે સીતુનુંકી હદસે યે મુસલ્લાભી બહાર હે ઈમારત ચાહ ઝમઝમ ઓર સંગમરમરકે બડે મીમ્બર કે દરમ્યાન વાકે હે ઊસપર મકાન એક દરહ મકામ ઈબરાહીમકે પાસ મશરીક કી તરફ બના હુવા હે તીસરા મુસલ્લા હંબલી હેં જીસપર એક મકાન એક દરહ છોટાસા હુજરે અસવદકે મુકાબીલ મુતાફકે સીતુનસે બાહર મશરીકકી જાનીબ બના હુવા હે મુસલ્લેકે કનારેસે હુજરે અસવદકી નીચેકી દીવારતક સેંતાલીસ ગઝકા ફાસલા હે ચહારૂમ મુસલ્લા માલીકી હે જીસપર એક દરહ મકાન ગરબકી જાનીબમેં મુતાફકે સીતુનુંસે બાહેર બના હુવા હે ઓર મુસલ્લેકે કનારેસે ગીલાફ કઆબેતક પેંસઠ ગઝ હે.

મકામ ઈબરાહીમકા બયાન.

શેખ અઝીઝુદીનસે મનકુલ હે કે વોહ સને ૭૫૩ હીજરીમેં કઆબેકે મુજાવીર થે. ઊસવકત ઉન્હુંને ઉસ પત્થરકી જીસકો મકામ ઈબરાહીમ કહે તે હે પયમાયસકી ઓર મઆલુમ હુવા કે વોહ પત્થર ઝમીનસે એક ઓર આઠવાં હીસ્સા ગઝકા બલંદ હે. ઓર ઉસકે ઉપરકી સતેહ મુરબ્બઅ હે હર તરફસે પાવગઝ ઓર ઉસપર દોનું

કદમુકા નીશાન હે ઓર કદમું કી જગેકે ગર્દ પત્ર લગે હુવે હેં ઓર કદમું કી ઘેરાઈ ચાંદીકે પત્તરું સે આધ અગુરતકમ રઝકી થાઈ હે યઆને સાડેસાત અંગુર ઓર ઉસ જગેહકે ચારું તરફ એક સંદુક ઝમીનમે મઝ બુત ગાઢા હે ઓર ઉસપર અતલસ સીયાહ ઝરદોઝીક ગીલાફ પડા હે ઓર ઉસપર એક છોટાસા ગુંબંદ લકડીક ચાર સીતુનું પર ખડા હે જીસકો અંદરસે સોને ઓ લાજુર્દ વગયરાસે બીલકુલ મુનકશ ઓર નેહાયત ઝેબ ઓ ઝીનતસે આરાસ્તા કીયા હે ઓર ગુંબદકે ઉપર શીશે તખતુંકો સોનેકી મેખું સે વસલ કીયા ઓર સંદુક કે ચારુ તરફ ચાર જાલીદાર ટટીયાં હફત દહાતકી ઉન ચા સીતુનુંસે વસલકી હેં ઓર ઉસ ગુંબદકે પીછે એક મકા પત્થરકે સીતુનું પર બનાયા હે જીસકા નામ અયવા હલફ હેં ઇસી જગેહ તવાફકા દુગાના પઢા જાતા હે ઇસ જગેહકા તુલ ઓર અરઝ પાંચ ગઝહે ઓર ઉ સંદુકસે જીસમેં મકામ ઇબરાહીમ હે ગીલાફ કઆબેત ઇકકીસઝઝ હે દો ગીરેહ કમ

મીમ્બરકા બયાન.

જુમ્મેએકે ખુતબેકા મીમ્બર રૂકન ઇરાકીકે મુકાબીલ સંગમરમર સુફેદકી ઇમારત અઝીમુશશાનસે તેરાઝીનેકા હય ઓર ઉસપર એક ગુંબદ ગાજરકી શીકલકા તલાઈ મુલમ્મઅરે બના હુવા હે.

ચાહ ઝમઝમકા બયાન.

અમક ઉસ કુવેંકા સરસઠ ગઝ હે ઓર દીવાર કઆબેસે ચાહ ઝગઝમતક તેંતીસ ગઝ હે ઓર મકામ ઇબરાહીમ ઓર ચાહ ઝમઝમકે દરમ્યાન ઈકકીસ ગઝકા ફાસલા હે ઓર ઉસ મકાનકે પીછે જીસમેં ચાહે ઝમઝમ હે એક ગુંબદ હે જીસકો કુબતુલ ફરાશીન કેહતે હેં ઇસ લીયેકે ફરાશ શમ્એ ઓર સમ્એદાન ઓર બીછોને ઓર ફરાન

મજીદ ઓર હાજતકી ચીજેં મસજીદ હરામકી સબ ઉસમેં રખતે હેં ઓર ઉસ કુબેકે પીછે એક દુસરા ગુંબદ હેં ઓર જીસ મકાનમેં શાફઈ મુસલ્લા હે ઉસકે પીછેકા દરવાઝા બાબુસ્સલામ હે ઓર એક ઝીના ચોબીગ્યાર ડંડેકા ખાનએ કઆબેકે દાખલે કે લીયે મકાન ઝમઝમકે પાસ રેહતા હે જીસકો વાલી મદરાસને ભેજા થા.

સીતુનુંકી તેઅદાદ ઓર દોરકી તફસીલ.

સીવા ઉન સીતુનુંકે જો બાબુસ્સલામ ઓર બાબુ ઝયાદહકી અફઝુનીમેં હેં સબ સીતુન મસજીદ હરામકે ગીર્દ ચારૂં તરફ ૬૮૪ હેં હર તરફ સીતુનુંકી તીન કીતારેં હેં કીસી તરફ પુરી ઓર કીસી તરફ કમો બેશ મસલન કોહે સફાકી તરફ તીન કીતારસે કુછ કમ હેં ઓર બાબ ઈબરાહીમ ઓર બાબુઝયાદકી તરફ તીન કીતારસે પંચાસી સીતુન ઝયાદા હેં

મીનારૂંકી તફસીલ.

મસજીદ હરામકે મીનારે ચાર ચારૂં કોનુંપર હેં ઓર તીન કોનુંકે સીવા

મુસાહતકી તફસીલ.

ઝુબેર ખજન્દીને કહા હે કે મસજીદ હરામકી પચ-માયશ એક લાખ બીસહઝાર ગઝ હે લેકીન તુલ મસજીદ હરામ હાથકે ગઝસે અલામ એ ફારસોકે ઝમાનેમેં બાબુસ્સાલામસે કે દીવાર શરકી મસજીદકા કોના હે બાબ ઉમરહતકકે ગરબી દીવારકા કોના હે ચારસોસાત ગઝ હે ઓર અરઝ મસજીદકા બાબ બની મખઝુમસે જો બાબુલ સફાકે નામસે મશહુર હે ઓર જહાંસે મસજીદકી જુનુબી દીવાર હે શીમાલી દીવાર અસલીતક બાબુલ નદવહકી તરફ તીનસો ચાર ગઝ હે.

તમ્મત તુમામ શુદ.

તવારીખે ઇસલામ સીરીઝ.

ફુતુહુલ ઇસલામ.

(ઉરદુ ઝબાન અને ગુજરાતી હરફમાં.)

આજ સુધી ગુજરાતીમાં આવું એકે પુસ્તક બહાર પાડવામાં આવ્યું નથી. જેમાં શામ, મિસર, એરાક અને ઇરાનની ફતેહો તથા ચાલેલી લડાઇઓનું ખુલાસાવાર વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. અરબ બહાદુરોની અનુપમ શુરવિરતા, સહાબાએ કિરામ રદી૦ ની જાંફેશાની, ઇસલામનો પ્રસાર, ખુલફાએ રાશેદીનની સાદાઇ અને ઇસલામના સાચા પયરવોનું વર્ણન આ પુસ્તકમાં કરવામાં આવેલું છે. આ પુસ્તકના દસ ભાગ કરવામાં આવ્યા છે. જેમાંથી નવ ભાગ બહાર પડી ચુકયા છે. તેમાં પ્રગટ થએલી બાબતોની વીગત નીચે મુજબ છે.

ફુતુહુલ ઇસલામ હિસ્સા. ૧.

૧, જંગે બદર, ૨, જંગે ઓહોદ, ૩, જંગે ખનદક, ૪, જંગે અયબર, ૫, ફતેહ મક્કા, ૬, જંગે તબુક, ૭, જંગે તબુકકા, દુસરા-દીન૦ ૮ ઇસલામકા દુસરા લશકર, ૯, ફિલીસ્તીનકા પહેલા માઅરિકા, ૧૦, જંગે બસરા, ૧૧, જંગે દમિશ્ક, ૧૨, મુહાસિરે દમિશ્ક. ૧૩, અરબ ઓરતોંકી શુજાઅત.

ફુતુહુલ ઇસલામ હિસ્સા. ૨.

૧, જંગે અજનાદીન, ૨, જંગે અજનાદીનકા દુસરાદિન, ૩, ફતેહ દમિશ્ક, ૪. હઝરત અબાબકર સિદદિક ખલીફએ અવ્વલ રદી૦ કી વફાત, ૫, હઝરત અબા બકર સિદદીક રદી૦ કી સીરત, ૬, હઝરત અબા બકર સિદદીક રદી૦ કી ફઝીલત, ૭, ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ કી માઅઝુલી, ૮, ફતહે અબિલ કુદસ, ૯, એહલે કનસરીનકા ફરેબ, ૧૦, જંગે કનસરીન ૧૧, ફતેહ બઅલબક, ૧૨, ફતેહ હુમ્સ, ૧૩, મયદાને યરમુક યા વકુસા.

ફુતુહુલ ઇસલામ હિસ્સા. ૩.

૧, રૂમી લશકર, ૨, જંગે યરમુકકા પહેલા દિન, ૩, માહાનકા ફરેબ, ૪, જંગે યરમુકકા દુસરા દિન, ૫, જંગે યરમુકકા તીસરા દિન, ૬, જંગે યરમુકકા ચોથા દિન, ૭, જંગે યરમુકકા પાંચવા દિન. ૮, બયતુલ મુકદદસકી ફતેહ, ૯, જંગે હલબ, ૧૦, હલબકા મુહાસિરા-

જાહેર ખબર.

નોવેલ જોશ જવાની—યેહ વોહ કાબીલે દીદ નોવેલ હય, કે જીસમેં ઓરતોંકો અંગ્રેજી પઢાકર બે પરદા કરનેસે કયા બુરે નતીજે ઝુહુરમેં આતે હંય, વોહ એક દીલચસ્પ પેરાએમેં દરજ હંય ઉર્દુ જબાન ઓર ગુજરાતી હરફોમેં કીંમત રૂ. ૦–૪–૦

નાસીરે ઈશ્ક—યેહ વોહ નોવેલ હૈય જીસમેં હુસ્નો ઈશ્કકી જીતી જાગતી તસ્વીરેં આશકાના ખત કીતાબત એક દીલ ચસ્પ કલમસે ઉર્દુ ઝબાન ઓર ગુજરાતી હરફોમેં લીખે હંય કીંમત રૂ. ૦-૩-૦

મેઅરાજનામા—ઈસ કીતાબમેં દો જહાંકે સરદાર આકાએ નામદાર હઝરત જનાબ રસુલે મકબુલ (સલ૦)કી મેરાજ શરીફકા બયાન હય. આં હઝરત (સલ૦)ને સાતું આસમાન, જન્નત, દોઝખ, ઓર અરશેમોઅલ્લાકી કી હુઈ સયર ઓર વહાંકે અજીબ ગરીબ હાલાત ઉર્દુ જબાન ઓર ગુજરાતી હરફોમેં કીં. રૂ. ૦–૩–૦

ઈસકે અલાવા તમામ કીસમકે કુરાનશરીફ, કાયદા, સીયારા, ઓર તમામ ઉર્દુ ફારસી અરબી, ગુજરાતી કીતાબેં હમારે યહાં મીલતી હંય.

મીઆં બદરૂદીન હુસેનુદીન નીઝામી

બુકસેલર એન્ડ પબલીશર

ઠે. ત્રણ દરવાજા—**અમદાવાદ.**